

En forpliktende glede

*En kvalitativ studie av utdrikningslag som kulturelt
rituale*

Sofie Schiefloe Andersen

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2018

En forpliktende glede

En kvalitativ studie av utdrikningslag som kulturelt rituale

Copyright Sofie Schiefloe Andersen

2018

En forpliktende glede

Sofie Schiefloe Andersen

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Hovedtemaet for denne oppgaven er utdrikningslag som kulturelt rituale. Utdrikningslag har en lang tradisjon, og er et av ritualene som innrammer inngåelsen av ekteskap. Dette er en tilstelning som typisk blir arrangert av brudens og brudgommens forlovere, en liten tid før bryllupet. Dette er tradisjonelt et kjønnsdelt rituale, hvor brud og brudgom får hver sin fest. Arrangementet varer typisk en hel dag, og inneholder leker, utfordringer og ofte alkohol. Tradisjonelt sett har utdrikningslag vært et rituale som forbereder brudeparet til bryllupet, og de nye rollene de da skal innta som ektefelle (Troels-Lund, 1969). Utdrikningslag kan anses for å være et populært rituale i norsk kultur, men det blir ofte betraktet for å være en nokså ny tradisjon. Gjennomførelsen av ritualet og lite kunnskap om ritualets historie, kan tyde på at utdrikningslag er en tatt-for-gitt kunnskap. I denne oppgaven har jeg derfor undersøkt hvilke premisser utdrikningslag eksisterer under i dag. Denne studien er av samfunnsvitenskapelig interesse, da det er viktig å undersøke kulturelle strukturer som påvirker hvordan vi lever. Utdrikningslag har vært en del av det kulturelle bildet i lang tid, og det vil derfor være interessant å undersøke hvorvidt ritualet har utviklet seg i takt med resten av samfunnet.

For å utforske dette har jeg utarbeidet tre forskningsspørsmål: 1) Hvordan gjennomføres utdrikningslag, og hvilken rolle har ritualet i vår kultur? 2) Hvordan beskriver kvinner og menn gjennomførelsen av utdrikningslag, og hvilke forestillinger har de om gjennomførelsen hos det motsatte kjønn? 3) Hvilke aspekter ved utdrikningslag er sentrale, hvilke betydninger har de og hvordan fremkommer disse?

For å tilegne meg en forståelse av dette fenomenet, og for å svare på forskningsspørsmålene har jeg gjennomført en kvalitativ studie. Jeg har gjennomført fem fokusgruppeintervjuer, bestående av to grupper med menn og tre grupper med kvinner. I søken etter å belyse det empiriske materialet har jeg sett dette i lys av utdrikningslagets historie, tidligere forskning og et teoretisk rammeverk som omfavner kulturanalyse, ritualer, gaveøkonomi og begreper knyttet til sosialt fellesskap. Gjennom tre analysekapitler svarer jeg på forskningsspørsmålene.

I denne studien finner jeg at utdrikningslag gjennomføres med en fast oppbygning, og det er derfor støtte til å kunne omtale utdrikningslag som kulturelt rituale. Kvinner og menn trekker

på ulike elementer når det kommer til innholdet i utdrikningslagene, og i forlengelse av dette tyder det på at ritualet er preget av tradisjonelle kjønnsroller. Det mannlige utdrikningslaget handler om samhold, alkohol og fremvisning av maskulinitet. Kvinnenes utdrikningslag ble beskrevet som noe roligere, men jeg finner støtte i undersøkelsen for å kalle det kvinnelige utdrikningslaget for et seksuelt rituale.

Videre finner jeg at utdrikningslag er en plattform for sosialt fellesskap, noe som virker å være et fremtredende aspekt. Ritualet er samtidig preget av mange forpliktelser, og det fremstår at deltakerne på et utdrikningslag besitter en kontroll over hovedpersonen. Det er tvetydige oppfattelser om hvorfor vi opprettholder ritualet, hvilken rolle det spiller i dag og hvordan informantene forholder seg til ritualet. Jeg finner her grunnlag for å omtale utdrikningslag og gjennomførelsen av ritualet som en tatt-for-gitt kunnskap. Det ser fremdeles ut til at ritualet fremtrer som en forberedelse til den nye rollen brud og brudgom skal innta, og jeg finner flere elementer som henger igjen fra tradisjonelle måter å gjennomføre ritualet på. Til tross for forpliktelser og økonomiske overveielser, finner jeg at den sosiale gleden ved å delta på utdrikningslag til dels overskygger forpliktellesaspektet ved ritualet. I forlengelse av dette vil jeg derfor kalle utdrikningslag for en forpliktende glede. Undersøkelsen avdekker også noen større spørsmål i relasjon til synet på kjønn og ekteskap i vår kultur, og viser til hvordan kulturelle plattformer som utdrikningslag er et integrert kulturelt system, samt et springbrett til sosialt fellesskap og brudd fra hverdagens rutiner.

Forord

Dette prosjektet har vært en krevende og lærerik prosess, og har utfordret meg på mange områder. I løpet av dette året er det mange som har vist interesse for mitt prosjekt, delt sine historier og diskutert utdrikningslagets betydninger i dagens samfunn. Jeg vil takke venner og bekjente som har vist engasjement, og som har hjulpet med å gjøre denne prosessen lettere. I den anledning er det noen jeg ønsker å gi en spesiell takk til.

Først og fremst vil jeg takke min veileder Anne Krogstad for oppriktig interesse for prosjektet og gode tilbakemeldinger. Jeg har satt stor pris på alle våre samtaler som har hjulpet med fremdrift, og med å holde nervene i sjakk.

Takk til mine informanter som delte sine historier. Jeg setter stor pris på deres deltakelse, og takker for mange morsomme og interessante samtaler.

En stor takk til Martine Aalling, som har vært en daglig sparringpartner, viktig støttespiller og venn i denne perioden. Det ville rett og slett ikke vært det samme uten deg.

Jeg vil også gjerne takke min familie, mamma og pappa, for oppmuntrende ord, støtte og korrekturlesing, og Espen for interesse og inspirasjon til å skrive om dette temaet.

Til slutt vil jeg takke min kjære Jon, for uvurderlig hjelp, støtte, og omsorg. Jeg beundrer deg, og takker deg for din evige tålmodighet og motiverende ord. Uten deg hadde nok ikke dette gått.

Oslo, våren 2018

Sofie Schiefloe Andersen

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Forskningsspørsmål	3
1.2	Oppgavens oppbygning	3
2	Utdrikningslagets historie.....	5
2.1	Internasjonal historie	5
2.2	Historien i Norden og Norge	8
3	Teoretisk rammeverk og tidligere forskning	13
3.1	Perspektiver på kulturanalyse	13
3.2	Ritualer, overgangsriter og liminalitet	15
3.2.1	Alkohol som hjelpemiddel	17
3.3	Gaveøkonomi	18
3.4	Kollektiv livslyst	19
3.5	Communitas	20
3.6	Tidligere forskning	22
3.6.1	Tidligere forskning i Norge	24
3.6.2	Utdrikningslag og russetid	26
4	Metodisk tilnærming og datamateriale	29
4.1	Valg av metode	29
4.1.1	Fokusgruppeintervju	29
4.2	Rekruttering av informanter	31
4.2.1	Avgrensning	31
4.2.2	Kontakt med informantene	31
4.2.3	Utvalget	34
4.3	Datainnsamling	34
4.3.1	Intervjuguide	34
4.3.2	Gjennomføring av fokusgruppeintervjuer	35
4.3.3	Transkripsjon	36
4.3.4	Validitet og reliabilitet	36
4.3.5	Oversikt på feltet	37
4.4	Analytisk fremgangsmåte	38
4.5	Etiske betraktninger	39
5	Gjennomførelse og utdrikningslagets rolle	41

5.1	Det stereotypiske utdrikningslaget	41
5.2	Utdrikningslagets rolle i dag	42
5.2.1	Hvem er utdrikningslaget for?	44
5.2.2	Det vellykkede utdrikningslaget	45
5.3	Utdrikningslagets oppbygning	46
5.3.1	Fleksibilitet	50
5.3.2	Forventninger og planlegging	52
5.3.3	En spesiell anledning	53
5.4	Sammenfatning	54
6	Beskrivelser og forestillinger om utdrikningslag.....	57
6.1	Det kvinnelige utdrikningslaget	57
6.1.1	Assosiasjoner og seksualisering	57
6.1.2	Menns forestillinger om det kvinnelige utdrikningslaget	59
6.2	Det mannlige utdrikningslaget	61
6.2.1	Alkohol og samhold	62
6.2.2	Kvinneres forestillinger om det mannlige utdrikningslaget	64
6.3	Sammenfatning	67
7	Fellesskap og forpliktelser	69
7.1	Videreførte sosiale relasjoner	69
7.1.1	Brudd fra hverdagens rutiner	71
7.2	Gaven og forpliktelsen	74
7.2.1	Det skal markeres	77
7.3	Det økonomiske aspektet	78
7.4	Sammenfatning	81
8	Oppsummerende betraktninger og avslutning	83
8.1	Kjønnsroller og syn på ekteskap i samtiden	85
8.2	Videre forskning	87
	Litteraturliste	89
	Vedlegg 1.....	93
	Vedlegg 2.....	94
	Vedlegg 3.....	96
	Vedlegg 4.....	97

1 Introduksjon

Ekteskapet er en institusjon med lange tradisjoner i Norge, og markerer et bånd mellom to mennesker som har valgt å tilbringe resten av sine liv sammen. Det er med andre ord en viktig begivenhet i mange menneskes liv, og er innrammet i ulike tradisjoner og ritualer. Et av ritualene som er med på å markere dette valget er utdrikningslag. Dette ritualet har tradisjonelt sett hatt som formål å klargjøre brud og brudgom for det kommende ekteskapet, ved renselsesbad og ulike feiringer. På 1500-1600-tallet ble dette kalt for “brudebad” og “brudgomsbad” (Troels-Lund, 1969:417). I *Norsk Riksmålsordbok* fra 1983 (Knudsen, Sommerfelt & Noreng:3404) blir utdrikningslag definert som et «lag hvor en “drikkes ut” av ungkarstanden ([eller] av frøkenstanden)». Selv om renselsesbad kanskje har gått ut på dato, blir det i 1983 fremdeles ansett som en forberedelse til giftemålet som kommer. Man drikkes ut av en sosial status, da man snart skal inn i en ny. Ordet “utdrikningslag” kan se ut til å ha kommet til i nyere tid, men det er rimelig å anta at det er en utvikling av uttrykket “lag hvor en drikkes ut”. I dag defineres ritualet som et «vennelag til ære for en person som snart skal gifte seg» (Utdrikningslag, 2018).

Utdrikningslag arrangeres i dag av brud og brudgommens forlovere, hvor det kommende ekteparet får hver sin fest med sine nærmeste. De respektive utdrikningslagene er som oftest kjønnsdelte, og varer typisk en hel dag, men kan også foregå over en helg. Utdrikningslag arrangeres en liten tid før bryllupsdagen, og involverer ofte utkledning og utfordringer til hovedpersonen, altså brud eller brudgom, og alkohol. Utviklingen av utdrikningslag, og den moderne måten å gjennomføre det på har blitt kommersialisert og i dag tilbyr flere bedrifter aktiviteter og utstyr som en del av en “utdrikningslag-pakke”. Det har også blitt mer vanlig at deltakerne i et utdrikningslag drar utenlands for å feire over en langhelg. Til denne formen for utdrikningslag finnes det også pakketilbud, hvor man kan få billige hotellpriser og flybilletter, samt VIP-tilgang på ulike utesteder i området (Briggs & Ellis, 2017:757-758).

Drikkelag har en lang tradisjon, og har i lang tid vært en måte å vedlikeholde og legge til rette for sosiale bånd og fellesskap (Qviller, 1996). Til tross for at utdrikningslag er et rituale med en lang historie, blir det i dag allikevel ansett for å være en relativt ny tradisjon, noe også Store Norske Leksikon beskriver (Dybdahl, 2018c). Den moderne versjonen av ritualet kan sies å være inspirert av amerikansk kultur, og Norge har til en viss grad adoptert denne formen for gjennomførelse i nyere tid. Av den grunn kan utdrikningslag fremstå og

presenteres på en annen måte enn tidligere. Ritualet har båret flere navn, men markeringen av det kommende statusskifte kan dateres tilbake lenge før det som kan bli ansett som moderne tid. Et rituale med tradisjoner som kan dateres tilbake hundrevis av år, vil naturlig nok være internalisert i det kulturelle bildet (Troels-Lund, 1969; Hellspøng, 1988). Med andre ord tyder dette på at vi opprettholder et rituale som vi ikke helt vet hvor kommer fra, hvilken historie det har eller hvorfor vi fremdeles gjennomfører det. Det fremstår som at utdrikningslag er til dels tatt-for-gitt – det er bare noe vi gjør.

I 2017 ble det inngått 22 111 ekteskap i Norge, og med tanke på den hyppige forekomsten av utdrikningslag, er det rimelig å anta at mange av disse hadde utdrikningslag (SSB, 2018). Dette er med andre ord en omfattende sosial praksis, men det er også en praksis som er lite utforsket. I denne masteroppgaven ønsker jeg derfor å undersøke dette ritualet nærmere. Jeg søker å utforske hvorvidt utdrikningslag fremdeles gjennomføres med det samme formålet og på samme måte som før, eller om det fyller andre funksjoner i dagens samfunn. Flere elementer gjør denne studien samfunnsvitenskapelig relevant, da det er viktig at vitenskapen søker å gi innsikt i den strukturen som er med på å konstruere menneskelig atferd. Det er også interessant å undersøke hvordan mennesker i et samfunn og en kultur søker fellesskap og sosiale bånd, på hvilken måte kulturelle plattformer tilbyr dette, og hvordan disse blir tatt i bruk. Utdrikningslag er en nokså kjønnsdifferensiert og kjønnert rituale, og med tanke på at Norge er et relativt likestilt samfunn kan det også være av interesse å utforske hvordan ritualet har blitt videreført.

Kjønnsaspektet viser at utdrikningslaget fremdeles bærer med seg momenter fra tidligere måter å gjennomføre ritualet på. Jeg mener det også er relevant å undersøke hvorvidt gjennomførelsen av ritualet gjenspeiler en utvikling med tiden, hvorvidt utdrikningslagets rammer holder seg konstante, og/eller om gjennomførelsen av ritualet viser til en tradisjonell form. En studie av utdrikningslag i Norge i dag er sosiologisk relevant og samfunnsvitenskapelig interessant, da det finnes lite forskning på utdrikningslag i Norge, og da det er et rituale som fremdeles opprettholdes og fortsetter å være en aktiv del av det kulturelle bildet. Med tanke på den lange historien og utviklingen utdrikningslag har gjennomgått, søker jeg her å undersøke hvilke premisser utdrikningslag eksisterer under i dag, samt hvordan det gjennomføres.

1.1 Forskningsspørsmål

I denne studien søker jeg å finne ut av hvordan utdrikningslag gjennomføres i dag, både i henhold til oppbygningen og hva som skjer i løpet av ritualet. Jeg ønsker også å undersøke hvordan kvinner og menn beskriver gjennomførelsen av utdrikningslag, og hvilke forestillinger de har om utdrikningslaget til det motsatte kjønn. Samt hvilke aspekter som er sentrale og hvilke betydninger disse har i ritualet. For å undersøke dette har jeg utarbeidet tre forskningsspørsmål. Hvert av disse består av flere deler, noe jeg søker å svare på gjennom tre analysekapitler viet til hvert enkelt av spørsmålene.

- 1) Hvordan gjennomføres utdrikningslag, og hvilken rolle har ritualet i vår kultur?
- 2) Hvordan beskriver kvinner og menn gjennomførelsen av utdrikningslag, og hvilke forestillinger har de om gjennomførelsen hos det motsatte kjønn?
- 3) Hvilke aspekter ved utdrikningslag er sentrale, hvilke betydninger har de og hvordan fremkommer disse?

Forskningsspørsmålene er utformet med en ambisjon om å få en forståelse av hva utdrikningslag innebærer i dag. Med dette som utgangspunkt har jeg valgt en kvalitativ tilnærming i denne studien, da dette vil være den mest fruktbare fremgangsmåten for å kunne besvare disse forskningsspørsmålene. Ved hjelp av utdrikningslagets historie, empiri innsamlet i fem fokusgruppeintervjuer, tidligere forskning og et teoretisk rammeverk skal jeg i denne oppgaven forsøke å svare på disse spørsmålene. I analysen vil jeg gjennomgående diskutere hvorvidt det finnes forskjeller eller likheter mellom kvinner og menn i de ulike elementene som trekkes opp. Som en klargjørende påpekning, vil jeg bruke begrepene rituale, tradisjon, fenomen og rite i omtalen av utdrikningslag, og uttrykket ”utdrikningslaget” vil bli brukt både i omtalen av gruppen som deltar, og som fenomen.

1.2 Oppgavens oppbygning

I det neste kapittelet vil jeg gjøre rede for utdrikningslagets historie, både internasjonalt, og ikke minst i Norge og Norden. Hensikten med dette er å vise til utdrikningslagets lange

historie, og hvordan ritualet har utviklet seg. Dette gir et kunnskapsgrunnlag som utgjør et viktig bakteppe i oppgaven, og underbygger at det å undersøke hvordan utdrikningslag gjennomføres i dag har samfunnsvitenskapelig relevans. I kapittel tre vil jeg presentere teoretiske perspektiver på kulturanalyse, ritualer, gaveøkonomi, og begreper relatert til sosiale bånd og fellesskap i “collective effervescence” og “communitas”. Dette former et teoretisk rammeverk som bidrar med noen redskaper for å analysere det empiriske materialet, og det tilbyr en mulighet til å få øye på tatt-for-gitt kunnskap i samtiden.

I kapittel fire vil jeg gjøre rede for den metodiske tilnærmingen i denne studien, samt presentere innsamlingen av datamaterialet som analysen bygger på. Jeg har valgt å dele analysen inn i tre kapitler, kapittel fem, seks og syv. I disse kapitlene svarer hvert kapittel til et av forskningsspørsmålene presentert overfor, i kronologisk rekkefølge. I det første analysekapittelet utforsker jeg gjennomførelsen av utdrikningslag og ritualets rolle. I kapittel seks ser jeg på kvinners beskrivelser av og menns forestillinger om det kvinnelige utdrikningslag, og tilsvarende menns beskrivelser av og kvinners forestillinger om det mannlige utdrikningslag. I det tredje analysekapittelet går jeg nærmere inn på fremtredende aspekter ved utdrikningslag, deres betydninger og hvordan de fremkommer. Avslutningsvis vil jeg i kapittel åtte, diskutere sentrale funn, forsøke å gi et overordnet blikk på hva et utdrikningslag innebærer i dag, samt komme med forslag til videre forskning.

2 Utdrikningslagets historie

I dette kapittelet vil jeg først gi en oversikt over historien i et internasjonalt perspektiv, deretter vil jeg vie min oppmerksomhet til tradisjonens historie i Norden og Norge. I denne sammenhengen vil jeg påpeke at det å oppdrive informasjon, forskning og dokumentert historie på dette feltet har vært en utfordring. Utdrikningslag og dets historie ser ikke ut til å ha blitt utforsket i særlig grad. Det fremstår som at forskning på bryllupsritualet heller har blitt prioritert. I relasjon til bryllup kan utdrikningslag ses på som et ”bi-rituale”, noe som muligens kan være en forklaring på at det ikke får like mye oppmerksomhet fra forskere. I søken etter informasjon om temaet ble det tydelig at det er flere som har undersøkt og oppdrevet historie på det kvinnelige enn på det mannlige utdrikningslaget. Beth Montemurro (2006) og Thomas Thurnell-Read (2011) påpeker også dette i sine arbeider: «[I]t is worth noting that the stag night/tour phenomenon remains understudied while the female equivalent ‘hen night’ has been subject to far greater popular and academic attention» (Thurnell-Read, 2011:978). I studiene av det kvinnelige utdrikningslaget er det ofte fokus på kjønnsforskjeller, og fremkomsten av det kvinnelige utdrikningslaget i takt med det som beskrives som den seksuelle revolusjonen på 1960- og 1970-tallet (Montemurro, 2003:6-7). Tidligere har parallellen til det mannlige utdrikningslaget vært ”bridal shower”. Utviklingen av det kvinnelige utdrikningslaget viser til en endring i kvinnens rolle i både ekteskap og samfunnet for øvrig (Montemurro, 2003:7). Det kan tenkes at utvikling av kjønnsrollemønstre og endring i kulturelle tradisjoner gjorde det kvinnelige utdrikningslaget mer interessant for forskning. Mannens rolle inn mot ekteskap fremstår derimot ikke å ha endret seg like mye som kvinnens på den relativt korte tiden, noe som kan forklare hvorfor det mannlige utdrikningslaget ikke har fått like mye oppmerksomhet i nyere tid.

2.1 Internasjonal historie

Som nevnt, har drikkelag en lang tradisjon og kan blant annet spores tilbake til den greske antikken. Drikkelag har gjennom historien vært en viktig kilde til sosiale bånd og fellesskap (Qviller, 1969). Det er mulig å se flere likhetstrekk mellom det mannlige utdrikningslaget og drikkegildet i Athen, hvor det beskrives en samling av menn som feirer kjærligheten, ved å høre taler fra kjærlighetsguden Eros (Platon, 1994). Noen kilder hentyder til at det også finnes spor av det mannlige utdrikningslaget tilbake til spartansk tid, rundt 500 f.Kr, men

dette er derimot litt mer usikkert (Montemurro, 2006; LaPeter, 2003; Fletcher, 2002; Haire, 2009). Opprinnelsen til de mer moderne måtene å omtale det mannlige utdrikningslaget på, for eksempel “bachelor party”, “stag party/night” og “buck’s party”, er vanskelig å stadfeste eksakt. Den tidligste referansen til ordet “bachelor” som jeg har kunnet oppdrive er i Geoffery Chausers *The Canterbury Tales* fra 1476, hvor han bruker ordet “bachelor” i omtalen av «[...] a young man in training to be a knight» (Chauser, 2015:4). Utviklingen til omtalen av ritualet som “bachelor party” er igjen noe usikker, men det kan fremstå som at det har kommet til i begynnelsen av 1900-tallet (Haire, 2009).

Det mannlige utdrikningslaget har gjennom tiden blitt ansett som en kulturell fremstilling av menns motvilje til å inngå i ekteskap. Feiringen har tradisjonelt foregått dagen før bryllupet, og har blitt betraktet som et uttrykk for at dette er brudgommens siste kveld i frihet (Briggs & Ellis, 2017; Montemurro, 2006:7). Oppfattelsen har vært at brudgommen gir opp sin selvstendighet eller maskulinitet ved inngåelsen i ekteskap, som har ført til en forestilling om at menn må lokkes inn i ekteskap. Denne forestillingen, og symbol av maskulinitet og manndom har preget utdrikningslag i lang tid. Utdrikningslag har blitt brukt som en måte å bekrefte brudgommens manndom overfor vennegjengen, og markere slutten på brudgommens seksuelle frihet (Montemurro, 2006:7). Dette kommer til uttrykk på flere måter, for eksempel ved at det ofte har vært en stripper tilstede, da det ble ansett som et maskulint trekk å se stripperen som et seksuelt objekt. Et stort alkoholinntak er også assosiert med det mannlige utdrikningslaget, og det at brudgommen kan «hold his liquor» blir ansett som et tegn på hans manndom. Oppfattelsen eller stereotypien rundt at menn ser monogami som et kompromiss, underbygger idéen om at bryllup er noe feminint (Montemurro, 2006:7). Mannlig utdrikningslag i Storbritannia blir typisk arrangert av brudgommens forlover, og har med tiden utviklet seg til å innebære ydmykende utfordringer, utkledninger og mye alkohol. Flere mener at det mannlige utdrikningslag kan bli ansett som en form for ”manndomsprøve”, da det i stor grad er fokus på maskulinitet og maskuline aktiviteter (Briggs & Ellis, 2017; Thurnell-Read, 2011). Mannlige utdrikningslag drar kan også dra som gruppe utenlands, for eksempel til Polen, og uttrykker ofte «[...] a form of male behaviour which is unrestrained, hedonistic and boisterous. [F]requently this is coupled with an apparent sense that such behaviour is in some way typical of men and, further still, typical of the ‘laddish’ masculinity of many British men» (Thurnell-Read, 2011:978).

Det kvinnelige utdrikningslaget er et relativt nytt fenomen, men den amerikanske sosiologiprofessoren Beth Montemurro (2003; 2006) har viet mye oppmerksomhet til dette temaet. Tidligere har det kun vært det som kalles ”bridal shower” for kvinner, som har vært parallellen til det mannlige utdrikningslaget. Denne tradisjonen går ut på at det før bryllupet blir arrangert en tilstelning hvor brudens familie og venner kommer sammen og gir bruden husholdningsgaver. Dette markerte den nye rollen hun nå skulle gå inn i som husmor eller koneemne, hvor hun trengte ulike husholdningsartikler for å holde orden på hus og matlaging (Montemurro, 2006). Denne tradisjonen kan dateres tilbake til 1500-tallet i Holland, hvor ”bridal shower” fungerte som «[...] a means of providing a dowry so that romantic love could be realized in marriage. Necessity drove the bridal shower» (Montemurro, 2006:22). Målet med ”bridal shower” var å opparbeide en ”dowry”, som er en samling av ulike gjenstander som man trengte for å fylle et hjem, spesielt husholdningstekstiler. Mange jenter og unge kvinner brukte mye tid på å sy og lage duker og lignende til denne samlingen. Dette var en måte å tiltrekke seg en mann på, ved å vise at hun var klar til giftemål (Stewart, 1995 og Wallace, 2004 i Montemurro, 2006:22-23). Dette var også en tradisjon i Sverige på 1600 – 1700-tallet, hvor brudens verge måtte fremlegge hva bruden bidro med. Denne samlingen var brudens bidrag til ekteskapet (Carlsson, 1969:24). Det finnes også spor av dette i Norge fra bondebryllup, og ble ofte kalt brudekiste (Stewart, 1996:33-35)

Tradisjonen med ”bridal shower” ble introdusert i USA på slutten av 1800-tallet blant overklassen, og var en måte å vise sosial status, da disse kvinnene hadde tilgang til flere ferdiglagde husholdningsprodukter (Montemurro, 2006:22-23). På 1930-tallet ble det mer og mer vanlig for kvinner med ulik sosioøkonomisk bakgrunn å ha en slik tilstelning, og ble en måte for kvinner å sosialisere seg på (Baker, 1977 i Montemurro, 2006:26). Lenge ble ”bridal shower” sett på som parallellen til utdrikningslag for menn, da det ble oppfattet som at kvinner ikke hadde behov for en siste utskeielse før ekteskap. Dette endret seg derimot med den kulturelle utviklingen i synet på kvinnelig seksualitet og rolle i ekteskapet (Montemurro, 2006:32). Montemurro argumenterer for at kvinnelig utdrikningslag, eller ”bachelorette parties”, fremkom i USA på 60-tallet i takt med den seksuelle revolusjonen, men at dette er vanskelig å dokumentere. De første dokumenterte tilfellene av kvinnelig utdrikningslag i USA er fra slutten av 70-tallet, men ritualet fikk ikke et navn før 10-15 år senere (Montemurro, 2003:6-7).

Tradisjonen med mannlige og kvinnelige utdrikningslag blir også fulgt i England, hvor de her

kalles “stag parties” og “hen parties”. I Diana Leonard (1980) sin bok *Sex and Generation* beskriver hun den engelske versjonen av dette ritualet. Hun påpeker i første omgang at navnene til ritualet for menn og kvinner ikke er likestilte, ved at uttrykket ’stag’ brukes om hanndyr i deres seksuelle storhetstid, mens ’hen’ refererer til det kvinnelige kjønn, og ’hen pecking’ som brukes om koner som dominerer eller styrer sine ektemenn (Leonard, 1980:147). Den aktuelle kvelden blir som oftest tilbragt på en lokal pub eller andre utesteder, og foregår 2-10 dager før bryllupet utfra tanken om at deltakerne og hovedpersonen trenger tid til å bli edru igjen. Leonard (1980:152) argumenterer for at det mannlige utdrikningslaget blir gjennomført mer jevnlig, da denne formen for atferd er mer i tråd med menns atferdsmønster. Det kvinnelige utdrikningslaget «[...] involves unmarried women who are allowed to behave like unmarried men on one occasion: going out with their own sex for the pleasure of their company and not to seek out the opposite sex, and getting drunk with one’s peer group» (Leonard, 1980:152). Hun beskriver noe av det samme som Montemurro (2003; 2006) angående den etablerte forståelsen av forskjellen i atferd mellom kjønn, hvor kvinner tradisjonelt sett har blitt ekskludert fra atferd som anses som lystbetont (pleasurable) (Leonard, 1980:152).

2.2 Historien i Norden og Norge

Utdrikningslag har også en lang tradisjon i Norden. Man kan blant annet se tilbake til 1500-tallet hvor slike ritualer ble gjennomført (Troels-Lund, 1969:412-418). Noen dager før bryllupet ble brud og brudgom med deres gjester forent i det som ble referert til som *møtet i marken*. Sammen dannet de et felles inntog inn til bryllupsgården, noe som var en verdsatt hendelse i de skandinaviske landene og i Tyskland. Møtet i marken var mest vanlig for adelen i disse landene. Det var også andre deler av befolkningen som gjennomførte dette, men det var kun hvis brud og brudgom kom fra ulike steder av landet (Troels-Lund, 1969:412-416). Dagen før bryllupet bestod av det som kaltes bruden og brudgommens renvasking, noe som var vanlig i alle sosiale lag. Dette innebar at brud og brudgom med hvert sitt følge tok turen til en badestue, og hvis de ikke hadde egen badestue, ble de tilbudt enten offentlige eller privateide badestuer (Troels-Lund, 1969:417). Dette ble ofte kalt ”brudebad” og ”brudgomsbad”. Tanken var at man skulle være ren til giftemålet, og i henhold til skikk og bruk skulle badet være tilsatt urter og blomstervann (Troels-Lund, 1969:417). Alle i bygda visste når dette skulle skje, og innbyggerne kunne da se bruden med sitt følge gå forbi

vinduene sine. Det samme gjaldt brudgommen og hans følge, og det var brudgommen som var den siste av de to til å benytte seg av badestuen. Følget til bruden bestod av to til seks kvinner, og følget til brudgommen bestod av to til seks menn. Fremst i følget ble det båret frem vin, øl og brød som de skulle drikke og spise etter badet, for så å gå sammen tilbake (Troels-Lund, 1969:418-419). Fra dette tidspunktet ble bruden betraktet som en ”gudinnviet jomfru”, og hennes følge slo ring rundt henne. For bruden var brudebadet en kroppslig rensning, og en måte å bekrefte hennes jomfrudom på foran hennes følge. For brudgommen var dette en måte å bevise at han ikke var en kvinne, og han skulle derfor barbere skjegget i tillegg til å vaske seg. Brudgommen skulle også lage litt støy på badestuen og rundt om i byen (Troels-Lund, 1969:418). Det var flere styresmakter som ikke satt pris på denne tradisjonen, og la ned forbud mot gjennomførelsen av ritualet. Med tanke på at tradisjonen hadde nokså dype røtter, ble håndhevingen av dette forbudet noe problematisk, da folk allikevel fortsatte å ta del i tradisjonen (Troels-Lund, 1969:418).

Inntoget og brudebadet tok opp halve dagen, og kvelden var satt av til en «[...] generalprøve på den egentlige bryllupsfest», og et verdig vorspiel til bryllupet (Troels-Lund, 1969:419). I Norge ble dette kalt bryllupsaftenen, i Sverige ble det gjerne kalt sven- og mökveld eller kun mökveld, og på dansk ble det referert til som løverdagaften. Med tanke på at det hadde vært alkoholkonsum gjennom hele dagen, så kunne disse festene gå ganske vilt for seg. Det var derfor ansett som nødvendig at følget til bruden slo ring rundt henne. Både på kvelden og på natten sov de med henne for å beskytte hennes jomfrudom (Troels-Lund, 1969:419-420). Det var også vanlig at bryllupsgjestene møtte opp beruset i bryllupet dagen etter, noe som skapte mye oppstyr i de tre landene (Troels-Lund, 1969:420).

Mats Hellspøng (1988; 1969) har utforsket utdrikningslag, og blir referert hyppig i andre artikler om temaet. Artikkelen *Stag Parties and Hen Parties in Sweden* utviklingen og historien til utdrikningslagets tradisjon i Sverige, hvor utdrikningslag i dag kalles *möhippa* og *svensex*¹. Hellspøng (1988:112) påpeker at utdrikningslag skapte flere opprør blant befolkningen folket i Sverige. Det var tydelig mange som mislikte denne tradisjonen, og måten den utspilte seg på. Det ble lagt ned forbud flere ganger, blant annet i 1649 i Uppsala,

¹ *Svensexa* stammer fra ordet sven, som betyr ung mann, og *sexa* refererer til klokken seks, da man tidlig på 1800-tallet spiste et lett måltid, hadde en drink eller en snack klokken 18:00, som da kaltes for *sexa*. Ordet *möhippa* oppstod tidlig på 1900-tallet, hvor *mö* betyr jomfru eller frøken, og *hippa* betyr tilstelning eller fest/festlighet. *Hippa* var på den tiden et nokså vulgært ord, og ble ansett som en form for slang-uttrykk (Hellspøng, 1988:113-114; 1969: 113-114).

hvor bystyret gikk ut og sa: «No groom or bridal bath feast shall be allowed henceforth. Violations of this ban shall be punished by a fine of 40 marks. Nevertheless, the groom shall be allowed to bring two young men with him into the bath-house, and the bride likewise two girls» (Schück, 1917 i Hellspøng, 1988:112).

På slutten av 1600-tallet ble utdrikningslagene kalt for *mökveld* og *svenafton* i Sverige. Det var vanlig at mökvelden, som kan oversettes til jomfrukveld, var en fest som ble stelt i stand av brudens foreldre i brudens hjem. Det var altså en fest for både brud og bryllupsgjester. På samme kveld som mökveld ble det holdt en fest for brudgommen i hans hjem, svenkveld, hvor også kvinner var invitert, hovedsakelig brudepikene. Dette endret seg på slutten av 1800-tallet, da det ble vanlig at bruden arrangerte en fest for sine venninner, under hennes foreldres oppsyn (Hellspøng, 1988:111-112). Hellspøng (1988:111) beskriver at det er vesentlige forskjeller på mökveld og möhippa, men at det derimot finnes flere likheter mellom svenkveld og svensexa. Möhippa blir beskrevet som en offentlig affære, hvor deltakerne kler seg ut, enten som menn, småjenter eller bryllupsfølget med prest, brud og brudgom. Svensexa foregår ofte på en restaurant eller hjemme hos en av brudgommens venner, og den innebærer ofte mer alkohol. Det sies at i eldre tider, for eksempel på 1700-tallet, var det en rituell kamp mellom de gifte og de ugifte mennene på slike fester. «These feasts often included a ritual drinking contest between the unmarried men and the groom, a custom which can be regarded as a forerunner of the stag party of later times» (Hellspøng, 1988:112). I senere tider har også det mannlige utdrikningslaget blitt kalt for “utsparkningsgille”, eller et “kick-out party”, hvor brudgommen både bokstavelig og symbolsk blir kastet ut av utdrikningslaget (Hellspøng, 1988:113).

I Sveriges historie har utdrikningslag vært mest utbredt i byene, og noen mener at det også har vært en tradisjon oftest opprettholdt av de noe mer velstående. Utdrikningslag var noe som oftest ble gjennomført i akademiske, militære og borgerlige kretser. Hellspøng (1988:113-114) argumenterer for at den versjonen av utdrikningslag som preget Sverige på 1970-tallet stammer fra midten av 1800-tallet og den borgerlige krets. På 1900-tallet var måten å gjennomføre utdrikningslaget på svært utbredt, og spesielt etter første verdenskrig. Det ble etter hvert også mer utbredt for kvinner (Hellspøng, 1988:114).

Hodne, Hodne og Gambo (1985:149) beskriver menns utdrikningslag i Norge som «[...] en uformell innledning til bryllupsfeiringen», hvor mannlige venner og bekjente av

brudgommen kommer sammen. Arrangementet har i lang tid foregått dagen før bryllupet, og utfoldet seg vanligvis i hjemmet eller på en restaurant. De beskriver også at denne festen kunne gå nokså vilt for seg, og omtaler utdrikningslag som et overgangsrite som markerer brudgommens avskjed med ungkarlivet (Hodne et. al., 1985:149). På 1800-tallet giftet menn seg i en eldre alder, noe som gjorde at overgangen fra ungkar til gift ble tydeligere. Dette førte til en solid markering av denne overgangen. «Utdrikkingslaget er en avskjed med en hel livsform og markerer nye roller og den nye status brud og brudgom vil få. Derfor står utdrikkingslagene for en viktig funksjon: å signalisere skifte i sosial omgang og forpliktelser» (Hodne et. al., 1985:149).

Gjengivelsene av hva de nyere versjonene av tradisjonen går ut på har mange likheter over landegrensene, og det ser ut til at utdrikningslag har utviklet seg med tiden. Tradisjonen er nokså fleksibel, og har blitt opprettholdt og dermed også utviklet i takt med samfunn og kulturer. Dette er et aspekt ved ritualet jeg vil diskutere nærmere i analysen, i likhet med alkoholens rolle, kjønnsaspektene, maskulinitet og gjennomførelsen av ritualet.

3 Teoretisk rammeverk og tidligere forskning

I dette kapitlet vil jeg presentere det teoretiske rammeverket jeg benytter for å belyse mitt datamateriale, samt tidligere forskning som jeg mener er relevant i forbindelse med denne studien. Jeg vil her fremlegge teorier relatert til kulturanalyse, både Wendy Griswold (2013) sin tilnærming til kultur og det kulturelle objektet, og Ann Swidler (1986) sin forståelse av kulturanalyse og det kulturelle repertoaret. Dette vil jeg benytte for å kunne sette utdrikningslag i en kulturell kontekst, og undersøke hvilke kulturelle elementer som forbindes med ritualet. Videre vil jeg presentere teorier om ritualer, overgangsriter og liminalitet, hovedsakelig ved Arnold van Gennep (1960) og Victor Turner (1974a;1974b). Disse vil jeg bruke for å underbygge utdrikningslagets posisjon som rituale, men også for å utforske hvilke elementer som har et rituelt preg. Deretter trekker jeg frem teorier av Marcel Mauss (1990) og Peter Blau (1964) i forbindelse med gaveøkonomi, som jeg vil anvende for å belyse forpliktelsesaspektet ved utdrikningslag. Jeg presenterer også begrepene *collective effervescence* av Emile Durkheim (1995), og *communitas* av Victor Turner (1974a). Dette er begreper jeg vil benytte for å undersøke utdrikningslaget som gruppe, og båndene som skapes mellom deltakerne i løpet av ritualet. Avslutningsvis i dette kapitlet vil jeg fremlegge tidligere forskning på temaet, som jeg både vil bruke som et bakgrunnstykke i analysen, og for å kunne se om det finnes noen likheter og/eller forskjeller i deres og mine egne funn. Samlet mener jeg dette gir et godt grunnlag for å kunne undersøke utdrikningslag som kulturelt rituale.

3.1 Perspektiver på kulturanalyse

Kultur er et komplisert begrep å definere, og kan innebære så mangt. Det finnes mange ulike definisjoner, både utdypende og mindre utdypende, på hva kultur er og hva det innebærer. Kulturanalyse innenfor sosiologien innebærer som oftest at man tar utgangspunkt i en av fem ting: normer, verdier, tro, meningsbærende symboler eller praksis (Peterson i Griswold, 2013:3; Griswold, 2013:3). Clifford Geertz har sett på kultur med utgangspunkt i symboler og mening, og har definert kultur som «[...] an historically transmitted pattern of meanings embodied in symbols, a system of inherited conceptions expressed in symbolic forms by means of which men communicate, perpetuate, and develop their knowledge about and attitudes toward life» (Geertz i Griswold, 2013:7). Dette er en definisjon som har preget det

sosiologiske fagfeltet i en årrekke, og Wendy Griswold fulgte etter både Geertz og Max Weber da hun utarbeidet en definisjon for kultur, hvor det er fokus på mening. Griswold (2013:3,9) argumenterer for at kultur og samfunn er to ulike aspekter ved den menneskelige opplevelsen. Kultur refererer til det ekspressive aspektet, for eksempel atferd og objekter, mens samfunn refererer til det relasjonelle eller praktiske aspektet ved menneskelig eksistens. Griswold (2013:9) har utarbeidet et rammeverk for å undersøke på hvilken måte kultur og samfunn henger sammen. Dette rammeverket baserer seg på det hun kaller “det kulturelle objektet”. Et kulturelt objekt defineres som «[...] shared significance embodied in form [...]. In other words, it is a socially meaningful expression that is audible, visible, or tangible or that can be articulated» (Griswold, 2013:9). Det kulturelle objektet forteller en historie i en eller annen form. Objektet blir meningsfylt gjennom denne historien, og kan da også analyseres som et meningsfylt objekt. Det å studere et kulturelt objekt handler om å trekke ut en del av det kulturelle bildet, og undersøke den spesifikke delen av kulturen (Griswold, 2013:9). Det er dette jeg vil gjøre i denne studien, hvor jeg tar tak i en del av kulturen, altså utdrikningslaget, og undersøker dette og dets betydninger i kulturen. Utdrikningslag er i denne studien det kulturelle objektet.

Ann Swidler (1986) er en amerikansk sosiologiprofessor, og blir ansett som å være en representant for den nye kultursosiologien (Larsen, 2013). Hun argumenterer for en måte å se og analysere kultur på som består av tre steg. Det første steget handler om å se kultur som en form for redskapsboks, eller et repertoar av ulike symboler, ritualer, tradisjoner og synspunkter som mennesker velger fra når de står overfor en situasjon eller et problem (Swidler, 1986:273). Det andre steget omhandler å analysere kulturen sine kausale effekter. Her legges det vekt på måter å organisere handlinger på over tid, altså handlingsstrategier, eller ”strategies of action”. Steg nummer tre går ut på å se kultur som et tilbud av kulturelle komponenter som blir brukt til å konstruere handlingsstrategier (Swidler, 1986: 273). Mennesker har lettere for å planlegge eller konstruere handlingsstrategier ved å ta utgangspunkt i de kulturelle redskapene man har tilgjengelig. Det er ikke personlige verdier som legger føringer for handlingsmønstre, men derimot menneskers egne kulturelle kompetanse (Swidler, 1986:275). Swidler (1986:277) argumenter for at mennesker ikke konstruerer handlingsstrategier til hver enkelt situasjon med en tanke om en effektiv fremgangsmåte for å komme fra middel til mål. Hun mener derimot at vi har utarbeidet noen koblinger i forkant som vi benytter oss av for å konstruere ulike handlingsstrategier i gitte situasjoner. Det er kulturen som er inspirasjonen til disse koblingene. Mennesker tenker ikke

nødvendigvis over at vi trekker på allerede etablerte koblinger når vi utarbeider handlingsstrategier, men det ligger internalisert i vårt kulturelle repertoar. «A culture is not a unified system that pushes action in a consistent direction. Rather, it is more like a “tool kit” or repertoire, from which actors select differing pieces for constructing lines of actions» (Swidler, 1986:277). Vi mennesker bruker ikke all den kulturelle kunnskapen vi innehar, men plukker ut det som er relevant i den situasjonen vi står overfor (Swidler, 1986:281).

Swidler (1986:279) beskriver tradisjoner som etablerte kulturelle praksiser som blir tatt for gitt, og som over tid utvikler seg til å bli ansett som en uunngåelig del av det sosiale liv. Når tradisjoner blir etablert og består over tid, blir de etter hvert en såpass selvfølgelig del av kulturen og det kulturelle repertoaret, at kostnadene ved å reorganisere handlingsmønstre og bytte ut tradisjonen blir for høye. På denne måten blir tradisjonen nærmest en obligatorisk del av menneskers kulturelle og sosiale liv (Swidler, 1986:284). Dette teoretiske perspektivet vil jeg bruke til å undersøke hvordan utdrikningslagets deltakere benytter seg av det kulturelle repertoaret, samt hvorvidt utdrikningslag kan anses som en tatt-for-gitt kunnskap, og hvordan dette eventuelt kommer til uttrykk.

3.2 Ritualer, overgangsriter og liminalitet

Ritualer kan foregå i både stor og liten skala. Uavhengig om det er ritualer man gjennomfører hver dag eller ved større begivenheter, hevder Ivar Frønes (2001) at ritualene har bindende funksjoner. Han argumenterer for at ritualene «[...] understreker betydningen av den sosiale enhet og relasjonene» (2001:106). I akademisk øyemed er det derimot flere krav som må oppfylles for at noe skal kunne omtales som et rituale. Pedersen (1992:98) presenterer tre krav: «[...] at handlingene utføres etter bestemte *prosedyrer*[, at det er] en viss *regelmessighet* i utførelsen[, og at ritualene har] en symbolsk karakter». Frønes (2001:106-107) påpeker at ritualer ofte har et sterkt script og en gitt struktur, noe som definerer begivenhetens karakter og som følges nokså slavisk i rituallet. Repetisjonen av script og struktur gir ritualer symbolsk kraft. Ritualer har tydelig definerte roller og posisjoner som sier noe om hvem som kan delta. I denne sammenheng har ritualene både funksjon som en overgang, men også en inkluderende og ekskluderende funksjon med tanke på deltakerne i rituallet og de som står på utsiden (Frønes, 2001:107). «Ritualene synliggjør og organiserer

sosiale begivenheter, ikke minst overganger som innebærer skifte av sosiale posisjoner [...]» (Frønes, 2001:106).

Overgangsriter er en definert undergruppe av ritualer, og er « [...] en symbolsk markering av *overgang* i menneskers liv – fra en sosial rolle til en ny» (Pedersen, 1992:99). I et overgangsrite går man gjennom en endring, da det er et skille mellom før og etter ritualet er gjennomført. I følge Pedersen (1992:100) er funksjonen til overgangsriter at de skal bidra til sosialiseringen til fellesskapet, de hjelper den aktuelle personen til å gå fra en sosial posisjon og over i en annen. Ritualet vil derfor ofte bestå av virkemidler som hjelper å skape avstand mellom den gamle og den nye rollen. Det som ofte skjer i disse ritene er at den personen som går gjennom ritualet trer midlertidig ut av fellesskapet, og inntar en marginal posisjon, dette kalles en liminal posisjon (Pedersen, 1992:99). «I liminalfasen er det typisk at vanlige normer suspenderes. De som befinner seg i liminal-posisjonen kan ikke straffes gjennom det samme regelverk som ellers, og ofte er det uklart hvilke normer og regler som gjelder» (Pedersen, 1992:100). Man går symbolsk sett ut av felleskap, samfunn og kultur, og er i denne perioden fritatt fra handlingsmønstre som samfunnet ser på som akseptable. Eksempler på dette i norsk kultur kan være russetid og utdrikningslag.

Arnold van Gennep (1960) er kjent for sitt arbeid relatert til overgangsriter, og spesielt gjennom boken *Rites of Passage*. Overgangsriter er en stor del av menneskers liv på flere måter, og van Gennep (1960:11) argumenterer for at hvis man ser på overgangsriters rekkefølge og innhold er det mulig å inndele dem i separasjonsriter (separation), overgangsriter (transition) og inkorporeringsriter (incorporation). Separasjonsriter er typisk klassifisert som et rituale hvor man tar avskjed, for eksempel en begravelse, og blir også beskrevet som et pre-liminalt rituale. Overgangsriter kan spille en viktig rolle i for eksempel forlovelser. I slike tilfeller går man inn i en liminalfase, og de blir derfor kalt liminalriter. Inkorporeringsriter blir ofte eksemplifisert med giftemål, hvor man går inn i noe nytt, noe van Gennep (1960:11) beskriver som et postliminalt rite. Han argumenterer derimot også for at ett rituale kan gå gjennom alle disse stadiene i den rituelle prosessen, for eksempel fra forlovelse til bryllup.

Van Gennep (1960:116-117) beskriver ekteskap som den viktigste overgangen fra en sosial kategori til en annen. Med tanke på at såpass mange blir påvirket av denne overgangen, er det essensielt at den blir markert på en spesiell måte, dette kalles forlovelse. Ved at man beveger

seg fra en plass i samfunnet til en annen, blir utdrikningslag en forhåndsmarkering av denne overgangen. Van Gennep (1960:11) mener overgangsriter er flytende, men han beskriver forlovelsesperioden, hvor utdrikningslaget typisk finner sted, som en fase bestående av flere separasjoner samt en liminalfase hvor man befinner seg i en udefinert posisjon. Victor Turner (1974a:232) beskriver liminalfasen som å være i en tunell. Man har en sosial rolle før man møter tunellen, men når man går inn i tunellen trer man ut av rollen og samfunnet forøvrig. Ved utgangen av tunellen inntreer man i en ny sosial rolle, og blir betraktet i lys av den nye rollen. Liminale fenomener pleier å være «[...] collective, concerned with calendrical, biological, social-structural rhythms or with crises in social processes» (Turner, 1974b:85). Det ligger en form for sosial nødvendighet i liminale fenomener, samtidig som at frihet og utvikling av symboler og meninger ofte er noe som blir assosiert med liminale fenomener. Gruppen utvikler felles mening og følelser rundt et symbol som representerer den liminale fasen, og blir en felles opplevelse som kan vare over lengre tid (1974b:85). Utdrikningslag er ikke i og for seg en sosial nødvendighet, men man kan argumentere for at dersom man skal gifte seg, så ligger det en forventning om at man også skal ha et utdrikningslag i dagens samfunn. Forventningene kan stamme fra både venner, samfunnet og en selv, da det er et rituale nært knyttet til bryllup. Det er også et rituale med en lang historie, og ved at det er en integrert del av det kulturelle repertoaret kan man argumentere for at det ligger en viss sosial nødvendighet i et utdrikningslag.

3.2.1 Alkohol som hjelpemiddel

I relasjon til utdrikningslag kan det være fruktbart å reflektere rundt alkoholens rolle i dette ritualet. Allan Sande (2002; Beccaria & Sande, 2003) har publisert flere artikler i sammenheng med studier på relasjonen mellom rusmiddelbruk og russefeiringen i Norge, et rituale som har flere likhetstrekk med utdrikningslag. Sande (2002:299) tar utgangspunkt i Turner og van Genneps arbeider i henhold til overgangsriter for å beskrive russefeiringen og bruk av rusmidler i forbindelse med dette ritualet. Bruken av alkohol kan være en viktig del av rituelle prosesser, da det tilbyr en mulighet for en annen form for kommunikasjon mellom deltakerne. I et overgangsrite kan alkohol forstås som et hjelpemiddel til å fjerne seg fra sin identitet, og kan bidra til at forberedelsen til å innta en ny sosial rolle blir mindre problematisk. Det er her man går inn i den liminale fasen av ritualet. «An intoxicated person is a liminal person in a process of transformation and transgression» (Sande, 2002:281;

Beccaria & Sande, 2003). Denne fasen kan, som nevnt, ofte være preget av lek og utfordring av samfunnets struktur og normer, og det er i denne tilstanden gruppen oppretter egne normer og verdier som de følger fremfor samfunnets (Beccaria & Sande 2003:102). Alkohol kan i denne sammenheng være et hjelpemiddel, både i henhold til det å skulle stå i en posisjon utenfor samfunnet, i å forberede seg til den nye sosiale rollen, og i det å skulle utfordre samfunnets normer.

3.3 Gaveøkonomi

I boken *The Gift* av Marcel Mauss (1990) beskriver han sine undersøkelser av arkaiske samfunn, og deres forhold og praksiser rundt gavegivning. Han beskriver at det eksisterte en oppfattelse om at: dersom en gjenstand blir gitt videre, så forblir en bit av sjelen til den tidligere eieren i det, og mottakeren må derfor sørge for å balansere ut gjelden. Det handler her både om forpliktelsen til å gi gaver, men også om forpliktelsen i å motta dem (1990:13-14). «In all this there is a succession of rights and duties to consume and reciprocate, corresponding to rights and duties to offer and accept» (Mauss,1990:14). Dersom mottakeren ikke gjengjelder gaven står denne personen i en underdanig posisjon overfor giveren, og spesielt hvis det heller ikke ligger noen intensjon om å gjengjelde den. Mauss (1990:65) argumenterer for at dette er aktuelt også i det mer moderne liberale samfunnet, man må gjengjelde det man har fått, og helst i en større skala.

Peter Blau (1964:91) skriver om det han kaller for sosialt bytte eller sosial utveksling, som henviser til «[...] voluntary actions of individuals that are motivated by the returns they are expected to bring and typically do in fact bring from others». Sosial utveksling medfører forventninger og forpliktelse, og det er opp til mottakeren å bestemme på hvilken måte og i hvor stor grad man ønsker å gjengjelde (Blau, 1964:93-94). Hvilke forventninger og hvilken grad av forpliktelse som medfølger en gave avhenger av hvilken relasjon man har til giveren, om man har en stabil relasjon eller om det er en bekjent. I relasjoner med bekjente handler det sosiale byttet om tillit til at den andre gjennomfører sin forpliktelse i utvekslingen. Denne tilliten bygges sakte opp ved små bytter som innebærer lite risiko for begge parter. I stabile sosiale relasjoner derimot, skriver Blau (1964:94,113) at det i større grad handler om å investere i relasjonen. Tilliten er allerede etablert, og byttene blir da en måte å vedlikeholde både relasjonen og tilliten mellom partene. «Only social exchange tends to engender feelings

of personal obligation, gratitude, and trust [...]» (Blau, 1964:94). Blau (1964:92) argumenterer for at selve utvekslingsprosessen består av mekanismer for å regulere sosiale interaksjoner, og at disse mekanismene er med på å utvikle sosiale nettverk og etablerer en grunnleggende gruppestruktur. Etter hvert vil normer for sosiale utvekslinger utvikle seg innad i gruppen, og avvik fra disse normene vil da føre til sanksjoner. Utvekslinger i stabile sosiale relasjoner kan dermed anses å befinne seg i en posisjon mellom en kalkulerende av fordeler og et uttrykk for kjærlighet (Blau, 1964:112). Den første som gir en gave eller tjeneste etablerer seg selv i en overlegen posisjon og setter den andre i en forpliktet posisjon. Den andre parten må derfor tilfredsstille det som ligger i forpliktelsen, både for å jevne ut maktbalansen i utvekslingsrelasjonen, og for å oppnå sosial aksept (Blau, 1964:89, 113-114).

I lys av dette teoretiske perspektivet er det mulig å se utdrikningslaget som en gave til brud eller brudgom, ved at de får en opplevelse og et minne. Dette gjør at brud og brudgom har en sosial forpliktelse til å gjengjelde gaven, noe som kommer til uttrykk i at hovedpersonen gjennomfører handlinger og utfordringer som tilfredsstiller deltakerne. På denne måten blir gaven gjengjeldt. Det ligger en forpliktelse om at man gjennomfører det arrangøren(e) har planlagt, og det skal mye til for å stå i mot den sosiale forventningen som oppstår. Brud og brudgom blir her satt i en situasjon hvor de skylder noe, og for å gjøre opp for dette gjør man det som forventes for å bli gjeldfri i den sosiale utvekslingen.

3.4 Kollektiv livslyst

Begrepet *collective effervescence* ble introdusert av Émile Durkheim (1995:217) i forlengelse av hans studier av ulike religiøse samfunn og lokalsamfunn. Han beskriver en kollektiv tilstand som oppstår når individer kommer sammen, hvor det skapes en form for elektrisitet i deres fellesskap. Dette fører dem inn i en opphøyd tilstand. Tilstanden fører ofte til at gruppen oppfører seg på utagerende eller uvante måter. De befinner seg midlertidig utenfor samfunnets krav til normer og regler, og føler på en rett til å sette disse reglene midlertidig til side samt å sette seg selv over vanlig moral. Durkheim (1995:218) beskriver den elektriske tilstanden som både en fysisk og mentalt slitsom affære. I denne oppgaven har jeg oversatt *collective effervescence* til kollektiv livslyst, og jeg vil bruke denne betegnelsen i resten av oppgaven. Kollektiv livslyst kan potensielt brukes til å beskrive en sosial samling som utdrikningslag. De samles i et midlertidig tidsrom hvor de er hevet over samfunnets

sanksjonsverk, og kjennetegnes ved legitimert offentlig utagerende atferd der etablerte normer og regler utfordres. Durkheim ga aldri en mer utbrodert forklaring på hva kollektiv livslyst innebærer enn dette (Tutenges, 2013; Olaveson, 2004), noe som gjør at jeg ønsker å inkludere en mer oversiktlig redegjørelse. I denne oppgaven har jeg derfor valgt å bruke Sébastien Tutenges (2013) sin utbrodering av begrepet som et tilskudd til Durkheim, for å forsøke å gi en mer utfyllende beskrivelse av hva kollektiv livslyst kan innebære.

Sébastien Tutenges (2013) mener kollektiv livslyst kan deles inn i fem komponenter, som gir en oversikt over hva som inngår i begrepet; enhet, intensitet, overskridelse, symbolisering og revitalisering. 1) Enhet handler om hvordan en gruppe handler som én, de føler sammen, de gjør ting sammen, de opplever sammen og gruppen har et delt fokus. I kraft av dette minskes avstanden mellom individene, og målet i seg selv er fellesskapet. De blir en enhet, noe som er kjernen i de fleste ritualer. «This collective attunement during rituals can give rise to strong feelings of freedom, power and solidarity» (Tutenges, 2013). 2) Intensitet refererer til den energien samvær i en gruppe kan gi, og den elektrisiteten som oppstår mellom dem. Energien fører gruppen til en tilstand preget av kollektiv frigjørelse. Denne tilstanden kan være svært følelsesmessig og fysisk krevende. 3) Den tredje komponenten omhandler gruppens overskridelser. Dette kan enten være i form av milde utfordringer av sosiale konvensjoner, eller lovbrudd. 4) Det som er det felles fokuset for gruppen blir et symbol, og symbolet blir fylt av kollektiv energi. Dette blir det gruppen har til felles, og vil senere være det de forbinder med begivenheten. 5) Den siste komponenten er revitalisering, og handler om at slike episoder vedlikeholder gløden i mennesker. Vi er avhengig av øyeblikk hvor man kan oppleve intensitet, fellesskap og livslyst, da «[...] episodes of effervescence form an indispensable driving force that accelerates interpersonal exchanges and strengthens social cohesion» (Tutenges, 2013). I dette øyemed kan man se utdrikningslag som en måte å koble av fra hverdagens rutiner på.

3.5 Communitas

Victor Turner (1974a) har vært en viktig bidragsyter til fagfeltet omkring overgangsriter og liminalitet. Han er også kjent for sitt arbeid med og introduksjonen av begrepet *communitas*, et begrep han mente var treffende for å beskrive en tilstand under religiøse ritualer og visse sosiale sammenkomster. *Communitas* identifiserer en tilstand som typisk oppstår i en

liminalfase, og er noe som mange gjennomgår i løpet av en rituell prosess. Tilstanden karakteriserer relasjonene i gruppen som går gjennom den rituelle prosessen, og blir ofte beskrevet som en tidløs tilstand hvor et samfunnsbestemt/strukturelt syn på tid ikke er gjeldende (1974a:238). Turner (1974a:47) bruker *communitas* for å beskrive tilstander utenfor eller i periferien av hverdagslivet som er, eller kan utvikle seg til å bli en hellig opplevelse i mange tilfeller. Begrepet har flere fellestrekk med *collective effervescence*, men Turner fokuserer i større grad på båndene som skapes mellom deltakerne i en slik tilstand enn det Durkheim (1995) gjør. Fokuset er på båndene mellom person og person. Turner (1974a:274) beskriver båndene som anti-strukturelle, ved at de er likestilte, utholdende, direkte og uselviske. Turner (1974a:274,202) mener at *communitas* ikke er skapt av normer, men derimot noe spontant og konkret. Alle de involverte partene er strippet for strukturelle forskjeller, de er likestilte og alle identitetene blir ivaretatt. «*Communitas does not merge identities, it liberates them from conformity to general norms*» (Turner, 1974a:274). Han argumenterer for at liminalfasen er den beste posisjonen for å opprette relasjoner i *communitas*, og at disse relasjonene gjør sterkt inntrykk når de oppleves ansikt-til-ansikt (1974a:202, 263). I *communitas* er likhet og samhold mellom deltakerne det som blir normen gruppen følger (1974a:232-233).

Turner (1974a:169;1974b:79) skiller mellom tre typer *communitas*: 1) eksistensiell eller spontan *communitas* er, som beskrevet i avsnittet over: «*the direct, immediate and total confrontation of human identities which tends to make those experiencing it think of mankind as a homogeneous, unstructured, and free community*» (1974a:169). 2) Normativ *communitas* innebærer at spontan *communitas* blir overført til etiske og holdningsrelaterte koder. Dette er et forsøk på å bevare den eksistensielle opplevelsen under spontan *communitas*, gjennom et sosialt system som blir gjeldende for gruppen i ettertid. 3) Ideologisk *communitas* er et uttrykk som brukes for å beskrive ulike utopiske modeller eller plantegninger av et samfunn som eksemplifiserer eller vil medbringe de mest optimale forholdene for eksistensiell *communitas* (1974a:169 [egen oversettelse]). Dette tilsier at både normativ og ideologisk *communitas* er et forsøk på å forlenge tilstanden som ble erfart i eksistensiell og spontan *communitas*, og vitner om et ønske om å videreføre denne opplevelsen inn i ettertiden. Jeg vil her argumentere for at utdrikningslag faller under eksistensiell og spontan *communitas*, hvor fokuset er på de øyeblikkene de befinner seg i. Selv om et utdrikningslag kan trekkes videre i form av minner og fortellinger ved en senere anledning, for eksempel i bryllupet, utvikles det ikke koder eller modeller for å forlenge opplevelsen. Hvis *communitas* blir en vellykket

erfaring, så kan båndene som skapes både være til hjelp og støtte i den rituelle overgangen, men de kan også videreføres og bevares etter *communitas* (1974a:56). Her er det mulig å se likhetstrekk til utdrikningslag: hvor båndene skapes for å kunne tåle noen av de påkjenningene både deltakerne og hovedpersonen gjennomgår under utdrikningslaget, men også i den forstand at båndene trekkes videre inn i bryllupet.

I analysen vil jeg bruke kollektiv livslyst for å undersøke hvordan gruppen agerer i offentligheten og de stadiene utdrikningslaget gjennomgår. *Communitas* vil jeg bruke for å undersøke båndene og samholdet innad i gruppen og påvirkningen dette har i bryllupet. Jeg vil også belyse hvorvidt informantene i utvalget kjente seg igjen i disse beskrivelsene, og hvorvidt det finnes tegn til kollektiv livslyst og *communitas* i deres historier.

3.6 Tidligere forskning

Forskningen på utdrikningslag er begrenset, men jeg vil her trekke frem noen eksempler på forskningen som er gjort på det mannlige og det kvinnelige utdrikningslaget. De fleste av forskningsprosjektene jeg har funnet dateres tilbake til 1990-tallet og tidlig 2000-tallet. Mange av dem er gjennomført i USA, og med tanke på ulikheter i kulturer er det mulig å tenke seg at denne forskningen derfor ikke treffer norske forhold. Det er allikevel interessant å se hvilke refleksjoner som fremkommer, og jeg vil i analysekapittelet reflektere rundt hvorvidt disse funnene er overførbare og relevante i dagens kultur i Norge. Jeg vil også presentere en hovedoppgave gjort på utdrikningslag som kulturelt fenomen i Norge i 1995, og det vil potensielt være mulig å se hvorvidt ritualet har hatt en utvikling gjennom de siste 20 årene. Med tanke på at denne hovedoppgaven var den eneste studien av utdrikningslag i Norge jeg kunne oppdrive, er denne spesielt relevant for mitt prosjekt.

Clover N. Williams (1994) gjorde en analyse av det mannlige utdrikningslaget tidlig på 1990-tallet i USA. Han gjorde feltarbeid i tre år under “utdrikningslagssesongen”, som han definerer som mai til september. Han var i denne perioden blant annet med strippere på oppdrag for ulike arrangementer. Williams (1994:109-110) observerte i denne perioden mannlige utdrikningslag som han mente var svært preget av ydmykelse og adskillelse fra vennegjengen. Han legger stor vekt på at det ble gjort flere forsøk på å lage et skille mellom deltakerne og brudgommen, mellom “oss” og han som skal gifte seg. Ydmykelsen og adskillelsen ble for eksempel gjennomført ved feminisering i form av å kle brudgommen opp

i kjole eller barbere av han alt håret, og/eller ved hjelp av stripper (Williams, 1994:114, 117). Williams beskriver at det som fremstod som det viktigste ved utdrikningslaget var objektifisering, ydmykelse, feminisering og utstøting. «This event is a rite of passage in that it is a ritual performed in recognition of the passage from one stage of life to another. However, it is not an initiation into manhood administered by elders, but the expulsion from manhood, by peers» (Williams, 1994:115). Målet med dette var å gi uttrykk for at det var brudgommens verden som ble endret ved at han skulle gifte seg, mens den dominante gruppen kunne forbli som før (Williams, 1994:116).

I henhold til forskning på det kvinnelige utdrikningslaget, så har Beth Montemurro (2003; 2006) preget store deler av feltet. Som nevnt, har hun gjort flere undersøkelser hvor hun har sett på hvordan det kvinnelige utdrikningslaget gjennomføres, hva det betyr, samt hvordan det skiller seg fra det som kalles ”bridal shower”. I artikkelen *Sex Symbols* (2003) ser hun på utviklingen av utdrikningslag fra begynnelsen av 80-tallet og frem til 2003, de seksuelle elementene og kvinners atferd i utdrikningslag. For å undersøke dette intervjuet hun 51 kvinner, og gjennomførte feltarbeid i form av deltakelse på utdrikningslag. Hun observerte også utesteder som var kjent for å være vertskap for kvinnelige utdrikningslag. I artikkelen argumenterer hun for at det kvinnelige utdrikningslaget er et hyperseksuelt rituale, og at arrangementet er et resultat av den seksuelle revolusjonen (Montemurro, 2003:15,23). Hun mener at det fremstår som at kvinner tar et offentlig standpunkt for å signalisere at det ikke bare er menn som gir opp sin seksuelle frihet ved inngåelsen av ekteskap. Den uuttalte hensikten i ritualet er at ved å utøve utagerende og seksualisert atferd på en offentlig plattform sender kvinnene et budskap om, og en anerkjennelse av at dette er slutten på brudens seksuelle frihet (Montemurro, 2003:23). Tidligere var det ikke akseptert for kvinner å utøve en slik atferd i det offentlig rom, og utdrikningslag var dermed kun et arrangement for menn. Forestillingen var at det var mannen som ofret noe ved inngåelsen i ekteskap, mens kvinnen hadde derimot alt å vinne (Montemurro, 2003:5). Montemurro (2003:24) hevder at kvinnene som deltok i utdrikningslagene implisitt var enige om at de gikk på strippeklubber og implementerte seksualiserte elementer, for eksempel sexleketøy, fordi menn gjorde det. Dette var symbolsk i den forstand at det signaliserte at kvinner kunne gjøre det samme som menn. «The existence of this ritual is indicative of social change in norms for sexual expression and women’s roles in marriage» (Montemurro, 2003:23). I mer moderne tid anses kvinnen som en som har rett til å uttrykke sin seksualitet og å leke med nedtrappingen av sin seksuelle frihet (Montemurro, 2003:23).

Mats Hellspong (1988:115) beskriver det samme som Montemurro (2003), i at det kvinnelige utdrikningslaget er en respons på det mannlige utdrikningslaget. Det å kle seg ut og putte på en maske gjør det lettere å slippe seg løs, og kunne drikke slik som mennene gjør. Utøvelsen av kontroll er ifølge Hellspong (1988:115) ulik hos kjønnene; menn oppnår kontroll ved å få brudgommen full, og kvinnene oppnår kontroll ved å overraske bruden, enten ved å gi henne bind for øynene eller plassere henne i en ukjent situasjon med maskerte mennesker. Både det mannlige og det kvinnelige utdrikningslaget er naturlig nok koblet opp mot et bryllup, men dette fremkommer ulikt i gjennomførelsen av utdrikningslagene. Kvinnene kler opp bruden i ulike antrekk, som en påminnelse om at hun skal gifte seg, mens mennene skjenker brudgommen full slik at han skal glemme utdrikningslagets årsak, nemlig giftemål (Hellspong, 1988:116). Hellspong (1988:115) stiller spørsmål ved hvordan en tradisjon som har blitt opprettholdt over så lang tid, klarer å overleve flere endringer i samfunnet og samfunnsstrukturen. Han argumenterer for at endringen i sivil status er et stort skritt i livet, og er derfor verdt å feire. Utdrikningslag tilbyr en mulighet til å tillate seg å slippe alle hemninger, og at det er denne muligheten som gjør at tradisjonen holder stand.

3.6.1 Tidligere forskning i Norge

I 1995 skrev Ole Marius Hylland en hovedoppgave i folkloristikk ved Universitetet i Oslo, der han tar for seg utdrikningslag som tema. Han gjør en analyse av utdrikningslag som et kulturelt fenomen, og ser på dette i lys av skikk og bruk, utdrikningslag som fortellinger, og som rituale. Det empiriske materialet Hylland 1995:16,18-19). benytter seg av er basert på et spørreskjema, intervjuer med ni personer, samt observasjoner og samtaler i uformelle kontekster. Hylland (1995: 25-29) ser blant annet på utdrikningslagets form og struktur, og deler det opp i fem scener som utspiller seg på et typisk utdrikningslag. 1) Den første scenen omhandler bortføringen/kidnappingen av brud eller brudgom, og innebærer ofte bind for øynene og et overraskelsesmoment. 2) Scene nummer to handler om "reisen" hovedpersonen og utdrikningslaget tar. Denne scenen inneholder blant annet utkledning, og foregår ofte i offentligheten. 3) Den tredje scenen går ut på at hovedpersonen skal utføre noen oppgaver, ha en opptreden og/eller få en opplevelse. Hylland (1995:30) argumenterer for at denne scenen er preget av «[...]seksuell assosiering, absurditet, promotering av sosialt "feil" eller opposisjonell oppførsel». Oppgavene er også ofte relatert til giftemål og ekteskap, og denne scenen handler om å gi bruden eller brudgommen en opplevelse. 4) Scene nummer fire

omhandler byturen, som går ut på at deltakerne oppsøker byens nattliv. Dette beskriver han som en mindre ritualisert del av utdrikningslaget, men allikevel uunngåelig. På dette tidspunktet er følget mer beruset, og det er mindre påfunn til aktiviteter: en noe udramatisk avslutning sammenlignet med en mer dramatisk begynnelse på ritualet (Hylland, 1995:31-37). 5) Den siste scenen i et utdrikningslag mener Hylland (1995:38-39) er gjenfortellingen, bildene og videoen, hvor fortellinger og bilder fra utdrikningslaget blir tatt opp og presentert i bryllupet og gir de andre gjestene en indirekte deltakelse i utdrikningslagene. Dette mener han er et rituelt element i seg selv.

Hylland (1995) argumenterer for at utkleddingen er en spesiell del av ritualet, og som sikrer oppmerksomhet, ydmykelse og synlighet. Han påpeker videre det enkjønnede elementet ved utdrikningslag, og at kjønnsrollene kommer tydelig frem i ritualet. Det er seksuelle elementer tilstede i både det mannlige og det kvinnelige utdrikningslaget, men det er mer fremtredende i det kvinnelige. Hylland (1995:42-46) finner heller en grad av feminisering av brudgommen i det mannlige utdrikningslaget. En av de kvinnelige informantene til Hylland (1995:44-45) beskriver forskjellene mellom det mannlige og det kvinnelige utdrikningslaget med at det mannlige utdrikningslaget i større grad er preget av alkohol, at de har mer ”ekstreme aktiviteter”, og at målet er at det skal være barskt. En mannlig informant beskrev det kvinnelige utdrikningslag som kjedelig og lite originalt, ved at man kler opp bruden som prinsesse eller lignende, noe som han mener blir altfor typisk (Hylland, 1995:44).

I analysekapittelet som omhandler utdrikningslag som fortellertema, skriver Hylland (1995:51,54,58) om hva informantene sier om utdrikningslag. Her finner han at informantene synes utdrikningslag er fint, så lenge det ikke utarter seg. Samtidig finner han at flere menn tar det til det ekstreme, da flere gjennomfører aktiviteter som virker umyndiggjørende overfor brudgommen. Videre argumenterer Hylland (1995:53, 62-65) for at det som gjør et utdrikningslag vellykket, ifølge hans informanter, er om utdrikningslaget er fortellerverdig. Det å kunne mimre over og gjenfortelle det som skjedde har stor verdi. Ritualet lager en god ramme for at det skal kunne ha gjenfortellingspotensiale. Det fremstår å være tre hovedelementer som viser seg å kunne føre til vellykkethet, og i forlengelse av dette være fortellerverdig, er pinlighet, mediedekning og å skape en opplevelse som er minneverdig.

Hylland (1995:82-85) mener det foregår en form for rituell kommunikasjon i et utdrikningslag. En indre kommunikasjon ved at det er en unik kontekst og situasjon, og en

ytre kommunikasjon ved ulike tegn, koder og kulturelle konnotasjoner ved blant annet utkledding, plakater og opptreden. Han argumenterer for at det i hovedsak er sosial tilhørighet og aksept som formidles gjennom ritualen, og at det ligger et potensiale for økt sosial status ved å arrangere et vellykket utdrikningslag (Hylland, 1995:93). Avslutningsvis beskriver han utdrikningslag som tradisjon. «[P]å den ene siden gjentar man noe "fordi det er en tradisjon", på den andre siden er det tradisjon kun fordi det gjentas» (Hylland, 1995:98). Han argumenterer her for at det å sette en merkelapp som "tradisjon" på et rituale gjør ritualen selvforklarende, og motivasjonen for å gjennomføre det blir vag og uklar.

3.6.2 Utdrikningslag og russetid

Når man ser utdrikningslag som et rituale er det nærliggende å trekke linjer til andre ritualer som inneholder mange av de samme elementene. Russetid har flere likhetstrekk med utførelsen av utdrikningslag, og jeg velger i den forbindelse å trekke frem noen relevante studier. Artikkelen jeg her bruker er skrevet av Eivind Grip Fjær, Willy Pedersen og Sveinung Sandberg (2016), og av Allan Sande (2000).

I artikkelen til Fjær et. al. (2016) trekker de frem den "romlige faktoren" ved ritualen russetid. Ungdommer forsøker å finne et autonomt rom, hvor de kan være frie til å utfolde seg selv, noe de finner i "russebussen". Her argumenterer Fjær et. al. (2016:330) for at det oppstår kollektiv livslust, en kollektiv identitet, hvor gruppen blokkerer utenforstående og andre forstyrrende faktorer. Russetiden er en liminalfase hvor gruppen blir separert fra resten av samfunnet i et gitt tidsrom, og de blir samlet gjennom like klær, like rammer og lik atferd. Dette gir også deltakerne en følelse av frihet, autonomi og til dels anonymitet (Fjær et.al, 2016:330-333). Flere av disse elementene finner man også igjen i utdrikningslag, om man ser bort ifra at brud og brudgom innehar en annen rolle i kollektivet.

Allan Sande (2000) ser i større grad på bruken av rusmidler i russefeiringen. Usikkerheten ved å gå fra ungdom til voksen kan være stor, og det løses ved økt bruk av alkohol og kollektive ritualer. Rusmidler blir brukt for å prøve ut kroppens grenser, og prøve ut sitt eget livsprosjekt. «Det kollektive urgamle symbolet alkohol, gir derfor mulighet til å differensiere kollektiv identitet og opplevelser i de ulike individuelle livsprosjekter» (Sande, 2000:351). Sande (2000:354) omtaler russetiden som et overgangsrite fra ungdom til voksen, hvor vennskap og individualitet er viktige verdier. Denne overgangen blir en fremvisning for

samfunnet, hvor de utfordrer sosiale normer på offentlig plattform. Her er det mulig å se likhetstrekk til utdrikningslag, hvor man også kan argumentere for at alkohol blir brukt til flere formål. Med tanke på at ikke alle på utdrikningslaget nødvendigvis kjenner hverandre, så kan alkohol ses som et sosial glidemiddel som gjør det lettere å opprette sosiale bånd på kort tid. Det kan også bli brukt for å gjøre det mindre krevende å utfordre sosiale normer og regler, en måte å miste noen hemninger. På samme måte, kan alkohol muligens hjelpe for å gjøre utfordringene som utdrikningslagene krever mindre ydmykende å gjennomføre for brud og brudgom i det offentlig rom.

4 Metodisk tilnærming og datamateriale

4.1 Valg av metode

I dette forskningsprosjektet undersøker jeg utdrikningslag som kulturelt rituale. Med dette ønsker jeg å oppnå en forståelse av hvordan utdrikningslag gjennomføres, hvilken rolle det har, hvorvidt det finnes noen forskjeller i gjennomførelsen mellom kvinner og menn, samt hvilke aspekter som er sentrale ved utdrikningslag. Jeg har valgt en kvalitativ tilnærming til dette prosjektet da denne fremgangsmåten tilbyr en mulighet for å forstå og analysere dette kulturelle fenomenet i dybden (Ragin & Amoroso, 2011:111,113). Det finnes relativt lite forskning på utdrikningslag, spesielt hvordan utdrikningslag gjennomføres og hvor det står i Norge i dag. Med dette utgangspunktet mener jeg en kvalitativ tilnærming er best egnet for å undersøke utdrikningslag nærmere, da denne fremgangsmåten kan gi et innblikk i informantenes fortellinger og tanker rundt utdrikningslag. Dette er en eksplorativ studie, og mine forskningsspørsmål tilsier at en kvalitativ tilnærming er den mest nærliggende metoden å velge.

I denne studien følger jeg en induktiv-abduktiv forskningsstrategi. En induktiv forskningsstrategi har som mål å beskrive noen generelle karakteristikk av individer eller sosiale fenomener med utgangspunkt i data. Den abduktive forskningsstrategien har som mål å undersøke menneskers forståelse, intensjoner og motiver i møtet med ulike aspekter ved et sosialt liv (Blaikie, 2010:89). I mitt tilfelle vil det si at jeg søker å beskrive ritualet og dets karakteristikk i lys av informantenes yringer, fortellinger, opplevelser og meninger om utdrikningslag (Blaikie, 2010:83-85,89-92). Denne studien følger et fleksibelt analytisk rammeverk, hvor den analytiske rammen utvikler seg gjennom forskningsprosessen (Ragin & Amoroso, 2011:76-77). For å undersøke utdrikningslag har jeg valgt å benytte meg av fokusgruppeintervju for å innhente data. Det empiriske materialet i dette prosjektet er basert på fokusgruppeintervjuer jeg gjennomførte fra desember 2017 til februar 2018.

4.1.1 Fokusgruppeintervju

Fokusgruppeintervju innebærer at en gruppe personer diskuterer et spesifikt tema eller fenomen, initiert og styrt av en moderator. Denne formen for intervju kjennetegnes av en løs

og ikke-styrende intervjustil, hvor poenget er å få frem ulike og flere synspunkter om temaet som diskuteres. Målet med et fokusgruppeintervju er dermed ikke at informantene skal bli enige, men heller å få frem en variasjon i synspunktene (Kvale & Brinkmann, 2015:179). «Fokusgruppeintervjuet er velegnet i eksplorative undersøkelser på et nytt område, ettersom den livlige, kollektive ordvekslingen kan bringe frem flere spontane ekspressive og emosjonelle synspunkter enn om man bruker individuelle og ofte mer kognitive intervjuer» (Kvale & Brinkmann, 2015:179-180). Samspillet i gruppen kan få frem tanker og synspunkter som muligens ikke hadde kommet frem i et en-til-en-intervju, men det innebærer også en situasjon hvor moderatoren har mindre kontroll over intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2015:180). I en studie angående utdrikningslag fant jeg at fokusgruppeintervju ville være den mest fruktbare metoden for å kunne besvare mine forskningsspørsmål. Utdrikningslag er en del av den norske kultur, men kan likevel sies å være noe folk ikke nødvendigvis har så mange formeninger om. Hovedtanken ved å benytte fokusgruppeintervju var at informantene kunne bygge på hverandres historier, og at et utsagn fra en informant kunne føre til refleksjon og påminnelser hos andre. Oppgavene til moderatoren er i hovedsak å introdusere temaet som skal være i fokus, og å skape en åpen og rolig atmosfære som kan gi rom for flere tanker og motstridende synspunkter. Dette var en medvirkende faktor da jeg skulle velge metode, da det virket som en god måte å få frem mest mulig informasjon for å kunne besvare mine forskningsspørsmål. Moderatoren skal sørge for at gruppen holder seg til temaet, sørge for at informantene føler seg ivaretatt, samt bringe samtalen i mål slik at ingen forlater intervjuet med noe usagt (Kvale & Brinkmann, 2009:162).

I kvalitativ forskning gjør man et valg av metode som vil føre forskeren i visse retninger. I utgangspunktet var planen å gjennomføre enkeltintervjuer med informantene, hovedsakelig grunnet at det var det jeg var best kjent med. Det hadde vært fullt mulig å gjennomføre studien ved hjelp av enkeltintervjuer, eller dybdeintervjuer med de enkelte informantene. Naturligvis oppstår det en annen atmosfære i de to ulike intervjustilene, og det er dermed også naturlig at man vil få til dels ulik informasjon. Noe informasjon er lettere å dele i en en-til-en-situasjon enn det er i en gruppesituasjon. Allikevel mener jeg at gruppesituasjonen hadde en positiv effekt på informasjonsflyten, og at dette var den best egnede metoden i forbindelse med mitt prosjekt.

4.2 Rekruttering av informanter

4.2.1 Avgrensning

I denne studien ønsker jeg blant annet å utforske om det finnes noen forskjeller i gjennomførelsen av utdrikningslag mellom kvinner og menn, og hvilke forestillinger de har om gjennomførelsen hos det motsatte kjønn. Det var derfor klart fra begynnelsen at jeg skulle ha informanter av begge kjønn. Jeg gjorde derimot en avgrensning på alder, og satt aldersspennet på 20 til 40 år. Årsaken til dette var at jeg ønsket å ha noe variasjon i alder, men samtidig var ikke det å undersøke om det var forskjell i gjennomførelse av utdrikningslag mellom ulike aldersgrupper et fokus i min undersøkelse. Jeg ønsket derfor også å begrense variasjonen i alder til en viss grad i tilfelle et for stort alderssprik ville gjøre store utslag i mine funn, og valgte heller å fokusere på det aldersspennet hvor flest gifter seg for første gang (SSB, 2015:36; SSB, 2018). Det var også krav om at jeg ikke skulle kjenne dem personlig og at de måtte bo i Oslo. Jeg ønsket ikke å kjenne informantene personlig, fordi det ville mest sannsynlig påvirket kommunikasjonen i intervjusituasjonen, både i henhold til kommunikasjonsmåten og hva de hadde delt av informasjon. Geografisk plassering i Oslo handlet i hovedsak om at det skulle være et gruppeintervju, og at det derfor ikke var gunstig å gjennomføre intervjuet via videosamtale. Intervjuformen gjorde det nødvendig at informantene hadde muligheten til å møte opp på samme sted uten for mye reisetid, slik at potensielle informanter ikke sa nei til deltakelse grunnet lang reisevei. Alle måtte også ha vært i ett eller flere utdrikningslag, da jeg ønsket innsikt i hvordan utdrikningslag gjennomføres, og at personer som har vært i utdrikningslag sannsynligvis har flere tanker om fenomenet. I rekrutteringen av informanter ga jeg ingen spesifikasjoner på om man kun skulle ha vært i utdrikningslag til heterofile eller homofile par. Dette hadde selvsagt vært mulig og interessant å undersøke, men jeg har valgt å ikke fokusere på dette i min studie. Mine informanter har kun deltatt i utdrikningslag til heterofile par.

4.2.2 Kontakt med informantene

Den mest nærliggende fremgangsmåten for å rekruttere informanter til dette prosjektet var gjennom venner, familie og bekjente. Jeg sendte ut rundt 25-30 forespørsler til mitt nettverk for å høre om de kjente noen som kunne være interesserte i å delta i mitt forskningsprosjekt. Jeg forsøkte også å se på andre arenaer hvor jeg kunne få tilgang til potensielle informanter,

men mange av nettsidene for utdrikningslag var ikke mulig å legge inn kommentarer på, og jeg fant heller ingen åpen og felles gruppe på sosiale medier for utdrikningslag. Derfor, med tanke på fenomenet som blir undersøkt, så fant jeg at snøballmetoden var den mest fruktbare måten å rekruttere informanter til prosjektet (Bryman, 2008). Forespørselen jeg sendte ut til nettverket inkluderte en beskrivelse av kriteriene for å være med i prosjektet, samt en kort redegjørelse for prosjektet som mine kontakter kunne videresende til potensielle informanter (Vedlegg 2). Noen av informantene ble rekruttert via mitt nettverk, noen ble rekruttert gjennom venner eller familie av mitt nettverk, mens andre ble rekruttert gjennom informantene selv. Jeg benyttet meg hovedsakelig av mail i kontakt med informantene, men det var også noen jeg korresponderte med gjennom Facebook. Den første mailen/meldingen jeg sendte til mine informanter inneholdt en kort redegjørelse for prosjektet, hva det ville innebære å være med, og *Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt* (Vedlegg 1). Målet med denne studien er ikke å presentere et representativt bilde av utdrikningslag i dagens samfunn, men heller å få et større innblikk i tradisjonen. Det var derfor en ambisjon å få tak i informanter som kunne formidle informasjon som ga innsikt, og i forlengelse av dette en mulighet til å besvare mine forskningsspørsmål.

Da jeg startet prosessen, var planen å få mellom 3-5 deltakere i hver gruppe, og forhåpentligvis fire grupper med fem i hver. Med tanke på at det er et lite sensitivt tema, og at det er veldig mange som har deltatt på et eller flere utdrikningslag, tenkte jeg at det ikke kom til å være særlig problematisk å rekruttere informanter. Det viste seg derimot å være utfordrende. Prosessen tok mye lenger tid enn jeg hadde forutsett. Jeg sendte ut den første forespørselen i november og fullførte det siste intervjuet i slutten av februar. Den første runden med forespørsler ga en viss avkastning av informanter, men jeg måtte ha tre runder med utsending av forespørsler før jeg hadde tilstrekkelig med deltakere. Dette krevde mye tålmodighet, og det var frustrerende å måtte be informanter som hadde takket ja om å vente fordi jeg trengte flere deltakere. Jeg fryktet at de skulle miste interessen eller glemme at de hadde takket ja i den perioden hvor jeg søkte flere deltakere for å fylle gruppen. Ved ett av intervjuene var dato for intervjuet satt, men det var en deltaker som ikke kunne allikevel, noe som gjorde at vi måtte utsette intervjuet og finne ny dato. På disse tidspunktene fristet det stort å utføre enkeltintervjuer, men da handlet det mye om å holde fast ved det forskningsopplegget jeg hadde valgt. Etter det første intervjuet var jeg veldig positiv og fornøyd med valget av fokusgruppe som intervjustrategi, noe som ga motivasjon til å holde fast ved metoden.

I sammenheng med dette kan det være relevant å tenke over noen mulige forklaringer til hvorfor noen kanskje ikke ønsket å delta. For eksempel kan tidsaspektet være en mulig grunn, det at man rett og slett ikke ønsker å sette av tid. Det kan også tenkes at når jeg begynte å rekruttere og i tiden etterpå nærmet det seg jul, en tid hvor mange har mye å gjøre, noe som igjen kunne føre til at noen ikke valgte å prioritere deltakelse i prosjektet. En annen grunn kan være at de fant det lite tiltalende at de måtte komme opp på Blindern for intervjuet, og at det ikke var mulig å ta det over videosamtale. Potensielt kan det også ha seg at noen ikke følte seg komfortable med en gruppesituasjon, og selv om kanskje temaet ikke er så sensitivt, så kan det å snakke foran en gruppe være utfordrende for mange. Enkelte opplevde kanskje ikke at de hadde noe særlig å bidra med. Selv om jeg ikke la noen føringer i henhold til hva slags type utdrikningslag man måtte ha vært på for å delta, så er det mulig at noen tenkte at de ikke hadde vært på noe ekstraordinært utdrikningslag, og at det dermed ikke var noe spesielt å fortelle om. Dette vil jeg ikke kunne få svar på, men disse er potensielt noen mulige forklaringer på hvorfor det var mer utfordrende å rekruttere informanter enn forventet.

Det å rekruttere informanter var utfordrende i seg selv, men det å avtale et tidspunkt som passet for en hel gruppe av informanter viste seg å være en enda større utfordring. Derfor, for å ikke kaste bort for mye tid, var det best å sette i gang intervjuene så fort jeg hadde fått tre deltakere. Planleggingen av det første intervjuet bestod av mail frem og tilbake angående hvilke datoer som passet. Dette opplevde jeg som en svært tidkrevende måte å gjøre det på. Ved neste intervju forsøkte jeg derfor å bruke et verktøy for å planlegge dato på en enklere måte ved å bruke planleggingsnettsiden *Doodle*. Dette er en side hvor jeg som administrator kan legge inn ulike alternative datoer og tider for intervjuet, hvor deltakerne da kan markere de dagene og tidspunktene som passer best for dem. På denne måten kunne jeg få oversikt over når deltakerne kunne, hvilke dager som overlappet og i forlengelse av dette sette en dato for intervjuet, uten å sende mail frem og tilbake. Dette virket som en god og effektiv løsning på problemet, men dette viste seg også problematisk. Svært få av informantene var kjent med hvordan denne tjenesten fungerte, noe som gjorde administreringen og gjennomførelsen av dette problematisk. Her kan jeg muligens ta noe selvkritikk, ved at jeg kanskje ikke ga en god nok forklaring på hvordan siden fungerte. Det endte med at det var noen som svarte på *Doodle*, andre sendte mail til meg i stedet, og andre svarte ikke i det hele tatt, noe som gjorde at jeg ikke fikk den oversikten jeg hadde ønsket. Jeg forsøkte å bruke denne nettsiden i en

periode, men det endte med at jeg gikk tilbake til mailkorrespondanse for å fastsette dato for de resterende intervjuene.

4.2.3 Utvalget

Det endelige utvalget består av 13 informanter, hvorav 8 er kvinner og 5 er menn. Informantene er spredt fra alderen 23 til 31, og de har til sammen deltatt i 39 utdrikningslag. Utvalget er delt inn i 5 grupper, hvorav to var grupper med menn og tre var med kvinner. Gruppene er delt inn etter kjønn på bakgrunn av at utdrikningslag typisk er delt opp i kjønn. Idéen bak dette var at ved å inndele gruppene på denne måten ville jeg muligens kunne se tendenser til forskjeller i tanker om og gjennomførelse av utdrikningslag mellom menn og kvinner. Det kunne også vært interessant å blande kjønn for å se hvilke refleksjoner som utspilte seg da, men jeg valgte å dele dem opp da jeg mente dette ville gi et bedre grunnlag til å kunne svare på mine forskningsspørsmål. To av informantene er studenter, og resten er i arbeid innenfor blant annet helse og omsorg, finans, næringsliv og akademia. Det skal sies at med tanke på at utvalget ble rekruttert via mitt nettverk, kan det være at de tilhører samme type sosiale miljø og muligens befinner innenfor samme sosiale lag. Klasseforskjeller er ikke noe jeg fokuserer på i dette prosjektet. Det er allikevel viktig å være bevisst på med tanke på at svarene kan variere avhengig av hvilken sosioøkonomiske bakgrunn, og i forlengelse av dette, hvilke kulturelle preferanser man har.

4.3 Datainnsamling

4.3.1 Intervjuguide

Intervjuguiden er et viktig verktøy i en intervjusituasjon, «[det] er et manuskript som strukturerer intervjuforløpet mer eller mindre stramt» (Kvale & Brinkmann, 2015:162).

I dette prosjektet har jeg valgt å benytte meg av semi-strukturert intervju som verktøy i møte med informantene. Semi-strukturerte intervjuer brukes for å forstå informantenes perspektiver, og søker å innhente beskrivelser og fortolkninger av ulike fenomener. Årsaken til valg av intervjustil var at jeg ønsket få svar på visse spørsmål, men samtidig ha muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål i løpet av intervjuet. I semi-strukturerte intervjuer inneholder intervjuguiden en oversikt over bestemte temaer som skal omtales, samt ulike spørsmål (Kvale & Brinkmann, 2015:46). Jeg utarbeidet en detaljert intervjuguide med spørsmål, samt

en emneliste over de viktigste delene av intervjuguiden som skulle dekkes (Vedlegg 3-4). Intervjuguiden er delt inn i fire deler. Den første omhandler spørsmål rundt utdrikningslag som tradisjon på et mer generelt plan. Del to omhandler praktiske spørsmål rundt informantenes erfaringer, og del tre går inn på det symbolske aspektet ved utdrikningslag. Del fire var en del av avslutningen på intervjuet hvor jeg refererte til tidligere forskning på utdrikningslag for å høre informantenes synspunkter på tidligere funn og sammenligninger. Intervjuguiden ble bygd opp med mål om å få innsikt i hvordan ritualet gjennomføres, hvilke betydninger det har, hvorvidt det finnes forskjeller i gjennomførelsen mellom kvinner og menn, samt hvilke aspekter som er sentrale i ritualet. Ved inngangen til intervjuprosessen var det usikkert hvor mye jeg kom til å følge intervjuguiden, men jeg valgte å jobbe en del med guiden i tilfelle den ble mer aktivt brukt enn det litteraturen om fokusgruppeintervju tilsa. Dette kommer jeg nærmere inn på i neste delkapittel.

4.3.2 Gjennomføring av fokusgruppeintervjuer

Intervjuene foregikk i seminarrom på Universitetet i Oslo etter vanlig arbeidstid, og varte mellom 50 minutter og 1 time og 35 minutter. Møtene med informantene startet med at deltakerne skrev under på samtykkeskrivet som de hadde fått tilsendt på forhånd, og hvor jeg videre ga en kort beskrivelse av meg og mitt prosjekt. Deretter forklarte jeg litt hvordan intervjuforløpet var lagt opp, men at de skulle føle seg fri til å fortelle ting de kom på underveis. Med lite erfaring med fokusgruppeintervju var jeg usikker på hva jeg skulle forvente meg, men jeg tok utgangspunkt i det jeg hadde lest om fokusgruppeintervju og min rolle som moderator (Kvale & Brinkmann, 2015:179-180). Ifølge litteraturen på dette forstod jeg det som at moderatoren skulle presentere et tema, også skulle informantene snakke fritt om dette. Målet var derfor å skape en trygg atmosfære og å gi rom til at alle fikk sagt det de ønsket å si. Jeg tok utgangspunkt i intervjuguiden, og begynte å stille spørsmål, samtidig som jeg oppfordret til å dele det som eventuelt skulle falle dem inn. Planen var at jeg skulle begynne på intervjuguiden for å få samtalen i gang, og at samtalen etter hvert skulle gå av seg selv uten at jeg stilte videre spørsmål. I mine gruppeintervjuer ble det til at jeg fulgte intervjuguiden nokså presist, da det ble en naturlig slutt på samtalen etter hvert spørsmål. Dette gjaldt alle intervjuene: det var et delvis strukturert intervju hvor gruppen forsøkte å svare på spørsmålene i fellesskap. Som sagt, fikk jeg gjennomgå intervjuguiden i sin helhet med alle gruppene, noe som fungerte bra, og jeg ble etter hvert mer trygg i min rolle som

moderator. Med tanke på antall personer i gruppene, intervjustilen og moderatorrollen, viker dette noe fra den tradisjonelle måten å gjennomføre fokusgruppeintervjuer på (Kvale & Brinkmann, 2015:179-180). Samtidig fant jeg at måten jeg valgte å gjennomføre det på var det som falt mest naturlig, og fungerte best med mine grupper.

4.3.3 Transkripsjon

Transkripsjon er når muntlige samtaler blir omarbeidet til skriftlig form, og det er denne teksten som er det empiriske materialet og grunnlaget for analysen i et forskningsprosjekt. I denne overgangen fra muntlig tale til skriftspråk er det noen hensyn man må ta når man bringer uttalelser inn i en analyse. «Et velformulert muntlig uttrykk kan virke usammenhengende og preget av gjentakelser når det transkriberes direkte» (Kvale & Brinkmann, 2015:205). Selve innrykket av en setning blir ulik avhengig om man hører det i muntlig form eller leser det i skriftlig form. Med hensyn til informantene vil det derfor være hensiktsmessig å skrive om utsagn til en mer sammenhengende uttalelse som passer seg bedre i skriftlig form (Kvale & Brinkmann, 2015:214). Det kunne vært mulig å kun transkribere det som var av analytisk relevans for meg, men selv om transkribering er tidkrevende, valgte jeg å transkribere alle intervjuene i sin helhet. Årsaken til dette var at jeg mente det ville gi meg et bedre utgangspunkt for analysen ved å gå gjennom intervjuene en gang til. Gjennomgangen var nyttig da jeg i større grad kunne reflektere over hva deltakerne hadde sagt, og få idéer til hvordan det kunne brukes i analysen. Under intervjuet benyttet jeg meg av lydopptaker for å frigjøre meg selv i situasjonen. Ved å gjøre dette kunne jeg lytte til og vise interesse for det informantene sa. Dersom jeg hadde benyttet meg av notater underveis, hadde jeg muligens gått glipp av noen oppfølgingsspørsmål som kunne vært nyttige å få med, og jeg kunne ha blitt oppfattet som mindre tilstede i situasjonen.

4.3.4 Validitet og reliabilitet

I kvalitativ forskning handler validitet om hvorvidt metoden man bruker er passende for det man skal undersøke (Kvale & Brinkmann, 2015:276). I mitt prosjekt valgte jeg spesifikt fokusgruppeintervju som fremgangsmåte for å tilegne meg et datamateriale om utdrikningslag. Selv om dette var en tilnærming jeg ikke hadde noe særlig erfaring med, mente jeg at fokusgruppeintervju var den metoden som kunne gi meg mest mulig informasjon

til å kunne besvare mine forskningsspørsmål. Den største fordelen med denne metoden var at informantene kunne bygge på hverandres historier, og med tanke på at mange ikke har særlig utpregede formeninger om utdrikningslag, kunne dette være en veldig nyttig kilde til innsikt. Med dette som grunnlag mener jeg at metoden jeg har valgt å bruke er passende for det jeg undersøker.

Målet med denne studien er ikke å få et representativt bilde av gjennomførelsen av utdrikningslag og meninger om hvilken rolle utdrikningslag har i dagens samfunn, men derimot å få en bedre forståelse av utdrikningslag som fenomen. Med flere informanter ville det vært mulig å få et bredere bilde, men med tanke på omfang og tidsbegrensningene på dette prosjektet, så hadde flere informanter vært for tidkrevende. Det er også flere kvinner enn menn i utvalget, noe som muligens vil kunne påvirke mine funn. Samlet sett har informantene gitt mye informasjon, og jeg mener det er tilstrekkelig til å svare på mine forskningsspørsmål. I dette forskningsprosjektet mener jeg at 13 deltakere er nok til å få et innblikk i hvordan utdrikningslag gjennomføres, og om det kan identifiseres tendenser til forskjeller i gjennomførelsen mellom kvinner og menn.

Reliabilitet handler i hovedsak om funnene i en undersøkelse har troverdighet, samt hvor pålitelige de er (Kvale & Brinkmann, 2015:137,276). I kvalitative studier er det viktig med gjennomsiktighet i henhold til hvordan forskningsprosessen har foregått, slik at det er mulig å forstå hvordan forskeren har kommet frem til sine funn. Jeg har i dette kapittelet om metodisk tilnærming og datainnsamling forklart hvordan forskningsprosessen har vært, hvordan prosjektet har tatt form, og gjort rede for ulike valg i prosessen, noe som gir gjennomsiktighet. Med tanke på at mine funn har flere likhetstrekk med det Hylland fant i 1995, er det også mulig å si at mine funn ikke er noen ekstremtilfeller eller er spesielt unike. Dette underbygger denne undersøkelsen reliabilitet.

4.3.5 Oversikt på feltet

Med tanke på at jeg flere ganger i denne oppgaven skriver at det ikke finnes noe særlig forskning på utdrikningslag, vil jeg gi en kort redegjørelse for hvordan jeg gikk frem for å finne litteratur på feltet. I søken etter informasjon, historie og tidligere forskning på utdrikningslag benyttet jeg meg av flere søkemotorer, blant annet: Oria fagbibliotek, Sociological Abstract og Google Scholar. Jeg forsøkte flere søkeord, både alene og i

kombinasjon med hverandre. Eksempler på søkeord jeg brukte er: ”bachelor party”, ”bachelorette party”, ”utdrikningslag”, ”drikke ut”, ”betrothal ceremonies”. Disse, med flere, søkte jeg på alene, eller i kombinasjon med for eksempel ”history” eller ”tradition”. Dette ga en viss avkastning av litteratur, og jeg trakk ut det mest relevante, som vist i kapittel 2 og 3. I møtet med korte og til dels irrelevante resultater på søkene, forstod jeg det som at utdrikningslag er et tema som har fått relativt lite oppmerksomhet.

Det hadde vært mulig å undersøke utdrikningslag på andre måter. Potensielt kunne man gjort observasjoner av utdrikningslag, undersøkt utdrikningslag som produkt på et marked, sett på forskjeller mellom andre grupper, for eksempel forskjellen i gjennomførelsen mellom homofile og heterofile, eller utelukkende fokusert på én gruppe. Det har, som tidligere nevnt, ikke blitt foretatt noe særlig forskning på utdrikningslag i Norge, så mitt forskningsprosjekt starter litt fra bunnen. Dette medfører at forskeren må velge et startpunkt. Med tanke på at utdrikningslag har en lang historie hvor menn og kvinner som oftest er atskilt, ønsket jeg å undersøke om dette kom tydelig frem ved å snakke med menn og kvinner som har deltatt i utdrikningslag, og om dette fortsatt er et relevant trekk ved utdrikningslag. Det er mye ved dette fenomenet som kunne vært interessant å utforske nærmere, men jeg har valgt å starte her.

4.4 Analytisk fremgangsmåte

I tilnærmingen til mitt datamateriale valgte jeg å benytte meg av datastyrte koder, da jeg mente dette var den mest egnede fremgangsmåten for å systematisere mine data. Ved bruk av datastyrt koding «[...] starter [man] uten koder, og utvikler dem gjennom tolkning av materialet» (Kvale & Brinkmann, 2015:227). På denne måten kunne dataene fortelle meg hva som var i fokus og hvilke elementer som var fremtredende. Koding kan ses som en måte å fremkalle undring og kreativitet hos forskeren, noe som er viktig i tilnærmingen til analysen (Kvale & Brinkmann, 2015:228). Jeg kodet datamaterialet i to omganger. I første gjennomgang utarbeidet jeg et sett med koder, for så å kategorisere disse og redusere antallet. Deretter gikk jeg gjennom dataene for andre gang med de allerede etablerte kodene, for å gjøre kodene mer håndterbare (Kvale & Brinkmann, 2015:228). Jeg gjennomførte kodingen på utskrifter av transkripsjonene, da jeg mente dette var den mest effektive måten å gjøre det på for meg. Utskriften av transkripsjonene var i en håndterbar mengde, og jeg mente derfor at

det å kode på papir var den beste tilnærmingen til mitt datamateriale. I henhold til analysen, er disse kapitlene hovedsakelig empiristyrte, da jeg tar utgangspunkt i datamaterialet og trekker derfra tråder til det teoretiske rammeverket. Jeg benytter også historie og tidligere forskning for å kunne oppdage eventuelle endringer ritualer har gjennomgått.

4.5 Etiske betraktninger

Informert samtykke og konfidensialitet er viktig i en forskningsprosess. Det handler om at det både er en enighet og en forståelse med informantene om prosjektets overordnede mål, hvordan dataene og informasjonen om dem skal håndteres, og hva deltakelse i prosjektet vil innebære. Dette er viktige etiske retningslinjer for å sikre frivillig deltakelse, og for å ivareta informantenes privatliv (Kvale & Brinkmann, 2015:104-106). Deltakerne i undersøkelsen fikk tilsendt et informasjons- og samtykkeskriv, hvor det ble forklart hva det innebar å delta i studien, hva formålet med studiet var, samt at informasjonen om dem ble anonymisert, var konfidensiell og at de kunne trekke seg når som helst i løpet av prosjektet. Skrivet er utarbeidet i henhold til Norsk Senter for Forskningsdata (NSD) sine retningslinjer, og både skrivet og prosjektet har blitt godkjent av NSD (Vedlegg 1). Jeg mottok skriftlig samtykke fra alle informantene før intervjuene startet, og fikk inntrykk av at de hadde tillit til at jeg skulle behandle informasjonen om dem og informasjonen de ga meg på en verdig måte.

Informasjonen om informantene, både kontaktinformasjon, pseudonymene de har fått og hvem som var i hvilken gruppe, blir bevart på en kryptert fil som er passordbeskyttet. Det er kun jeg og min veileder som har hatt tilgang til disse filene, og disse vil slettes ved prosjektets slutt. Med tanke på at jeg har foretatt fokusgruppeintervju, så blir det umulig å beholde anonymitet mellom de som var deltakere i samme gruppe. Kontakten med informantene forgikk enkeltvis på mail, og de har ikke kjennskap til hverandres kontaktinformasjon gjennom meg. Det er også relevant å trekke frem at minnet om hva som ble sagt for 5-7 måneder siden mest sannsynlig er redusert, og som oftest vil man ikke huske hvem som sa hva etter så lang tid. Dette er verdt å nevne, men jeg ser ikke på det som særlig problematisk da ingen av informantene viste noen tegn til ubehag ved å delta i et fokusgruppeintervju.

I henhold til NSD sine retningslinjer mener jeg at utdrikningslag ikke anses som å være et sensitivt tema. Dette betyr ikke nødvendigvis at erfaringer man har med utdrikningslag ikke

er personlige eller private, men med tanke på at informantene selv velger hva de ønsker å dele, mener jeg det er rimelig å anta at det ikke er særlig problematisk å snakke om utdrikningslag med personer man ikke kjenner. Med dette som utgangspunkt mener jeg at fokusgruppeintervju er godt egnet til dette prosjektet. I intervjusituasjonen var jeg opptatt av at alle skulle føle seg ivaretatt, og at alle hadde muligheten til si det de ønsket. Med tanke på at dette var et gruppeintervju vil det være en mulighet for at noen i gruppen er mer dominerende i samtalen enn andre. Jeg var derfor bevisst på dette underveis, og forsøkte å legge opp til at alle fikk si det de ønsket uten å legge inn en altfor førende hånd under intervjuene. Flere av informantene synes det var spennende og interessant å snakke om, og de uttrykte at de i etterkant av intervjuet hadde fått større innsikt i fenomenet utdrikningslag. Noen av informantene ble også sittende igjen i noen minutter etter intervjuet var over, for å snakke litt mer om tema. Dette gjorde at jeg fikk inntrykket av at intervjuene opplevdes som noe positivt for informantene (Kvale & Brinkmann, 2015:49). I etterkant av intervjuene sendte jeg alle deltakerne en mail hvor jeg takket for deltakelsen, og oppfordret til kontakt dersom det var noe de lurte på.

5 Gjennomførelse og utdrikningslagets rolle

I dette analysekapittelet søker jeg å utforske hvordan utdrikningslag gjennomføres, og hvilken rolle utdrikningslag har i vår kultur. Jeg vil her undersøke hvordan utvalget beskriver gjennomførelsen og oppbygningen av utdrikningslag, og elementer ved utdrikningslagene som sier noe om utdrikningslagets rolle. Som nevnt innledningsvis vil jeg gjennomgående diskutere og trekke frem likheter og forskjeller mellom menn og kvinner. I dette kapittelet vil jeg hovedsakelig holde meg til teoriene relatert til det kulturelle repertoaret, ritualer og liminalitet. Med tanke på at flere av informantene jevnlig refererer til det de omtaler som det stereotypiske utdrikningslaget, vil jeg først gjøre rede for hva dette kan innebære i henhold til historie, teori og empiri.

5.1 Det stereotypiske utdrikningslaget

Det stereotypiske utdrikningslaget er ofte konstruert ut ifra observasjoner fra filmer, media og offentlig plass. Filmer som *The Hangover*² er med på å forme hvordan vi tenker et typisk utdrikningslag er. Det var ingen i utvalget som var kjent med utdrikningslagets lange historie, og de var ikke klar over hvor tradisjonen kom fra eller hvor lenge den har pågått. Det var flere som hadde antakelser om at ritualet stammer fra USA med tanke på at Norge har adoptert flere amerikaniserte feiringer, for eksempel Halloween og Valentine's day. Det er verdt å bemerke at både utdrikningslag, Halloween og Valentine's day stammer alle egentlig fra Europa (Dybdahl, 2018a; 2018b). Feiringene har forplantet seg i USA, utviklet seg, blitt kommersialisert, og deretter returnert til Europa med disse endringene. Et annet eksempel på dette er for eksempel "bridal shower", som nevnt i historiekapittelet. Det er derfor nærliggende å si at Norge har adoptert den amerikanske måten å gjennomføre disse feiringene på, noe som tilsier at det er forståelig at mange anser disse feiringene som amerikanske. I den forbindelse er det interessant å se hvordan slike kulturelle overføringer og kommersialisering av et rituale fører til at tradisjonen får en ny forankring. Med dette i bakhodet er det mulig å se hvordan amerikanske filmer kan være med å påvirke hvordan vi ser på det typiske utdrikningslaget, relatert til at vi i Norge gjennomfører en amerikanisert

² *The Hangover* er en amerikansk komedie fra 2009, og filmen handler om et mannlig utdrikningslag.

form for utdrikningslag. Disse filmene inneholder mange aktiviteter og nokså ville eskapader i form av reiser, utfordringer og hendelser, og informantene ser på disse filmene som ekstremversjoner av hvordan mange faktisk gjennomfører utdrikningslag. Med tanke på at flere av disse filmene også blir vist i Norge, er det mulig å argumentere for at oppfattelsene av hvordan utdrikningslag gjennomføres i USA blir en del av det kulturelle repertoaret som assosieres med utdrikningslag i Norge. På denne måten vil aktivitetene og hendelsene som foregår i disse filmene være noen av elementene man kan trekke på i et utdrikningslag, og de kan påvirker forventningene som ligger rundt hva et utdrikningslag skal og pleier å være.

Det er nokså ofte man kan observere utdrikningslag utspille seg i Oslos gater, spesielt på sommertid da flere bryllup faller på denne årstiden. Spesielt har ”utdrikningslag på Karl Johan” blitt en vanlig referanse til et stereotypisk utdrikningslag, noe også informantene jevnlig refererer til. Denne referansen sikter til utdrikningslag som går utkledd på Karl Johan, hvor de fniser, ler og får brud eller brudgom til å gjennomføre ulike oppgaver for å ydmyke dem foran folk på gaten. Forestillingen om at dette er det typiske utdrikningslaget preger mange av informantenes oppfatninger rundt tradisjonen. Flere påpeker at de ikke ønsker eller er så tilhengere av det typiske utdrikningslaget, og flere kaller denne varianten for “harry” og fantasiløs. «Men å skulle gått på Karl Johan [...] det er harrytass for meg, det hadde jeg ikke klart» (Nina). Her referer Nina til det å være en del av et utdrikningslag som går på Karl Johan, og ikke i et tilfelle hvor hun hadde vært brud selv. Oppfattelsen av det stereotypiske utdrikningslaget er et godt eksempel på hvordan stereotyper opprettholdes, hvor i dette tilfellet meninger om utdrikningslag blir basert på det som skjer på offentlige plattformer. Til tross for at det absolutte flertall av historiene som ble fortalt av utvalget skjedde under nokså private omstendigheter, ser det ikke ut til disse historiene blir en del av det stereotypiske bildet av et utdrikningslag.

5.2 Utdrikningslagets rolle i dag

Informantene var alle bevisste på hvilken rolle utdrikningslag spilte før, og at det ble ansett som siste kveld med vennegjengen før man gikk inn i rollen som ektefelle. Ingen i utvalget mente at utdrikningslag lenger har denne rollen, men derimot at den tradisjonelle forståelsen av utdrikningslag har blitt faset ut. Dette er et rituale mange ikke har så mange formeninger om, som for eksempel Ida: «Jeg har egentlig aldri tenkt på hva det er for noe, jeg har bare

tenkt at det er bare noe man gjør egentlig. Jeg har ikke tenkt noen tanker om hva det egentlig er», eller som Guro sier: «Jeg føler mange gjør det fordi de tenker at det er forventet, eller ikke at man forventer det, men at det bare har blitt en sånn greie man bare gjør på en måte». Hva utdrikningslag er, og hvilken rolle den har virker lite gjennomtenkt, men fremstilles også som irrelevante faktorer. En av informantene hadde en spontan assosiasjon, der hun først mente at utdrikningslaget ikke hadde noe med bryllupet å gjøre, men i møte med spørsmålet om hva utdrikningslaget markerer, så var svaret at det er en markering av at man skal gifte seg. Dette er et eksempel på tvetydigheten rundt hvorfor vi fortsatt opprettholder tradisjonen ved å gjennomføre ritualet. Det tyder også på at utdrikningslag som rituale og hva som inngår i det, faller under en form for tatt-for-gitt kunnskap.

De fleste informantene mente at årsaken til at vi fortsatt opprettholder denne tradisjonen er at det er gøy eller bare en unnskyldning for å ha en fest. Det fremstilles en tvetydighet, hvor de på den ene siden mener at utdrikningslag ikke lenger spiller en rolle, slik den gjorde tidligere. På den andre siden fremstilles det som at den spiller en rolle i henhold til sosialt felleskap, samt hvilken rolle den spiller i bryllupet med tanke på videreføring av sosiale relasjoner etablert i utdrikningslaget. Denne tvetydigheten sier noe om at det har skjedd en utvikling og modernisering i samfunnet, hvor den tradisjonelle forståelsen av utdrikningslag ikke lenger passer helt inn. Dette kan være en mulig forklaring på hvorfor ingen av informantene mente at utdrikningslag lenger spiller en rolle, eller har noen videre betydning. Allikevel opprettholdes ritualet, og dette skaper tvetydighet, da det fremdeles ligger en forventning om at dersom man skal gifte seg så burde man ha et utdrikningslag. Utvalget var også enige om at det var vanlig å ha utdrikningslag i vår kultur i dag. Ritualet ligger integrert i det Swidler (1986) omtaler som det kulturelle repertoaret. Refleksjoner rundt hvorvidt ritualet fremdeles er en relevant del av det kulturelle bildet er ikke et krav. Det er derimot tilgjengelighet, tradisjon og jevnlig gjennomføring som gjør at utdrikningslag fremdeles blir sett på som relevant. Dette bygger oppunder det Hylland (1995:98) fant, hvor han som tidligere nevnt, beskriver at man gjentar noe fordi det er en tradisjon, og det er en tradisjon fordi det gjentas. Grunnlaget for hvorfor vi gjennomfører tradisjonen blir etter hvert irrelevant, da verdien av tradisjonen tar over. Lise påpeker blant annet dette i svar på spørsmål om hvorfor man ønsker et utdrikningslag:

Jeg tenker jo at utdrikningslag har gått litt inn i rekken av ritualer da. Alle kulturer har sine ritualer, også er det jo de som er felles for alle som stort sett er ved fødsel, ett ved

brytning ungdom-voksen, ett når du gifter deg og ett når du dør. De feires helt universalt. Også er det masse ekstra ritualer som tilhører kulturene, og da tenker jeg at utdrikningslag er et av dem som holder på å etablere seg veldig i vår. Og er du gift så er det: ”Åh, hvordan var ditt utdrikningslag? Hva gjorde dere?”, og alt sånn. Det blir en happening, kanskje litt på lik måte som en konfirmasjon eller en stor 30-års dag, det sklir inn i rekkene av de tingene. Det ligger litt forventninger fra deg selv, fra samfunnet, fra vennegjengen på at det er sånne ritualer man gjør da, som man ser frem imot, og er litt «once in a lifetime».

Noen av informantene fikk spørsmålet om de tenkte at det var noen forskjeller i gjennomførelsen av utdrikningslag mellom heterofile og homofile. Tanken bak dette spørsmålet var å få frem hva som var viktig: om det er å skille mellom kjønnene, eller det å skille partene i det kommende ekteparet. Det var et par av informantene som mente at man da like gjerne kunne slå de sammen, men etter litt diskusjon ble det enighet rundt at det var skillet mellom paret som egentlig var det viktigste. «Jeg tenker at man liksom skal ha fri fra den kommende ektefellen» (Erik). Dette tyder på at det finnes elementer igjen fra det tradisjonelle utdrikningslaget, hvor man fremdeles skal skille brud og brudgom. Her er det mulig å spørre hvorfor dette elementet har vedvart over tid. Utdrikningslag har gått gjennom flere endringer, men tradisjonen om å skille mellom brud og brudgom har bestått. I forlengelse av dette kan det da tenkes at det partene også skilles i utdrikningslag i forbindelse med et likekjønnet bryllup.

5.2.1 Hvem er utdrikningslaget for?

I henhold til hvem utdrikningslaget er for fremstår det som at det er en forskjell mellom kjønnene. Mennene i utvalget helte mer mot at utdrikningslaget var en ”fest for gutta”, og at det handler om samholdet mellom mennene i gruppen. «Du legger vel på en måte til side at dette er brudgommens fest, for det er guttas fest, men det er litt ekstra stas på han» (Daniel). Kvinnene helte mer mot at dette var en dag for bruden, en dag hvor hun kunne føle seg fin og få sin dag som kun var hennes. «Å gjøre stas på den personen, hvertfall i noen av de utdrikningslagene jeg har vært, så har det vært veldig fokus på å på en måte drite ut, men også hedre bruden da» (Anna). Dette beskriver også en av informantene som selv var brud, hvor hun syntes det var hyggelig at gruppen gjorde noe bare for henne (Lise). Dette skillet er

meget interessant da det var tydelig at mennene i utvalget var generelt mer positive til utdrikningslag enn det kvinnene var. De kvinnelige informantene var i varierende grad positive, og så i mindre grad verdien av tradisjonen. En mulig forklaring på dette kan nettopp være premisset om at det kvinnelige utdrikningslaget er for bruden, og deltakerne får dermed mindre igjen for deltakelsen og investeringen. «Det er for noen andre da, dagen er for noen andre» (Nina). I motsetning til det mannlige utdrikningslaget, hvor premisset er at det er en fest for alle i gruppen hvor man gjør litt ekstra stas på brudgommen. Deltakerne i det mannlige utdrikningslaget kan i den forbindelse se ut til å få mer igjen for deltakelsen.

5.2.2 Det vellykkede utdrikningslaget

Et vellykket utdrikningslag betyr for mennene i utvalget at det oppleves gøy for de som er der og den som skal gifte seg. Det fremstår også som viktig at brudgommen helst skal være den mest berusede på utdrikningslaget. Dersom han ender opp med å være minst påvirket av alkohol blir dette ansett som et svakhetstegn, og utdrikningslaget er dermed ikke fullt så vellykket. Ideelt sett skal det også skje noe store deler av tiden, «[...] så sitter du bare å drikker, uten at det skjer noe mer. Sånn at på kveldstid har det blitt litt for ensformig kanskje. Ut i fra min oppfattelse av hvordan det skulle være» (Daniel). Med tanke på uttalelsene fra informantene kan det være nærliggende å tenke på vellykketheten i det mannlige utdrikningslaget som grader av vellykkethet. Det er flere elementer som skal være på plass for at et utdrikningslag skal anses som vellykket. Som nevnt, dersom for eksempel brudgommen ikke er nok beruset eller mest beruset, så kan ikke utdrikningslaget få maksimal uttelling på vellykkethet. For de kvinnelige informantene betyr et vellykket utdrikningslag hovedsakelig at bruden er fornøyd. Det er også viktig at det ikke blir så mye dødtid for gjestene, og som Helene sier er det viktig at gjestene opplever «[...] at man ikke kaster bort en dag, men at man har gjort noe hyggelig sammen med folk man liker. Bruden er glad, og man gleder seg til bryllupet liksom». Det er også et poeng at man klarer å få deltakerne til å være engasjerte, slik at gjestene blir kjent med hverandre og at man har noe å snakke om i bryllupet.

Det mannlige utdrikningslaget har i større grad fokus på gruppen, mens det kvinnelige har mer fokus på hovedpersonen og utdrikningslagets vellykkethet er basert på brudens tilfredshet. Med tanke på dette kan man argumentere for at det kvinnelige utdrikningslaget

potensielt sett er mer sårbart i henhold til vellykkethet. Det mannlige utdrikningslaget kan, som sagt, sees på som grader av vellykkethet, og dersom brudgommen er misfornøyd så vil det nødvendigvis ha en påvirkning på om det oppfattes som vellykket. Allikevel, i henhold til mine tolkninger av de mannlige informantenes utsagn, så vil ikke nødvendigvis utdrikningslaget bli sett på som mislykket av den ene grunn. Det kvinnelige utdrikningslaget derimot, står og faller på brudens tilfredshet, og kan dermed anses som noe mer sårbart.

I et overordnet perspektiv var informantene tydelige på hva et utdrikningslag *burde* være. Som nevnt er inntrykkene av utdrikningslag i stor grad basert på filmer og vandrehistorier, samt opplevelsene av å se utdrikningslag på Karl Johan. Dette preger forestillingene informantene har om utdrikningslag, både i henhold til hva de tenker er den vanlige, stereotypiske måten å gjennomføre det på, men også hvordan de selv mener et utdrikningslag bør, eller ikke bør være. Hovedsakelig mener informantene at utdrikningslaget skal være en inkluderende begivenhet, at man ikke skal gjøre aktiviteter som utelukker noen, men derimot noe som alle kan synes det er gøy å være med på.

5.3 Utdrikningslagets oppbygning

Slik utvalget beskriver oppbygningen av utdrikningslagene er det mulig å se klare likhetstrekk til det Hylland fant i 1995. Det fremstår som at oppbygningen er så å si uendret. Oppsettet til et utdrikningslag består av det jeg vil beskrive som fire hovedkomponenter og en tilleggskomponent, hvor det starter med 1) overraskelsesmomentet. 2) Videre reiser utdrikningslaget til steder hvor det er planlagt aktiviteter og utfordringer. 3) Deretter drar de videre, ofte hjem til en av deltakerne på utdrikningslaget, for å spise og ha noen leker. 4) Avslutningsvis drar følget enten ut på et utested, eller forblir hjemme og fortsetter festen der. 5) Tilleggskomponenten handler om hvilken rolle utdrikningslaget får i bryllupet og i ettertid. Dette er et nokså typisk oppsett av et utdrikningslag, men det er flere som også reiser enten innenlands, for eksempel hyttetur, eller utenlands, for eksempel Praha, Polen og Las Vegas. Utvalget i dette prosjektet har mest erfaring med hyttevarianten, og jeg har dermed ikke nok materialet til å beskrive utdrikningslag som foregår utenlands. Jeg vil her først gå gjennom oppsettet med fem komponenter, og vil deretter også beskrive hyttevarianten.

Overraskelsesmomentet handler om at brud og brudgom ikke skal vite når utdrikningslaget skal skje, og at både hvilken dag og hva som skal skje er en overraskelse. Når dagen kommer er det planlagt en måte å overraske og starte utdrikningslaget. «Jeg tror alle de utdrikningslagene jeg har vært i så har det vært overraskelse» (Anna). Dette kan innebære alt fra å vekke noen ved å banke på vinduet og hele utdrikningslaget står på døra, eller kidnapping på jobb. Guro forteller om et utdrikningslag hvor «brannmenn overrasket henne [bruden], om at det brant og måtte få henne med ut». Mange av forloverne som arrangerer utdrikningslag samarbeider med hovedpersonens partner eller sjef for å organisere overraskelsen slik at det går som planlagt. Dette elementet virker å være en viktig del av utdrikningslag i dag, og er en av årsakene til at utdrikningslaget vanligvis ikke lenger arrangeres dagen før bryllupet.

Den andre komponenten i et utdrikningslag handler om aktiviteter og utfordringer, hvor deltakerne drar et sted hvor det er planlagt ulike aktiviteter og/eller utfordringer til hovedpersonen. Jeg velger i hovedsak å bruke ordet utfordringer fremfor ydmykelse, da alle informantene var svært opptatt av at det ikke i så stor grad handlet om offentlig ydmykelse, men derimot om å utfordre brud eller brudgommens grenser. Allikevel benyttet flere av informantene seg av uttrykket *utdritning* når de snakket om utfordringene. Dette er verdt å bemerke da ”utdritning” og ”ydmykelse” etter min oppfattelse er begreper som har flere likhetstrekk. Det fremstår her som at ”ydmykelse” virker for sterkt og uthengende, men at derimot ordet ”utdritning” spiller på ordet utdrikningslag og får dermed en mildere fremtoning. Det er mulig å tenke seg at ”utdritning” oppfattes som å ha en positiv konnotasjon, mens ordet ”ydmykelse” ikke oppleves som noe man forbinder med venner og fest. Det fremstår som at det som inngår i det informantene beskriver som utdritning er en form for mild ydmykelse, men jeg velger her å omtale oppgavene som brud og brudgom får som utfordringer.

Utfordringene kommer i varierende grad, og det handler om å utfordre hovedpersonen, brud eller brudgom, offentlig eller privat. De mest gjennomgående utfordringene og aktivitetene for kvinnene var rebusløp, drinkkurs, truselappklipping og en form for dansetime, for eksempel burlesque eller poledancing. Truselappklipping går ut på at bruden skal spørre fremmede om hun får lov til å klippe av lappen på trusa deres. Anna forteller om et utdrikningslagslag hvor bruden måtte samle inn ti stykker, noe informantene anså som ganske mange. Caroline hadde også vært med på dette, og forklarte at det er veldig mange som sier

nei, noe som gjør at denne utfordringen kan ta litt lang tid. Flere hadde også være med på andre type aktiviteter som aktivitetspark, klatring og vannski. De mest gjennomgående utfordringene og aktivitetene for de mannlige informantene var en eller annen form for utkledding for så å gå i en butikk og kjøpe noe flaut, men det mest fremtredende var at nesten alle hadde vært på paintball eller go-cart. Kristian forteller her om utfordringer og aktiviteter i et av utdrikningslagene han deltok i: «Vi prøvde å utfordre han litt på å spise litt habaneros, men han tok det litt for bra, så det var ikke så gøy som det skulle blitt da. Elektrosjokk-fotball som vi testa han litt på da, også go-cart». Formålet i denne delen av utdrikningslaget er å gjøre noe man enten aldri har gjort før eller som man gjør sjeldent. Fokuset ligger på å skape minner ved hjelp av å utfordre hovedpersonen, og noen aktiviteter som gruppen helst gjør sammen. Det fremstår fra utvalget at mennene gjør seg ferdig med utfordringene i denne delen av utdrikningslaget, mens kvinnene bringer utfordringer og leker videre utover dagen.

Den tredje komponenten i utdrikningslaget innebærer å dra hjem til en av deltakerne i utdrikningslaget, eventuelt til en restaurant eller lignende, hvor blir det servert mat og ofte alkohol. Dette stadiet består som oftest av å drikke alkohol og ofte å gjennomføre noen leker. Som nevnt overfor så er det hovedsakelig kvinnene som har leker i denne delen av utdrikningslaget. «Vi hadde en pakkelek, hvor man skulle kjøpe en gave, eller ha med et eller annet. Man skulle ikke skrive kort eller noe sånt, så skulle bruden pakke det opp og gjette hvem det var i fra. Og da kom det jo frem en del festlige historier» (Caroline). I denne delen av det kvinnelige utdrikningslaget fremstår det også som at blir gjennomført noen seksualiserte leker, eller at det inkluderer noen seksualiserte elementer, noe jeg skal komme tilbake til i kapittel 6.1.1.

Den fjerde komponenten omhandler å dra på et utested eller lignende, og her avsluttes dagen. Denne delen av kvelden kan utarte seg på flere måter. Gruppen kan for eksempel gå på et utested, eller leie et utested hvor de møter flere venner. I noen tilfeller møter gruppen utdrikningslaget til den andre parten. Denne komponenten kan også innebærer noen leker, men dette er igjen mer typisk for det kvinnelige utdrikningslaget. Caroline viste til et eksempel på en lek som gjennomføres på utestedet:

Hun ene venninna mi fikk en strømpebukse som vi hadde sydd på masse seigmenn, dette var når vi kom ut på byen da, så det var godt ut på kvelden. Men da måtte hun gå i en kjole vi hadde valgt ut, som var, ikke sånn fryktelig forferdelig, men kanskje

litt mer enn det hun egentlig kanskje pleier å gå med, den strømpebuksa med seigmenn, også hadde hun glass rundt halsen i et kjede [hvor] hun samlet inn penger. Folk måtte betale for å få lov å spise seigmenn av strømpebuksa hennes. Sånn 5 kroner liksom, men hun fikk jo femtilapper og masse sånn.

Den femte tilleggskomponenten handler om hvilken rolle utdrikningslaget spiller i ettertid, i bryllupet, som en fortelling og et minne til senere. Flere historier kom frem i forhold til den rollen som utdrikningslaget hadde i bryllupet, både for menn og kvinner. For eksempel ved at en dansecoreografi fra dansekurs tatt på utdrikningslaget blir fremført i bryllupet, eller fortellinger om utdrikningslaget i talene. Daniel uttalte blant annet:

Også ble det jo et veldig hyggelig bryllup også, veldig mange taler gikk jo tilbake igjen til det utdrikningslaget, og da er det jo hyggelig å vite at du liksom var en del av det. For når det blir nevnt i en tale i et bryllup så er det mest sannsynlig en positiv greie.

Det er heller ikke bare i selve bryllupet at utdrikningslaget får en rolle, men også lenge i ettertid. Minnene som skapes den dagen bringes videre, og flere fortalte om utdrikningslag fra flere år siden som venner og bekjente fremdeles snakker om i dag. Utdrikningslag skaper også mange vandrehistorier om utdrikningslaget til ”en som kjenner en, som kjenner en jeg kjenner”. Dette kan muligens sette press på å gjøre dagen så bra som mulig, slik at det kan bli en god historie å fortelle videre.

I henhold til denne oppbygningen av utdrikningslag fremstår det som mest vanlig å holde utdrikningslaget enten i byen der hovedpersonen kommer fra, eller hvor hovedpersonen bor. Som nevnt overfor, så er det også nokså mange som også benytter seg av hytter som er tilgjengelige gjennom deltakerne på utdrikningslaget. De utdrikningslagene som blir gjennomført på hyttetur, har mange av de samme elementene som i oppbygningen forklart overfor, med unntak i at det er mindre reising i løpet av dagen. Hytteturversjonen begynner som oftest også med overraskelsesmomentet, hvor man for eksempel overrasker hovedpersonen i sitt hjem tidlig på morgenen:

«Også kjørte vi bort til [der brudgommen bodde] og var der klokken 8, og hadde da avtalt med dama at vi kom, og det var greit. [Vi] tok han bokstavelig talt på senga,

også hadde vi med mat og lagde frokost og sånn der. De av oss som ikke skulle kjøre bil, begynte allerede da å ta noen øl, og så kjørte vi mot hytta». (Daniel)

Det meste av aktiviteter og utfordringer skjer når gruppen ankommer hytta, hvor det også er leker og mat. «[P]å hytteturen, da var vi bare ute og hadde sånn gammeldags natursti, det var gøy. Hvis du ikke fikk det til, så ble det straffer med alkohol» (Ida). Oppbygningen i denne formen for utdrikningslag er så å si den samme som det opplegget som er beskrevet overfor, men det er derimot ikke noe videre reising etter at de har ankommet hytta.

I oppbygningen som vises overfor er som sagt nokså gjennomgående i fortellingene fra informantene, og har, som sagt, ikke vært gjennom noen nevneverdige endringer siden Hylland undersøkte utdrikningslag i 1995. Det vises her til en tydelig struktur og et script i gjennomførelsen, noe som ifølge Frønes (2001:106-107) gir utdrikningslag symbolsk kraft. Ved å ta utgangspunkt i Pedersens (1992:98) krav til at noe i vitenskapelig sammenheng skal kunne omtales som et rituale, kan man se at oppbygningen av utdrikningslag fremviser at det gjennomføres på bestemte måter. Utdrikningslag gjennomføres jevnlig i relasjon til bryllup, noe som viser til regelmessighet. Ved struktur og script får utdrikningslaget symbolsk kraft, noe som også tilsier at det er av symbolsk karakter. Dette viser til at kriteriene for å kunne beskrive utdrikningslag som et rituale er oppfylt, noe som gir grunnlag for å kunne omtale utdrikningslag som et kulturelt rituale.

5.3.1 Fleksibilitet

Utdrikningslagets innhold er relativt variert og veldig fleksibelt, noe som gjør at de fleste får et utdrikningslag som er spesielt tilpasset dem. Dette kan være en av grunnene til at ritualet har vedvart og tilpasset seg i et samfunn som stadig utvikler seg. Alle informantene uttalte at hovedpersonens personlighet, preferanser og frykt ble tatt i betraktning. Dette ble derimot kun til en viss grad tatt hensyn til, i den forstand at det ikke ble planlagt noe man visste at brud eller brudgom absolutt ikke ville. Det var enighet om at hovedpersonen skulle utfordres, og at det var en viktig del av utdrikningslaget å utfordre noen grenser, «[...] man vil jo ta litt hensyn på en måte, men så skal man ikke ta for mye heller» (Lise). Fleksibiliteten fremkommer også i snakk om hva som påvirker utdrikningslaget, og hva det er som gjør at det blir som det blir. Hovedpersonens personlighet blir også her trukket frem som en av de

viktigste påvirkningsfaktorene, sammen med hvem deltakerne er og hvor engasjerte de er. Utdringslaget tilbyr altså et rammeverk for en fest, men hva som foregår innenfor disse rammene er avhengig av hovedpersonens personlighet og deltakernes engasjement. Samtidig mener informantene at også relasjonen mellom hovedperson og forlover har stor betydning for hvordan utdringslaget gjennomføres og utfolder seg. Det er her mulig å tenke seg at forloveren trekker på elementer fra det kulturelle repertoaret assosiert med utdringslag, som er på grensen mellom det hovedpersonen synes er greit og ikke.

Noen av kvinnene presenterte visse kriterier for hvem som skulle og ikke skulle delta i et utdringslag. Disse inkluderte en øvre og nedre aldersgrense, visse familierelasjoner og ulike motiver for utdringslaget. For eksempel så skulle ikke mødre, bestemødre og tanter være med, søsken kunne være med dersom de var over en bestemt alder, typisk over 18. Dette er et av kjennetegnene på et rituale. Som Frønes (2001:107) beskriver, så har ritualer definerte roller og et tydelig script. Dette setter noen begrensninger på hvem som kan delta, og i dette tilfellet er alder, relasjon til hovedperson og motiver noen av kriteriene for å kunne delta. Noen av informantene påpekte at dersom det utelukkende var mødre eller gravide på et utdringslag så mistet tilstelningen mye av poenget. Dette tyder på at noe av poenget og motivet ved å delta på utdringslag burde være å drikke alkohol, og å kunne slå seg løs. Mennene viste ikke til noen spesifikke kriterier for hvem som skulle delta, men det var tydelig at det var nære venner som ble assosiert med gjestelisten på et utdringslag. Kvinnene snakket mye om at utdringslag ofte var en merkelig sammensatt gjeng, da deltakerne inkluderte venner av bruden fra ulike områder og perioder i livet. Dermed er det ikke en selvfølge at man kjenner alle fra før av, noe de mannlige informantene snakket nokså lite om. Dette betyr ikke nødvendigvis at det er forskjell i bekjentskap blant gjestelistene mellom mannlige og kvinnelige utdringslag. Det ble også fortalt historier fra mannlige utdringslag hvor det var varierende grad av bekjentskap mellom deltakerne, men de mannlige informantene problematiserte det ikke på samme måte som de kvinnelige.

Fleksibiliteten ved utdringslag kan sies å være tvetydig, da det på den ene siden følge et nokså stramt opplegg i henhold til hvordan dagen skal forløpe. På den andre siden fremstilles det å være stor fleksibilitet i henhold til hvilke elementer og aktiviteter dagen kan inneholde. Dette er i prinsippet mulig å problematisere, da det kulturelle repertoaret assosiert med utdringslag har visse begrensninger. Ved at man trekker på elementer fra det kulturelle repertoaret, som er en nokså internalisert verktøykasse, kan man si at man i den forstand kun

forholder seg til dette, og er derfor begrenset. Videre kan man problematisere fleksibiliteten ved at mange av informantene la frem nokså spesifikke kriterier til hvem som kunne være der og hvilke motiver man ideelt skulle ha som deltaker. I denne forstand følger utdrikningslag et nokså strengt rituel script, og er utelukkende avhengig av det kulturelle repertoaret for å kunne gjennomføres på en måte som blir verdsatt av deltakere og hovedperson.

5.3.2 Forventninger og planlegging

Det virker som at kvinner både har flere forventninger til hvordan sitt eget utdrikningslag skal gjennomføres og hva det skal inneholde. Kvinner tar også i større grad hensyn til de føringene som blir fremlagt fra bruden. Menn tar i mindre grad hensyn til forventninger fra brudgommen, og det skal sies at det fremstår som at brudgommene også fremstiller færre føringer.

Også tror jeg det handler om forventningene til bruden også. Sånn som det jeg var på sist. Vi som var invitert i utdrikningslaget, vi tenkte jo: ”Åh, nå skal vi ha det gøy, og finne på noe veldig gøy og spennende aktiviteter”. Også hadde vel kanskje bruden og forloveren snakket en del sammen, og bruden hadde lagt en del føringer om hva hun ville, så det var selvfølgelig derfor vi endte opp med å gjøre det. Og da ville hun ha spa, og føle seg fin og de tingene der da, så det var sikkert fordi det var det hun forbandt med et utdrikningslag også. (Nina)

Planleggingstiden til et utdrikningslag er varierende hos begge kjønn, men det virker som om det er vanlig å begynne planleggingen seks til tre måneder før bryllupet. De fleste utdrikningslagene informantene beskriver har blitt arrangert en god stund før selve bryllupsdagen, men her er det stor variasjon. For å kunne bevare overraskelsesmomentet som virker å være en viktig del av ritualet, så fremstod det som at det er viktig at det skjer en viss tid før slik at det kunne være mulig å overraske brud eller brudgom. Det tyder på at det er vanlig å legge utdrikningslaget et sted mellom to uker og to måneder før bryllupsdagen. Det fremstår som at kvinnene i noen større grad er opptatt av organiseringen og planleggingen av utdrikningslag. I snakk om planlegging var kvinnene mer opptatt av å vite hvem som kommer, hva man skal gjøre, reservere aktiviteter og lignende. En av informantene fortalte om en venninne som blant annet hadde presset brudeparet for en gjesteliste til bryllupet, slik at hun kunne vite hjem hun skulle invitere i brudens utdrikningslag. Det fremkom også flere

historier hvor arrangører av mannlige utdrikningslag virkelig har gått inn for å gjøre det meste ut av dagen. For eksempel ved å legge til rette for aktiviteter ved å bygge rekvisitter, for eksempel ”escape room” og scene. Tidsinvesteringen i planleggingen av utdrikningslag virker å være omfattende, og det fremstår å være viktig å gjøre utdrikningslaget så bra som mulig. Informantene var opptatte av å gjøre dagen til en spesiell og minneverdig anledning.

5.3.3 En spesiell anledning

I henhold til at mange av informantene uttrykker at utdrikningslag har mistet sin betydning, vil det være fruktbart å spørre om hva det er som skiller utdrikningslaget fra en vanlig fest. Med tanke på at utdrikningslag blir beskrevet kun som en god unnskyldning for en god fest, så vil man i prinsippet kunne si at det ikke er noen forskjeller. Allikevel er oppbygningen av utdrikningslaget nokså spesifikk og gjennomgående, noe som allerede viser til noen forskjeller mellom utdrikningslag og en vanlig fest. I tillegg til dette beskriver også informantene selv flere forskjeller. Det som blir lagt frem som den største forskjellen er aktivitetene som gjennomføres i løpet av dagen. Det skal skapes et minne, og dagen skal skille seg ut fra andre fester man har vært på. I større grad blir det også inkludert flere måltider, noe som har noe å gjøre med en annen forskjell fra andre fester, at det ofte foregår over lengre tid. Vanligvis varer utdrikningslag en hel dag, og kvinnene poengterte at man også skal følge et program, og det er flere aktiviteter som skal gjennomføres i løpet av dagen. Overraskelsesmomentet blir også trukket frem som en forskjell, og i forlengelse av dette var det noen som sammenlignet utdrikningslag med en overraskelsesbursdag. En annen faktor som utgjør en forskjell er at utdrikningslag blir i større grad prioritert av de inviterte, både i henhold til at folk reiser langt og avlyser andre planer for å kunne delta, samt at man skal ha en meget god unnskyldning for å ikke komme.

Det at utdrikningslag skjer i forbindelse med giftemål virker å være mer i fokus i det kvinnelige utdrikningslaget enn i det mannlige. De kvinnelige informantene beskriver leker og spørreleker som er direkte relatert til bryllupet, enten i form av spørreleken ”Hvor godt kjenner du din kommende ektemann?” eller gjennom å oppsummere brudeparets forhold frem til utdrikningslagets tidspunkt. Kvinnene påpeker også at det ofte er mindre kjennskap til de andre gjestene enn på en vanlig fest, og det koster mer penger. En annen vesentlig forskjell er kjønnsperspektivet, nemlig at det som regel er kun kvinner eller kun menn i de

respektive utdrikningslagene. Menn fokuserer på at det er en mulighet til å finne på noe tull, at man er i en situasjon eller i en ramme hvor man har større frihet til å gå utover de vanlige sosiale normene, noe jeg skal undersøke nærmere i kapittel 7.1.1.

I dette delkapittelet beskrives det elementer som skiller utdrikningslag fra en vanlig fest. Ved denne gjennomgangen er det mulig å se tydelige likheter til van Gennep (1960) og Turner (1974a; 1974b) sine beskrivelser av overgangsriter i den liminale fasen. Det trekkes frem flere elementer som gjør utdrikningslaget til noe spesielt, og det fremkommer her også en viss sosial nødvendighet i ritualet, i henhold til forventning. Beskrivelser av aktiviteter som er koblet til bryllupet, og av en ramme hvor man befinner seg i en posisjon utenfor samfunnet, viser klare likhetstrekk til den liminale fasen i et overgangsrite. Det kan også her trekkes tråder til kollektiv livslys hvor gruppen skaper energi, og opplever å være hevet over samfunnets sanksjonsverk (Durkheim, 1995). Med bakgrunn i dette vil jeg argumentere for at utdrikningslag fremdeles kan sies å være en forberedelse til den rolleovergangen som kommer, slik det tradisjonelt også har vært. Jeg finner derimot ikke støtte i datamateriale til å kunne si at utdrikningslag er et overgangsrite i seg selv, men det gir støtte til at det er en del av et større overgangsrite som da er perioden forlovelse til bryllup, slik van Gennep (1960) beskriver.

5.4 Sammenfatning

Dette kapittelet har handlet om å undersøke oppgavens første forskningsspørsmål, om hvordan utdrikningslag gjennomføres og hvilken rolle ritualet har i vår kultur. Informantene fremstår svært tvetydige, både i henhold til hvorfor dette ritualet opprettholdes, og i forhold til hvilken rolle utdrikningslag har i dag. I den sammenheng finner jeg at de trekker på det kulturelle repertoaret i kulturen, som utdrikningslaget er en del av, og at informantene er preget av idéen om det stereotypiske utdrikningslaget. Et annet sentralt funn i dette kapittelet var at det kvinnelige utdrikningslaget hovedsakelig ser ut til å være for bruden, og utdrikningslagets vellykkethet er avhengig av hvorvidt bruden er tilfreds. Det mannlige utdrikningslaget er i større grad en fest for alle deltakerne, som tilsier at det er ikke bare brudgommens tilfredshet som sier noe om utdrikningslagets vellykkethet. Jeg finner også at det fremdeles er et viktig poeng i utdrikningslag å skille det kommende ekteparet, noe som viser til at elementer fra det tradisjonelle utdrikningslaget fremdeles henger igjen.

I henhold til oppbygningen av et utdrikningslag følger det som oftest et nokså fastsatt opplegg. Det sterke scriptet og regelmessigheten i gjennomførelsen underbygger utdrikningslag som kulturelt rituale. Ritualet er også tvetydig, ved at det følger en relativt stram oppbygning, men samtidig fleksibel med tanke på innhold. Jeg har i den forbindelse funnet støtte til å stille spørsmål ved utdrikningslagets tilsynelatende fleksibilitet. Avslutningsvis i kapitlet finner jeg at målet med utdrikningslag fremstår å være at man skal gjøre noe utenom det vanlige, og skape et brudd i hverdagen. Dette peker til at utdrikningslag opplever en kollektiv livslyst, men også til at utdrikningslag er en del av et større overgangsrite, og oppleves i en liminalfase. Undersøkelsen finner også støtte til at utdrikningslag fremdeles er et rituale for å markere og forberede hovedpersonen til en ny rollen.

6 Beskrivelser og forestillinger om utdrikningslag

I dette kapittelet søker jeg å svare på det andre forskningsspørsmålet. Jeg vil her se nærmere på hvordan kvinnene i utvalget beskriver det kvinnelige utdrikningslaget, og vil her trekke frem det som var mest fremtredende. I forlengelse av dette vil jeg også se på forestillingene de mannlige informantene hadde om det kvinnelige utdrikningslaget. Videre vil jeg gjøre det samme med det mannlige utdrikningslaget, hvor jeg vil trekke frem de mest fremtredende elementene i menns egne beskrivelser av ritualet. Deretter vil jeg se på kvinners forestillinger om det mannlige utdrikningslaget, og til slutt gi en kort oppsummering av sentrale funn. De mest fremtredende elementene i de mannlige og de kvinnelige utdrikningslagene er ikke de samme, og jeg vil derfor i disse kapitlene trekke på funn hos det motsatte kjønn for å se på kontraster eller likheter mellom forestillinger hos det ene kjønn og beskrivelser og erfaringer hos det andre. I dette kapittelet vil derfor gjennomgående handle om beskrivelser og forestillinger om det kvinnelig og mannlige utdrikningslaget, i lys av historie, teori og tidligere forskning.

6.1 Det kvinnelige utdrikningslaget

I dette delkapittelet vil jeg, basert på beskrivelser fra de kvinnelige informantene, fremheve to særegne trekk ved det kvinnelige utdrikningslaget. Her undersøker jeg deres relasjon til tradisjonen, og tilstedeværelsen av seksuelle elementer i ritualet. Videre vil jeg utforske menns forestillinger om det kvinnelige utdrikningslaget.

6.1.1 Assosiasjoner og seksualisering

Som nevnt, preger det stereotypiske utdrikningslaget forestillingene informantene har rundt fenomenet, noe som fører til en ambivalent relasjon til ritualet. Flere av kvinnene i utvalget mente at det stereotypiske utdrikningslaget var litt for mye av alt og noe de beskrev som harry, men fremstilte allikevel at utdrikningslaget tilbød et rammeverk hvor det var lov å være litt harry og klisjé. Andre hadde et behov for å kalle utdrikningslaget noe annet, noe som tyder på et ønske om å distansere den arrangerte festen fra det stereotypiske utdrikningslaget. Med andre ord, dersom de skulle giftet seg så ville de ønsket det som karakteristisk sett ville vært et utdrikningslag, men de hadde et behov for å kalle det for en

jentetur eller jentekveld og lignende. Dette kan være et forsøk på å fjerne seg selv fra de assosiasjonene som kobles til et utdrikningslag, noe mennene i utvalget ikke viste et behov for. En mulig forklaring på at noen av kvinnene hadde et slikt behov kan for eksempel være at oppfattelsen av det stereotypiske utdrikningslaget kolliderer med deres eget selvbilde. Dette er interessant da svært få av de 39 utdrikningslagene informantene fortalte om går inn under beskrivelsen av det stereotypiske utdrikningslaget, noe som kan tyde på at mange utdrikningslag skjer i det private. Disse blir dermed ikke en del av det offentlige bildet på hva som er en typisk gjennomførelse av ritualet. Dermed kan man argumentere for at flertallet av utdrikningslag faktisk ikke skjer på den stereotypiske måten, men derimot i en privat setting slik de fleste informantene beskriver. Det virker som oppfattelsen er at det private utdrikningslaget er unntaket, mens det stereotypiske er regelen. Dette er et klart eksempel på hvordan stereotyper påvirker tankemønster og oppfatninger rundt et fenomen.

Kvinnene i utvalget beskriver alle at det som oftest er en viss grad av sex-relaterte leker eller quizer i utdrikningslagene de har vært på: om det så er leker som innebærer å ha en gjennomgang av tidligere kjærester, dildoparty, eller en runde med pinlige spørsmål til bruden. Det kan også være seksualiserte objekter som penissugerør, eller penisformede ballonger. Flere av de kvinnelige informantene har også opplevd at det har vært en mannlig stripper involvert i utdrikningslaget, men dog noe de beskriver som en ”useriøs” stripper. Dette har for eksempel vært en venn av en av utdrikningslagets deltakerne. I denne sammenheng kan man se likhetstrekk mellom de utdrikningslagene kvinnene i utvalget beskriver, og de kvinnelige utdrikningslagene Montemurro (2003) fremstiller. Deltakerne trekker her på elementer fra tradisjonelle utdrikningslag som representerer en siste kveld i frihet. Det representerer også enden på en livsfase, for eksempel ved gjennomgangen av tidligere kjærester, og viser til at man går inn i et nytt liv, ved for eksempel en spørrelek relatert til hvor godt kjenner du din kommende ektemann. Igjen er dette et godt eksempel på beskrivelser som plasserer utdrikningslaget i en liminalfase. Dette tyder nok en gang på at utdrikningslag er et rituale som viser tegn til å avslutte livet som single, og forberede bruden for den nye rollen som ektefelle.

Det var en antakelse hos kvinnene om at det også var fokus på sex og seksualiserte elementer i det mannlige utdrikningslaget. «[M]ed gutter så er det stripper, men det er ikke fnising og snakk om private ting: hvordan er det med deg og, hvem lå mest forrige uke og sånn. Det er ikke noe prat om sånn. Jeg tror det er mye mer sånn rett på sak, og herje og shotte og drikke

øl og være gutta, gutta, gutta» (Guro). Assosiasjoner til det stereotypiske mannlige utdrikningslaget skinner til en viss grad gjennom hos de kvinnelige informantene. Selv om det fremkom historier fra informantene om det mannlige utdrikningslaget, hvor gruppen drar på strippeklubb eller involverer en stripper på en eller annen måte, var det ikke det samme fokuset på seksualiserte elementer hos de mannlige informantene. Denne kontrasten er noe jeg ønsker å trekke frem, og jeg vil derfor inkludere noen av de mannlige informantenes synspunkter på dette. Dersom man tar utgangspunkt i Montemurro (2003) sine antagelser om at det kvinnelige utdrikningslaget implementerte seksuelle elementer som et standpunkt for at kvinner kan gjør det samme som menn, fremstår det her som at kvinner fortsetter å benytte seg av slike elementer, mens menn til en viss grad har gått bort i fra dette. Mennene i utvalget beskriver det å dra på strippeklubb og lignende, som utdatert og “harry”, som for eksempel Kristian sier: «Nei, jeg føler vi har gått mer over til å ha det gøy og gjøre ting litt utenfor komfortsonen enn at det skal være strippeklubb og sånn, det er litt harry», eller Erik som tenker:

Hvis du reiser til Riga og Praha, da må du sikkert på strippeklubb, hvis du er der og ikke drar på strippeklubb, det tror jeg ikke skjer. [Men] at kanskje en tur til Praha, kanskje litt fordomsfullt, og strippeklubb og sånne ting, for meg er det fantasiløst da.

Det skal sies at selv om seksualiserte elementer fremdeles er relevant i det kvinnelige utdrikningslaget, så opplever de ikke selv at dette er et standpunkt, slik det ble beskrevet i Montemurro (2003) sin studie. De kvinnelige informantene mener at det ikke lenger er like aktuelt å anse det kvinnelige utdrikningslaget som en markering av enden på brudens seksuell frihet, slik Montemurro (2003) fremstilte det. De seksualiserte elementene tilstedeværelse i ritualet kan være et resultat av at man trekker på elementer fra det kulturelle repertoaret som assosieres med et kvinnelig utdrikningslag. Det stilles ikke spørsmål til hvorfor seksualiserte elementer er en del av repertoaret, men det blir allikevel ofte en del av arrangementet.

6.1.2 Menns forestillinger om det kvinnelige utdrikningslaget

Overordnet fremstår det som at mennene tenker det er mer organisering og program i kvinnelige utdrikningslag, og at det generelt sett er roligere enn det mannlige. «[J]eg føler det er litt mer fart og spenning med oss gutta» (Kristian). Forestillingene faller fort under de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene, hvor menn gjør det de beskriver som ”gutte-aktiviteter”

og kvinnene tillegges mer feminine aktiviteter. Det som blir fremstilt som ”gutte-aktiviteter” er for eksempel go-cart og paintball, og feminine aktiviteter er for eksempel spa eller en hyggelig rolig lunsj. «Jeg tenker jo da liksom, de kvinnelige versjonene av de utdrikningslagene jeg har vært på, der tror jeg det mer sånn hyggelig, spise lunsj og ha det hyggelig» (Erik). De mannlige informantene heller mot at menn tar det litt mer som det kommer, mens kvinnene følger i større grad et planlagt tidsskjema:

Jeg tror kvinnene har veldig mye mer kontroll på organisering, der tror jeg faktisk. Alt er ned på detaljnivå, og det klarer de jo å holde. Hos menn tror jeg det flyter litt mer, men det kan nok også ha en sammenheng med at det flyter mer alkohol hos oss, tror jeg. Om det er fordi menn må ha alkohol for å kose seg, mer enn damer, det vet jeg ikke. (Daniel)

[J]eg tenker jo liksom at jenter gjør mer hyggelige ting sammen og går ut og spiser på en restaurant, mens gutter er litt mer på å drite ut en person, får personen litt ut av komfortsonen. (Jens)

Det er altså en oppfattelse av at det ikke er like mye alkohol i det kvinnelige utdrikningslaget, og at det ikke er den samme usagte forventningen om at alle skal bli ordentlig fulle som det virker å være i det mannlige. Erik mener for eksempel at grunnen til at denne forventningen ikke er like stor hos kvinner kan ha noe å gjøre med alderen man typisk gifter seg i, nemlig at det er flere som er gravide eller har barn. Det er derimot ikke like mange som bremser festen på et mannlige utdrikningslag, og som Fredrik sier at menn har ikke like mange unnskyldninger for å ikke ta festen helt ut.

På et overordnet plan fremstår det som at ritualet ikke oppfattes så ulikt, da Erik argumenterer for at rammen og det rituelle ved utdrikningslagene er det samme. De mannlige informantene opplever derimot at hovedforskjellen mellom et kvinnelig og mannlige utdrikningslag er aktivitetene og alkoholens rolle. En mulig forklaring på dette er at forskjellene baserer seg på noen stereotypiske kjønnsroller, som muligens ligger integrert i ritualets tradisjon. Noen av informantene påstår at det handler om at man skal velge en aktivitet som alle i gruppen kan være med på og kan synes er gøy. Med tanke på dette vil det sannsynligvis gjennomføres noen ulike aktiviteter i det mannlige og det kvinnelige

utdrikningslag:

Men er ikke det [sånne] tradisjonelle kjønnsroller da, gutta skal skyte paintball og kjøre go-cart, mens kvinnene har litt mer sånn feminine aktiviteter. Det handler jo litt om at alle skal kunne delta da. Du ville jo aldri være på et utdrikningslag hvor en gutt sier, nei jeg tør ikke kjøre go-cart eller jeg har ikke lyst til å være med på paintball, du må liksom steppe opp da, men, det handler jo om å finne noe som alle kan delta på, og da kanskje melder aktiviteten seg kanskje litt selv. Kanskje litt fordomsfullt å si, men jeg kan liksom ikke se for meg et kvinnelig utdrikningslag med paintball, jeg tror kanskje de ikke har noe glede av å påføre andre skade, sånn som menn kan ha. (Erik)

Her er det relevant å stille spørsmål ved hvorvidt valget av de typiske ”feminine” aktivitetene og ”gutte-aktivitetene”, som informantene beskrev de som, er gjort på bakgrunn av hva gruppen faktisk ønsker å gjøre. Dersom dette er tilfellet kan dette tyde på en klar kjønnsforskjell i ønsker om type aktiviteter. Jeg finner derimot mer støtte til at utdrikningslagene velger disse aktivitetene på bakgrunn av det kulturelle repertoaret som assosieres med et mannlige og et kvinnelig utdrikningslag. Med andre ord, menn velger aktiviteter som forbindes med et mannlige utdrikningslag, og som anses som ”gutte-aktiviteter”. Kvinner velger derimot aktiviteter som assosieres med et kvinnelig utdrikningslag, såkalte ”feminine aktiviteter”. Nina problematiserer dette: «[N]år vi har prøvd å arrangere utdrikningslag, så er det noen av oss som har vært litt på: skulle vi kjørt go-cart eller gjort den form for aktiviteter. Også har vi på en måte, ender på en måte forloverne opp med at pengene blir brukt på en eller annen form for spa eller...». Det er i dette tilfelle mulig å sette spørsmålstegn ved hvorvidt ritualet faktisk er så fleksibelt som det fremstår, eller følger det faktisk noen mer distinkte linjer. I denne sammenheng kan de tyde på at det er flere usagte retningslinjer i henhold til kvinnelig og mannlige utdrikningslag, og det kulturelle repertoaret er det som i praksis bestemmer hva utdrikningslagene skal inneholde.

6.2 Det mannlige utdrikningslaget

I dette delkapittelet skal jeg undersøke særegne trekk i det mannlige utdrikningslaget. Det mest sentrale i det mannlige utdrikningslaget fremstår å være alkohol, samhold og

utfordringer. Jeg vil også se nærmere på forestillinger de kvinnelige informantene hadde om det mannlige utdrikningslaget.

6.2.1 Alkohol og samhold

Det viktigste for mennene i utvalget fremstår å være alkohol, samhold og utfordringer. Samholdet i gruppen ble nevnt gjentatte ganger, og fremstod som en vesentlig og betydningsfull del av utdrikningslaget. Fredrik har selv vært brudgom i et utdrikningslag, og fremstilte samholdet som noe av det han satt mest pris på:

[J]eg føler at det utdrikningslaget jeg hadde var veldig samlende på veldig mange måter, mer enn en vanlig fest da. Både mellom venner, og ja, man får liksom samlet gamle venner igjen, som du kanskje ikke har så mye kontakt med, ikke sant? Så du bygger sterkere bånd etter en sånn fest da, føler jeg. Du ser hvem som prioriterer å komme, og hvem som ikke gjør det.

Dette viser til at det å delta og prioritere å delta på et utdrikningslag i mennene sitt tilfelle blir et symbol på vennskap. Dersom man ikke prioriterer å komme, svekkes de vennskapelige båndene mellom brudgom og venn. Dette tyder på at utdrikningslaget er en viktig tilstelning for vennegjengen, noe som er i tråd med *communitas* og båndene som skapes i en slik tilstand (Turner, 1974a). For flere av mennene i utvalget ser det ut til at utdrikningslag er en viktig begivenhet, da flere mente at det å kunne ha et utdrikningslag er et privilegium ved det å gifte seg. Flertallet av mennene i utvalget mente at det omtrent var et krav om å ha et utdrikningslag dersom en venn skulle gifte seg. Som Daniel blant annet uttaler, at det er «[o]pplest og vedtatt at man skal ha et utdrikningslag, samle gjengen». Det ligger mye forventninger og tyngde i disse uttalelsene, og mennene kommer stadig tilbake til at utdrikningslag handler om samhold. Det fremstår her som at utdrikningslaget gjennomføres med tanke på å utvikle tettere bånd med venner, noe som gjøres ved hjelp av deltakelse, alkohol og utfordringer. Det fremstår her som at den kollektive livslysten gruppen opplever, og de sosiale båndene som skapes i denne tilstanden er noe som søkes og ønsker opplevd så ofte som mulig. I henhold til studien til Williams (1995), hvor han fant at mannlige utdrikningslag var preget av utstøting og å skape avstand til brudgommen, passer ikke dette med skildringene til de mannlige informantene. De ble også direkte spurt om de kjente seg

igjen i beskrivelsene av det mannlige utdrikningslaget som Williams (1995) fremstilte, og dette ble fort avslått. Med utgangspunkt i dette tyder det på at prosessen og tilstanden som de mannlige informantene opplevde i utdrikningslagene de har deltatt på er i tråd med *communitas* (Turner, 1974a), hvor båndene og samholdet er fokuset i gruppen.

Som nevnt i forrige analysekapittel, er alkohol noe som i stor grad preger det mannlige utdrikningslaget. Alkohol fremstilles som et viktig element, og Daniel mener for eksempel at det er mengden alkohol som gjør at utdrikningslaget blir som det blir. Jens mener også at det som typisk for utdrikningslag er at deltakerne skal få brudgommen ut av komfortsonen, og at det er mye alkohol involvert. Forventningen om alkohols rolle virker også å være gjennomgående. Som Erik sier: «[A]lle er helt innforstått med at konseptet er at alle skal bli skikkelig fulle i kveld». Det tyder også på at alkohol er en stor del av planleggingen og forberedelsene til utdrikningslag, som Daniel gir et eksempel på her:

«Fellesnevneren for de utdrikningslagene jeg har vært på har vært at [alkohol] har vært en diskusjon i forkant, når forloveren har satt opp et budsjett. Også betaler alle inn så og så mye, og for det så kjøper vi øl, og vin og sprit og sånn. Da har alltid et bekymringspunkt vært; ”er dette nok alkohol?”. Hvorpå vi da har fått forloveren til å justere budsjett og kjøpe mer alkohol, og vi har aldri klart å drikke opp alt».

Som nevnt i kapittel 5.2.2 om utdrikningslagets vellykkethet, var det flere av de mannlige informantene som uttrykte at det var et svakhetsstegn dersom ikke brudgommen var den mest berusede. Det tyder på at alkoholen er et av de viktigste elementene i det mannlige utdrikningslag. «[J]eg tenker det er ikke et ordentlig utdrikningslag før jeg har blitt ordentlig full selv, og det tror jeg mange andre tenker også» (Erik). Her vises det at det ikke bare gjelder å sørge for at brudgommen blir tilstrekkelig beruset, men også at alle i utdrikningslaget skal bli det. Enkelte påpeker at det kan være fint å starte utdrikningslaget alkoholfritt, slik at man kan gjennomføre aktiviteter uten for mye alkohol. Det virker allikevel å ligge en implisitt forståelse om at det å bli ordentlig beruset er det overordnede målet, slik Erik påpekte overfor. Her tyder det på at alkohol er en viktigere del av ritualet hos menn enn for kvinner. Det er her verdt å bemerke at ingen av mennene i utvalget hadde vært på alkoholfrie utdrikningslag, men det hadde derimot enkelte av de kvinnelige deltakerne. Beskrivelsene overfor kan minne om det Hellspang (1988) skildrer i sin artikkel: at utdrikningslag for menn var en måte å glemme årsaken til utdrikningslaget, ved hjelp av

alkohol. Dette var det ingen av informantene som direkte beskrev, men samtidig så var det heller ingen av de mannlige informantene som fortalte om aktiviteter i utdrikningslagene som var direkte koblet opp mot bryllupet. Det er derfor mulig å se likhetstrekk med det Hellspong (1988) beskriver. Som nevnt, har kvinnene flere aktiviteter som er koblet opp mot bryllupet, noe som tyder på at fokuset på bryllupet er fremdeles ulikt ved det kvinnelige og det mannlige utdrikningslaget.

Tidligere i oppgaven har jeg funnet støtte til at utdrikningslaget fremdeles kan anses å være en forberedelse til hovedpersonens kommende rolleovergang. I forlengelse av dette kan alkoholens rolle i det mannlige utdrikningslaget også anses som et hjelpemiddel for å gjøre denne overgangen mindre overveldende. Dette er i tråd med hvordan Allan Sande (2002) beskriver rollen alkohol kan ha i et slikt rituale. Daniel beskriver at det også er en bevissthet rundt brudgommens kommende rolleovergang: «Vi var vel såpass ærlig på det at nå hadde vi forberedt han maksimalt til giftemål, og det var en veldig god kamerat også, og at det da var liksom hyggelig å kunne være med å markere dette». Det er også mulig å tenke at det ikke bare er alkoholen som er et hjelpemiddel for å skulle innta en ny rolle, men at også utfordringene i utdrikningslaget har en lignende funksjon. Utfordringene er en måte å få brudgommen ut av sin komfortsone, og på denne måten gjør deltakerne brudgommen mer tilbøyelig til å innta en ny rolle. Disse utfordringene kan i den forstand være et hjelpemiddel til å skape avstand mellom den gamle og den nye rollen, noe som er tråd med det Pedersen (1992) beskriver som en viktig del av et overgangsrite. Dette kan sies å være et godt eksempel på tunellen som Turner (1974a) skildrer, hvor man i tunellen står i mellom to sosiale roller.

6.2.2 Kvinneres forestillinger om det mannlige utdrikningslaget

Flere av kvinnene synes det var vanskelig å svare på hva som kunne være forskjellene i gjennomføring av utdrikningslag mellom menn og kvinner. Noen mente at det kanskje ikke var så stor forskjell, men at det varierer like mye som de kvinnelige utdrikningslagene. Andre mente at det er ulikheter i relasjoner mellom venninner og mellom mannlige venner. Både i henhold til at menn legger mindre føringer, men at de også er mindre redd for å trække noen på tærne, de tar seg selv mindre høytidelig enn det venninner gjør. «Kanskje generelt er [menn] mindre selvhøytidelige også, at de lettere kan drite seg ut, og det er ikke så skummelt

på en måte. Det er prestisje i det, for kvinner» (Lise). Menn blir beskrevet som litt fantasiløse, og det ble uttalt at kvinner kanskje legger mer prestisje i å gjøre utdrikningslaget vellykket slik at bruden blir fornøyd.

Hvis vi først skal snakke om hva vi tror om det andre kjønn, så tror jeg jenter har andre relasjoner, og legger føringen på hverandre på en helt annen måte enn det menn gjør i sosiale settinger. Det er vanskeligere å gå imot kanskje, ønsker til en venninne, eller hvis hun har sagt det og det, og jeg vil ha det sånn og sånn, og du vil jo liksom gjøre det bra, og ikke ødelegge den store dagen da. Jeg tror jenter tar den mer seriøst. (Lise)

En annen forskjell som ble trukket frem av begge kjønn, er aktivitetene som gjennomføres i de respektive utdrikningslagene. Få av informantene mener at menn og kvinner gjennomfører de samme aktivitetene på utdrikningslag. Flere av kvinnene mente også at det ikke bare er forskjeller i hva slags type aktiviteter, men også at menn gjennomfører flere aktiviteter i løpet av et utdrikningslag. «For de må aktiviseres, de kan jo ikke bare sitte og prate» (Ida).

Aktivitetene i det mannlige utdrikningslaget ble beskrevet som mer voldelige, at det var mer fokus på “utdritning”, og at de fremstod som mer rastløse enn kvinnene. Utdrikningslagene blir sammenlignet med barnebursdag, da Guro mener at jentene og guttene sine bursdager var helt forskjellige. Dette er muligens en sammenligning som flere sa seg enige i, med tanke på at flere omtaler noen av aktivitetene i et mannlige utdrikningslag som ”gutte-aktiviteter”.

Derimot blir aktivitetene i det kvinnelige utdrikningslaget omtalt som ”feminine aktiviteter”.

Noe som tilsier at flere mener at aktivitetene i det mannlige utdrikningslaget er noe mer barnslige enn i det kvinnelige. I uttalelsene fra kvinnene i utvalget virker det som at de til en viss grad også ser på det kvinnelige utdrikningslaget som roligere enn det mannlige. Denne oppfattelsen hadde også mennene i utvalget, så det er her mulig å si at utvalget sier seg enige i dette. I denne sammenligning så trakk begge kjønnene frem stereotypiske kjønnsroller, og mente at disse var gjeldende den ene dagen. «Alle går bare rett tilbake til sånne stereotypiske kjønnsrollemønstre, og bare blir der, resten av dagen» (Guro). Det virket her som at noen av kvinnene oppfattet dette som noe mennene lengtet etter. Som sagt hadde kvinnene et inntrykk av at det var mer fokus på “utdritning” i det mannlige utdrikningslaget: «[...] noen er jo mye tøffere med hverandre, de kompisene mine som har hatt utdrikningslag, det blir en mye mer tøffere sjargong, eller sånn: ja, men det må han tåle» (Nina).

Dette er også mulig å se i beskrivelsene fra mennene i utvalget, hvor det ikke er helt akseptert om noen av deltakerne å si at man ikke tør å være med på en av aktivitetene. Det som skjer i løpet av utdrikningslaget er noe gruppen skal gjøre sammen, og da er det ikke sosialt akseptert å splitte gruppen. Dette kom tydelig frem i Erik sin uttalelse, som nevnt tidligere, om at man aldri ville opplevd at en mann sa at han ikke turte å være med på noen aktiviteter. Det er derimot forventet at man trapper opp, og gjennomfører aktiviteten sammen med gruppen. Denne holdningen tyder på at gruppen kommer foran enkeltindividets behov, og at ved å delta i utdrikningslaget underlegger man seg å være konform med gruppen. Dette viser til fokuset mennene hadde på at utdrikningslag handler om samholdet i gruppen, og at ingen skal blir ekskludert. Samtidig som fokuset er på samholdet i denne gruppen på denne dagen, så viser denne uttalelsen også til en holdning om at dette er noe man bør tåle, slik som Nina hadde en antakelse om. Det tyder på at type aktiviteter og holdningen i det mannlige utdrikningslag handler om å gjøre “maskuline aktiviteter” sammen med menn. Sitatet tyder i forlengelse av dette på at de mannlige utdrikningslaget ikke går overens med det kvinnelige, da kvinner ikke gjennomfører de samme “maskuline aktivitetene” som menn, men holder seg derimot til mer “feminine aktiviteter”. Dette spiller direkte på deler av den tradisjonelle forestillingen om det mannlige utdrikningslaget, som nevnt i kapittel 2.1 om internasjonal historie, hvor det handlet om å vise frem sin maskulinitet og manndom foran andre menn (Briggs & Ellis, 2017; Thurnell-Read, 2011; Montemurro, 2006). Det fremstår her som at dette aspektet ved ritualet også har bestått over tid.

Kvinnene i utvalget påpekte blant annet at det er viktig å få deltakerne engasjerte både før og i løpet av utdrikningslaget. Det kan virke som at flere av deltakerne involverer seg i planleggingen av et kvinnelig enn av et mannlige utdrikningslag. Det fremstod som at de mannlige informantene mente at det er forloveren som skal stå for arrangementen og ordningen. De resterende deltakerne kan gi tips om aktiviteter og utfordringer, men utover det kan det se ut som at bestemmelse av dato er det deltakerne bidrar med i det mannlige utdrikningslaget. Guro hadde noen tanker om forskjellene mellom kjønnene i henhold til organiseringen:

Ja, jeg kjenner noen gutter som dro til Praha, og bodde på det sjukeste hotellet, i de største suitene, og det var bare sånn – det er sånn pissekonkurranse liksom. Jeg føler at hos jentene, så er det mer stas om du klarer å få det billig og bra og koselig, da er det mer «cred». Men gutta tror jeg kjøper seg ut av det. Mens jentene ligger det mye

mer i planleggingen tror jeg, at alle har bidratt og, noen har bakt og tatt med noe ekstra.

Antakelsen er at menn bruker mer penger per utdrikningslag. I henhold til Lise sin tidligere uttalelse om at det ligger prestisje i å lage et bra utdrikningslag, kan det se ut som at prestisjen ligger i å gjøre det vellykket, men med lave kostnader. Dette skal jeg gå nærmere inn på når jeg tar for meg det økonomiske aspektet ved utdrikningslag i kapittel 7.3.

6.3 Sammenfatning

I dette kapittelet har jeg tatt for meg forskningsspørsmål nummer to, hvor jeg har undersøkt hvordan kvinner og menn beskriver det kvinnelige og mannlige utdrikningslaget, samt hvilke forestillinger de har om gjennomførelsen til det motsatte kjønn. Et sentralt funn i dette kapittelet er at kvinner og menn trekker på ulike deler av det kulturelle repertoaret relatert til utdrikningslag. Kvinner trekker på gjennomførelser, aktiviteter og utfordringer som assosieres med det kvinnelige utdrikningslaget, mens menn trekker på elementer som assosieres med det mannlige. Dette gjenspeilet seg også i informantenes forestillinger om utdrikningslagene til det motsatte kjønn, da de virker å være i tråd med det tradisjonelle og stereotypiske som assosieres med det mannlige og kvinnelige utdrikningslaget. Den største likheten mellom det kvinnelig og det mannlige utdrikningslaget virker å være oppbygningen av dagen, og rammene rundt ritualet. Videre fant jeg at kvinner ser ut til å ha et ambivalent forhold til tradisjonen, og at det kvinnelige utdrikningslaget fremdeles er et seksuelt rituale. Det mannlige utdrikningslag er preget av alkohol, samhold, utfordringer. Det fremstår som at det mannlige utdrikningslag også i stor grad handler om fremvisning av maskulinitet sammen med andre menn, hvor kollektivet står over individets behov. Studien finner empirisk støtte til at det er flere elementer fra de tradisjonelle utdrikningslagene som fremdeles henger igjen. Utdrikningslag er fortsatt preget av tradisjonelle kjønnsroller, og beskrivelsene fra både menn og kvinner tyder nok en gang på at det er et rituale i en liminalfase som forbereder til en rolleovergang.

7 Fellesskap og forpliktelser

I dette analysekapittelet søker jeg å gi innsikt i det tredje forskningsspørsmålet, hvor jeg her undersøker sentrale aspekter ved utdrikningslag, betydningen av disse og hvordan de fremkommer. Aspektene jeg her trekker frem er de som i stor grad preger både det mannlige og det kvinnelige utdrikningslaget, og som fremstår å prege ritualet på et mer overordnet plan. Jeg vil derfor utforske det sosiale fellesskapet og båndene som fremkommer i ritualet. Videre vil jeg undersøke de forpliktelsene som følger med et utdrikningslag, samt det økonomiske aspektet ved ritualet. Her vil jeg hovedsakelig trekke på begrepene kollektiv livslyst og *communitas*, og teori knyttet til gaveøkonomi.

7.1 Videreførte sosiale relasjoner

Et aspekt flere av informantene trakk frem, var at utdrikningslag ga gjestene en mulighet til å opprette sosiale relasjoner før bryllupet. Med tanke på at det som oftest ikke kun er én vennegjengen i utdrikningslag og bryllup, men også diverse venner av brud og brudgom, gir utdrikningslaget en plattform for bekjentskap. Flere påpekte at det å gå i et bryllup hvor det ikke har vært et utdrikningslag først, eller hvor man ikke har deltatt på utdrikningslaget, oppleves som et mye større tiltak. Brita beskriver dette:

[...] de gangene jeg ikke har vært i utdrikningslaget først, så er det på en måte, ja, det krever litt mer av kvelden, du må litt ut på kvelden før du egentlig blir kjent med dem, i stedet for å ha det sånn allerede fra begynnelsen av da.

Utdrikningslaget gjør at man har noe å snakke om i bryllupet, en felles opplevelse man kan mimre og fortelle andre om. Dette kan anses som et formål med utdrikningslag, at det er ikke bare brud og brudgom som forbereder seg i utdrikningslaget, men i denne sammenheng kan det sies at deltakerne også gjør det. Denne måten å se ritualet på blir også brukt av noen av informantene til å beskrive utdrikningslag, som «en kickstart av bryllupet, sånn oppstartsarrangement» (Guro). Helene beskriver også dette: «Men det er akkurat det utdrikningslaget er, det er jo teambuilding. Nå skal alle jentene bli kjent før bryllupet, sånn at ”Turid” kan sitte ved siden av ”Frida” i det bryllupet uten at det blir kleint». Slike

utdrikningslag ble omtalt på en positiv måte, og informantene beskrev at utdrikningslag fungerer godt som et sosialt glidemiddel når bryllupsdagen kommer. Her virker *communitas* å være sentralt, da de sosiale båndene som skapes i en liminalfase kan føres videre til en senere anledning. Disse båndene blir et samlingspunkt, og kan være et springbrett til tettere relasjoner.

Betydningen av utdrikningslaget er noe som ikke mange har tenkt over. Hva betyr det egentlig? Hva er det som markeres? Betyr det noe for vennegjengen? De fleste informantene hadde ikke tenkt så mye over dette, eller så landet flere på konklusjonen om at det ikke har en større betydning. Selve betydningen av utdrikningslaget er det flere som mener har blitt vannet ut, og at utdrikningslag i dag bare er en unnskyldning for en god fest og en sjelden anledning til å samle venner. Erik argumenterer for at det å tenke at utdrikningslag markerer noe spesielt er en gammeldags tankegang, da det i dag ikke lenger er så tydelige skillelinjer mellom ungar og gift som det var tidligere. I likhet med et av funnene i delkapittel 5.2, så tyder det igjen på at det er elementer fra den tradisjonelle formen for utdrikningslag som ikke helt har tilpasset seg holdninger og utviklingen i et mer moderne samfunn. Dette kan som sagt, være en forklaring på hvorfor flere ikke helt klarer å fastsette betydningen av ritualet. Guro mener det er en markering av at det snart er bryllup, men at selve utdrikningslaget kan være på en helt tilfeldig dag. Dette er både mulig å koble opp mot ritualets fleksibilitet, samtidig så ligger også noe av ritualets karakteristikk nettopp opp mot det at utdrikningslaget kan falle på en helt tilfeldig dag. Det viser til overraskelsesmomentet, som i dag fremstilles som en viktig del av ritualet. Caroline opplever heller ikke utdrikningslag som en så stor markering, allikevel mener hun at det kan kategoriseres som et "bli-voksen" rituale. Nettopp fordi det er en direkte kobling til bryllupet, noe som gjør at utdrikningslag kan anses som en avslutning på ens ungdomsliv før man påtar seg noen roller som anses for å være mer voksne. Igjen, er det her mulig å se en tvetydighet, hvor det på den ene siden ikke markerer noe spesielt, men på den andre siden kan det anses som en livsfaseovergang.

Jeg tenker jo at det er et slags sånn, bli-voksen-rituale på en måte også, man skærer litt sånn voksenpoeng når man gifter seg liksom, så er det en sånn siste kveld med utskielser på en måte. Ikke siste da nødvendigvis, men ja, man har liksom unnskyldning til å finne på litt sprell. (Caroline)

Informantenes svar på hva utdrikningslaget markerer er verdt å bemerke, da de fremstiller et ambivalent tankemønster til hvorfor man gjennomfører ritualet. De fleste i utvalget opplever ikke utdrikningslaget som en markering av noe slag, og viser til at utdrikningslaget er noe udefinert, unødvendig og uten betydning. Det som kom frem utover dette er at det er en feiring av at man skal gifte seg, som Brita sier: «Men det er jo en markering da, av at du skal gifte deg. At det er en stor avgjørelse, noe som er verdt å markere, noe som er verdt å feire. En siste dag hvor det er bare deg, resten av livet så vil det alltid være dere som et par». Dette synspunktet heller mot den mer tradisjonelle måten å se utdrikningslag på, nemlig at det er avslutning på en livsfase. Utdrikningslag blir igjen presentert i tråd med Turner (1974a) sin beskrivelse av overgangsriter og liminalitet som en tunell: utdrikningslaget markerer utgangen av et liv hvor det kun har vært deg, og man trer her inn i en liminalfase. Bryllupet representerer inngangen til en ny fase, hvor det ikke lenger kun er deg, men hvor man innvies som et par og inntar en ny rolle. Anna nevnte en lek som symboliserte akkurat dette: «[...] hvor bruden skal blåse opp ballonger i antall ekser hun har hatt da, også skrive navnene på ballongene, også skal de fortelle historien om hver av dem, også smelle ballongen da. For nå er det over da».

Koblingen til bryllupet ser ut til å være i større fokus hos kvinnene, og utdrikningslag blir av noen ansett som en del av “drømmedagen”, altså bryllupet. Dette er noe som legger press på at utdrikningslaget skal være noe man kan se tilbake på i sammenheng med bryllupet, og som var med å skape ”drømmedagen”, som Nina omtaler det som. Med bakgrunn i dette ligger det en forventning om at utdrikningslaget skal være en hel pakke, og deltakerne og forloveren har i den forstand en forpliktelse til å tilfredsstille denne forventningen. Forpliktelse fremstår å være et gjennomgående aspekt ved utdrikningslag, noe jeg skal undersøke nærmere i delkapittel 7.2.

7.1.1 Brudd fra hverdagens rutiner

Utdrikningslaget opprettholdes som en gruppe gjennom dagen, og har et delt fokus i hovedpersonen, altså brud eller brudgom. Daniel uttaler at et av målene med utdrikningslag er å samle venner, noe som bygger oppunder det Tutenges (2013) skriver om den første komponenten i kollektiv livslyst, at det er mål i seg selv å være sammen. Samholdet i gruppen og følelsen av å være en enhet, som informantene beskriver som: «vår egen boble»

og «vår egen lille verden», skaper energi i gruppen. Dette kan selvfølgelig også komme av at deltakerne er villige til å legge inn ekstra tiltak for å skape denne energien, som for eksempel Lise påpeker:

«Man vil jo skape god stemning, og gjøre det til en så morsom og gøy dag som mulig. Og selv om du kanskje er litt sliten den dagen, eller ikke er helt i toppform, så prøver du hele tiden å holde humøret oppe. Løfte gruppa for at bruden skal ha det bra - drar i gang med en skål og en joke. Tar deg kanskje et par ekstra shots for å komme litt i humør»

Dette er i tråd med den andre komponenten i kollektiv livslyst, intensitet (Tutenges, 2013). Følelsen av å være en enhet, og den energien som følger med, kan føre til gruppen opplever å føle seg utenfor samfunnet. I henhold til det som ble beskrevet overfor, om at gruppen opplever å være i en egen boble, kan føre til at man er mer tilbøyelig til å utfordre normer og sosiale konvensjoner. Fredrik beskriver denne følelsen. Han opplever at folk har mer aksept for utagerende atferd når det skjer i relasjon til et utdrikningslag: «Vi har liksom lov til å gjøre litt mer sprell enn en vanlig fest». Dette kan forstås å være en del av den tredje komponenten i kollektiv livslyst, som omhandler gruppens overskridelser (Tutenges, 2013). Symbolet i gruppen blir hovedpersonen, sammen med utkledningen som brud eller brudgom bærer. Det er dette gruppen samles rundt, og som vil være symbolet på denne dagen. I utdrikningslag går for eksempel ofte bruden med slør gjennom dagen, noe som kan anses å være symbolet på gruppen. Dette er i tråd med den fjerde komponenten av kollektiv livslyst: symbol (Tutenges, 2013). Den femte komponenten handler om revitalisering, noe som kommer tydelig frem i informantenes beskrivelser hvilke elementer de mener utdrikningslag bør inneholde: «Slippe seg løs, gjøre ting litt utenom det vanlige, drite ut brud eller brudgom, aktiviteter, kanskje litt sånn ekstra spennende aktiviteter» (Lise). Utdrikningslaget handler om å gjøre noe man ikke gjør så ofte, som viser til det Tutenges (2013) skriver om: at man søker opplevelser som skiller seg fra hverdagen. Erik påpeker også dette:

«Man skal tøye strikken litt, og det skal være noe litt utenom det vanlig, men jeg tenker hele poenget med utdrikningslaget forsvinner jo hvis man ikke har det morsomt. Det skal være gøy, og det skal være kanskje litt vågalt, men gjør man så kjipte ting at det ikke er hyggelig, så tenker jeg jo at det ikke er et bra utdrikningslag».

Disse to sitatene viser en gjennomgående oppfattelse om at utdrikningslag skal være en spesiell ekstraordinær tilstelning. Ritualet er en anledning til å gå utenfor sine hverdagslige rutiner, og å være en del av noe som kan bryte ved disse. Denne gjennomgangen viser til at deltakerne opplever kollektiv livslyst i løpet av et utdrikningslag, og dette er et aspekt som virker å være gjennomgående for alle i utvalget.

I intervjusituasjonene spurte jeg også direkte om de kjente seg igjen i å være i en kollektiv boble, og om de tidligere hadde følt på dette under deltakelsen på ulike utdrikningslag. Utvalget kjente seg igjen i dette, og uttrykte, som nevnt, at man er fritatt fra visse sosiale normer når man er i denne situasjonen. I løpet av ritualet kan man ta seg noen friheter, og ikke bry seg så mye om sosiale konvensjoner og sanksjoner. De var også enige i at det kunne gjerne sammenlignes med russetid, med noen distinksjoner. Samtidig var det en av informantene som påpekte at denne boblen ikke kun gjelder utdrikningslag og russetid, men at det også kan finnes spor av denne boblen på en gjeng som går sammen fra vors til byen. Dette er et godt poeng, blant annet har Tutenges (2013) undersøkt kollektiv livslyst i relasjon til uteliv, og har funnet tydelige tendenser til at kollektiv livslyst også oppleves her. Det som kan sies å være en forskjell mellom uteliv sammenlignet med russetid og utdrikningslag, er at de to sistnevnte kan identifiseres som overgangsriter.

Utdrikningslag skiller seg ofte ut offentlig ved at hovedpersonen ofte er utkledd: «[o]gså har de jo veldig ofte måtte gå med slør, så det er liksom helt tydelig at det er et utdrikningslag. Det tror jeg egentlig har gått inn i alle fire [utdrikningslagene jeg har vært på], at bruden har slør» (Caroline). Dette er ikke alltid at det kun er hovedpersonen som er utkledd, Ida forteller blant annet om et utdrikningslag hvor forloveren kjøpte inn like t-skjorter som alle deltakerne skulle gå i. Utkledningen signaliserer til offentligheten den unnskyldningen gruppen har for å oppføre seg på siden av samfunnets normer og regler. Dersom man fjerner utkledningen, fjerner man også unnskyldningen, og gruppen befinner seg dermed under det samme norm- og sanksjonssystem som resten av samfunnet. Anna fortalte om en slik situasjon:

[H]un ble vekket av forloverne, også ble hun sendt ut på forskjellige oppgaver i byen, som hun måtte gjøre helt alene, med vanlige klær. Så når hun kom til brunsjen og møtte alle oss andre, så hadde hun allerede hatt det egentlig ganske flaut i en time liksom. Blant annet at hun måtte gå inn på Kondomeriet og spørre om de hadde

prøverom og såne ting - helt alene.

Som nevnt, handler det å kle ut hovedpersonen om å gi et signal om at man er unnskyldt den dagen. Det er også mulig at dette er en måte å markere offentlig at noen skal gifte seg.

Utkledningen er blant annet et symbol for utdrikningslaget, og ved å fjerne dette er det muligens klart for gruppen at hovedpersonen er symbolet, men for offentligheten vil ikke symbolet eller signalet være like tydelig.

De fleste informantene i utvalget var imot offentlig ydmykelse av brud og brudgom. De mente at utfordringene som var lagt opp for hovedpersonen helst skulle gjennomføres i en privat setting med deltakerne på utdrikningslaget. Flere hadde deltatt på utdrikningslag hvor det var en eller annen form for utfordring for brud og brudgom i offentligheten, men dette var noe de forbandt med det stereotypiske utdrikningslaget, og ble derfor ikke ansett som noe positivt. Det var enkelte av informantene som mente at det å utfordre hovedpersonen offentlig var morsomt, men at det var viktig at man ikke dro det for langt. Anne fortalte i den forbindelse om et utdrikningslag hvor bruden hadde gått, da hun ikke lenger orket mer offentlig ydmykelse. Informantene i denne gruppen var alle enige om at dette ikke var greit, og at forloveren bør vite om hovedpersonen tåler å stå i slike situasjoner før man planlegger.

7.2 Gaven og forpliktelsen

Det var gjennomgående hos alle informantene at utdrikningslag fører med seg forpliktelser. I utvalgets uttalelser fremkommer det flere lag av forpliktelser både i tiden før utdrikningslaget og i løpet av selve ritualet. Dette delkapittelet vil jeg belyse forpliktelsesaspektet ved utdrikningslag med en sterk forankring i teori om gaveøkonomi (Blau, 1964; Mauss, 1990).

Som nevnt i delkapittel 3.4 om gaveøkonomi, ligger det en forpliktelse fra brud og brudgoms side, da de har fått en gave. Dette medfører at de må gi noe tilbake. Gjengjeldelsen av gaven skjer ofte ved å underlegge seg det programmet og de utfordringene det er lagt opp til i utdrikningslaget. Dette kan føre til at brud og brudgom gjennomfører ting som de ellers ikke ville gjort, eller godtar å ydmyke seg selv offentlig. Både for å gi tilbake til deltakerne på utdrikningslaget, som har betalt og planlagt alt, men kanskje også fordi det ligger en forventning om at dette inngår i det å være hovedpersonen i et utdrikningslag. Selv om

utdrikningslag er nokså fleksibelt i forbindelse med innhold, ligger det fremdeles en bevissthet rundt hvordan et stereotypisk utdrikningslag er, og hva som inngår i det. Det er både erfaringer fra informantene, og vandrehistorier informantene fortalte som viser til at brud og brudgom går langt utover deres komfortsone for å tilfredsstille den forpliktelsen de står i.

Informantenes uttalelser tyder på at deltakerne i utdrikningslag opplever en form for kontroll over hovedpersonen. De fremstiller en situasjon hvor brud eller brudgom i stor grad er underlagt utdrikningslagets ønske. Bruk av uttrykk som «han/hun måtte», «vi tvang henne til», «vi kledde han ut», viser til en innstilling om at hovedpersonen ikke hadde noe valg, og at det er utdrikningslagets deltakere som har kontrollen. Dette tyder på at deltakerne besitter en viss bevissthet i forhold til den forpliktelsen hovedpersonen står i. De fleste av informantene viser også til en erkjennelse av denne kontrollen ved å si «jeg tror det var et veldig snilt utdrikningslag», «[forloveren] var veldig snill med meg» eller «vi var ganske snille». Dette viser til en anerkjennelse av at utdrikningslaget kunne vært mer hensynsløst, med tanke på den kontrollen deltakerne besatt.

«[V]enninna mi [hadde]laget quiz med sånn: hvor godt kjenner du din kommende mann type. Hvor da hun hadde spurte han en rekke spørsmål, og så spurte hun meg; ja, hva tror du han har svart på det her da? Veldig morsom greie, hun var snill med meg da, rota ikke for mye rundt i gamle eskapader, så det var jo hyggelig gjort».

(Lise)

Lise snakker her om sitt eget utdrikningslag, og uttalelsen viser til en viten om kontrollen forloveren besitter. Dette er et tydelig eksempel på forpliktelsen som Blau (1964) og Mauss (1990) mener følger i sosiale interaksjoner: den første som gir en gave er i en overlegen posisjon, og mottakeren står i gjeld til giveren, eller i dette tilfellet giverne. Dette kan også ses i sammenheng med Blau (1964) sin forståelse av sosiale utvekslinger, hvor graden av forpliktelse som følger med en gave avhenger av hvilken relasjon man har til giveren. I denne sammenheng vil man kunne si at det medfølger en høy grad av forpliktelse, da sosiale utvekslinger i stabile relasjoner kan sies å handle om vedlikehold av relasjonen mellom partene. Denne formen for fremstilling av kontroll kom tydelig frem i intervjuene med informantene, og gjaldt begge kjønn. Med tanke på at informantene sa at de opplevde de fleste utdrikningslag som snille, kan det tyde på at de sammenligner det med en stereotypi av

utdrikningslag og en forestilling av hvordan utdrikningslag burde eller kan være. Den stereotypiske idéen om utdrikningslag preger som sagt, mange av utsagnene fra informantene, både i henhold til hva de tenker om tradisjonen og hvordan de opplever utdrikningslagene de selv har vært i.

Flere av informantene beskriver utdrikningslaget som en gave, og at de opplever at det betyr en del for personen som skal gifte seg å få et utdrikningslag. De som selv også har fått et utdrikningslag beskrev det som veldig fint, og at det var hyggelig at mange tok seg tid til å gjøre noe kun for dem. Lise påpeker at gjestene i hennes bryllup fikk en del i form av aktiviteter, fri bar og langhelg til en meget billig penge, så i den forbindelse skjønner hun at folk kommer i bryllupet, og dermed synes hun at:

[...] det var ekstra spesielt med utdrikningslaget, fordi det er ikke like mye gain for deg personlig, altså du gjør det bare for meg. Det opplevde jeg som veldig fint, at det var så mange av dem som betalte og ble med på leken og gjorde stas på meg en hel dag.

Det kan argumenteres for at essensen av dette er at det er fint å få noe tilbake, brud og brudgom arrangerer en fest og at de får en fest tilbake fra noen av gjestene i form av utdrikningslaget. Dette kommer igjen til uttrykk når det ble snakk om hvorvidt man kan invitere noen i utdrikningslaget som ikke er invitert i bryllupet, hvor flere mente at man ikke kunne gjøre dette. Kristian mener at utdrikningslaget består av kjernen, altså de nærmeste vennene, og i forlengelse av dette ville man ikke vært i utdrikningslaget dersom man ikke var invitert i bryllupet. Det ble også eksemplifisert med et kvinnelig utdrikningslag hvor det var 25 inviterte, men der var alle også inviterte i bryllupet. Det var noen av informantene som synes det var helt greit å skille på gjestelistene, men de fleste syntes et slikt skille var rart. En mulig forklaring på at de synes dette virker rart, kan være at dersom noen av deltakerne er med på å gi utdrikningslaget, men ikke er bedt i bryllupet, så får ikke deltakeren noe igjen.

Empirien tyder på at det også ligger en forpliktelse i selve invitasjonen til utdrikningslaget. Man skal ha en veldig god grunn for å takke nei. Som Guro påpeker «[...] men jeg føler ikke at man ikke kan komme. Jeg føler liksom at man må komme, uansett, at det ikke er innafor å si nei», noe Ida følger opp med å si «Du skal ha en utrolig god grunn for å ikke komme». Situasjoner hvor du har planer som ikke kan avlyses, som en utenlandstur, at du er gravid

eller må jobbe, beskrives som legitime grunner. Invitasjonen fører også med seg en forpliktelse i det mannlige utdrikningslaget, som beskrevet tidligere, da det å prioritere å delta eller det å ikke delta, sier noe om vennskapet til brudgommen.

Enkelte beskrev erfaringer hvor noen hadde kommet opp med unnskyldninger fordi de enten ikke hadde penger nok til å delta, fordi de ikke hadde lyst eller fordi de ikke var invitert i bryllupet, og dermed ikke så noe poeng i å dra i utdrikningslaget. Dette kan ses i sammenheng med at noe av formålet med utdrikningslaget er å bli kjent før bryllupet. Det ligger her en sterkere forpliktelse i invitasjonen enn til en vanlig fest, hvor man til et utdrikningslag finner på en god unnskyldning for at man ikke kan delta. Til en vanlig fest ville det kanskje holdt å si at man ikke har muligheten. I forbindelse med et utdrikningslag derimot vil man muligens bli spurt i ettertid om hvorfor du ikke var der:

Jeg hadde følt mye mer på det om jeg hadde kommet i bryllupet, og alle bare ”hvor var du? Hvorfor kom ikke du?” Fordi det spør folk om, ikke for å være kjipe, men bare fordi, for å ha noe å prate om da, bare sånn: ”Åh, var ikke du med?” Og da ville jeg følt at, da måtte jeg hatt en god unnskyldning. (Guro)

7.2.1 Det skal markeres

Som tidligere nevnt var alle informantene enige om at det er vanlig å ha utdrikningslag i vår kultur i dag, og de ble spurt om hva de ville tenkt dersom noen i vennekretsen valgte å ikke ha et utdrikningslag. Flertallet av kvinnene mente de ville kanskje stusset litt på det, eller kanskje spurt hvorfor, men at det til syvende og sist var brudens eget valg. Noen av kvinnene påpekte derimot at dette egentlig ikke var brudens valg, med tanke på at hun ikke er med å planlegge eller betale, og at det er egentlig vennene som bestemmer. Dersom bruden hadde sagt at hun ikke ønsket et utdrikningslag, så hadde noen av kvinnene tenkt at man da heller planlegger en litt roligere tilstelning. Dette kan for eksempel være en middag på restaurant eller lignende, men det skal markeres på noe vis. Det var dette synspunktet flertallet av mennene også hadde. Erik sier for eksempel: «Hvis jeg var forlover så ville jeg ikke tatt hensyn til det egentlig, altså han kan godt komme med sånne der: jeg har ikke lyst til å stå i borat-truse på Karl Johan og synge salmer liksom, man må jo ta hensyn til den som man skal drikke ut da». Daniel følger opp med «Jeg hadde i mitt stille sinn tenkt at [en som ikke ønsket

et utdrikningslag] var en merkelig person». Det ligger en viss grad av forventning om å ha utdrikningslag for begge kjønn, men spesielt hos mennene i utvalget.

Det er i denne sammenheng mulig å stille spørsmål ved hvorfor noen ikke ønsker et utdrikningslag. Nå har ikke jeg undersøkt dette i mitt prosjekt, selv om det absolutt kunne vært et relevant aspekt å inkludere. Med bakgrunn i det materialet jeg har tilegnet meg ved hjelp av informantene, er det likevel mulig å kort diskutere hvorfor noen velger å ikke være en del av denne tradisjonen. I dette kapittelets øyemed er det mulig å tenke at det kan ha noe å gjøre med en viten om forpliktelsene som følger ved å ha et utdrikningslag, og den kontrollen som utdrikningslagets deltakere har over deg som brud eller brudgom. Hovedpersonen kommer i en situasjon hvor hun/han står i gjeld, og blir nødt til å utføre de utfordringene og aktivitetene som er planlagt. Dersom man ikke gjør dette, oppnår man ikke sosial aksept i gruppen, og man vil bli sittende med en enda større forpliktelse til å gjengjelde den gaven man har fått. Utdrikningslag er en vennefest, og dersom man ikke har så mange venner, kan dette også være en forklaring på hvorfor noen kanskje ikke ønsker et utdrikningslag. Fredrik foreslår dette som en mulighet:

Det er sikkert ikke alle som har vennekretser som på en måte kan samles, eller hele den biten da. At man føler at det er tyngende for deg selv. [Hvis] det kommer to stykker i utdrikningslaget ditt, så er det jo litt fristende å si at; nei, jeg vil ikke ha. Så jeg kan vel forstå det i enkelte tilfeller.

En annen årsak til at noen velger å ikke ha et utdrikningslag kan ha å gjøre med at man ikke skjønner meningen eller poenget ved det. Potensielt at man ser på tradisjonen som unødvendig. Det kan også være at noen er blendet av en stereotypi av hva utdrikningslag er og kan være, som også flere av informantene viser, og dersom dette ikke passer med egen personlighet vil man forkaste denne muligheten.

7.3 Det økonomiske aspektet

De kvinnelige informantene ser ut til å være mer skeptiske til å bruke penger på et utdrikningslag. Kvinnene i utvalget brukte vesentlig mye lenger tid på å snakke om de økonomiske forholdene og det kostnadmessige rundt utdrikningslag enn det mennene

gjorde. Guro omtaler dette: «Men jeg har snakket med mange jenter om det her, og alle er allergiske mot å bruke penger på utdrikningslag, og vil helst at det skal være en koselig dag». Begge kjønn hadde varierende svar i forhold til hvor mye det var greit å bruke per person på et utdrikningslag, men det var et mye mer aktuelt tema for kvinnene i utvalget.

For kvinnene lå det aksepterte beløpet per person mellom 500-2500 kroner, og for menn lå det mellom 1000-4000 kroner per person. Dette avhenger av om noen av deltakerne er studenter eller om alle har fast jobb, og det var flere, både menn og kvinner, som kommenterte at det må være en sum som ikke ekskluderer noen. «Utdrikningslag kan jo bli ganske dyrt, og hvis du liksom bruker 5000 kroner, så er det kjedelig å bruke det på å sende han fyren til å hoppe i fallskjerm, mens du sitter på pub» (Erik).

Enkelte av informantene var opptatt av at dårlig råd ikke skal være en grunn til at man ikke kan komme, og at man da må ta noen hensyn som forlover/arrangør. Lise forklarte at da hun var forlover, hadde hun tatt en mye større del av kostnaden enn resten av gjestene, fordi hun ikke ønsket å sette noen i en situasjon hvor de måtte takke nei fordi de ikke hadde råd. Et viktig poeng som også ble lagt frem var at som forlover er man villig til å betale mer, da man arrangerer et utdrikningslag for en av sine beste venner. Resten av deltakerne er kanskje ikke fullt så nære venner med hovedpersonen, så for noen av dem vil det kanskje ikke være aktuelt å betale like mye som forloveren er villig til. Mennene i utvalget var opptatt av at man ikke skulle ekskludere noen. Da det ble fortalt en historie hvor utdrikningslaget hadde overrasket brudgommen med en tur til Las Vegas, og det hadde endt med at broren ikke hadde muligheten, verken økonomisk eller tidsmessig, til å være med, var det full enighet blant informantene om at det ikke var innafor. Dersom man skal gjøre noe som koster så mye for alle, så må det være felles enighet blant alle om at det er greit.

Samtidig fremstilte flere av informantene en forventning om at utdrikningslag er noe man skal ta seg råd til. Erik påpekte blant annet at han har «[...] aldri opplevd at det er noen som sier: ”nei, det her vil jeg ikke ta meg råd til”, da har man kanskje andre unnskyldninger». Her kommer forpliktelsen frem: det er en forventning om at man skal delta, og at man skal ha en meget god grunn for ikke å komme. Det fremstår som at det ligger noe skam relatert til det å ikke ha nok ressurser til å kunne betale summen for et utdrikningslag. Dersom man ikke har råd til å delta må man finne en annen unnskyldning til hvorfor de ikke kommer til å delta, noe som gjaldt begge kjønn. Flere mente at dersom man egentlig ikke hadde lyst eller anledning til å bruke penger på utdrikningslaget, så skulle man heller ikke delta. Som Guro sier her:

«[H]vis du egentlig ikke har råd, så kan du ikke gå rundt å være sur hele tiden fordi du egentlig ikke hadde råd. Så da kan du bare bli hjemme». Denne uttalelsen tyder igjen på at gruppen står overfor individets behov, og signaliserer at man enten må være konform med gruppen eller la være å delta. Det ligger en forventning om at man skal ta seg råd til å være med på utdrikningslaget, og at dette er noe man burde ha lyst og er villig til å bruke penger på:

Ja, også er det spa, også skal de leie ditt, og dutt og datt, også skal de dra på båt, og det bare tar fullstendig av, også føler man sånn press innad i venninnejengen om at man ikke føler at man kan si stopp da, til den pengebruken, for da blir man den kjipe som ødelegger festen til den fantastiske bruden som fortjener alt. (Lise)

Kvinner fremstår også som mer opptatt av akkurat hva pengene går til og hvordan de blir brukt, som for eksempel Ida sier: « [M]en jeg tenker sånn, jeg sa jo at det er kjipt å bruke penger, men det kommer litt an på hva pengene skal brukes på». Det fremstår som de ønsker å vite hva dagen skal inneholde og hvor mye det vil koste før de bestemmer seg for om dette er noe som man er villig til å bruke penger på. Dersom det er aktiviteter som de kunne tenke seg å være med på, så er det verdt å betale den oppgitte summen. «[H]vis det er aktiviteter man overhodet ikke er keen på, så vil man jo ikke bruke penger» (Helene). Det virker som om gjøres en vurdering av hva dagen skal inneholde versus hva totalsummen per person blir. Som Guro sier:

Jeg føler liksom at det er verdt det jeg hadde klart å få ut av de pengene. Så det er litt sånn at hvis jeg hadde følt at jeg hadde klart noe mer, da hadde jeg synes det var dyrt, og da hadde jeg blitt irritert. Men hvis jeg hadde tenkt, shit, her har de jobbet bra med å finne på litt kreative løsninger og det var dritgod mat, åh, shit var det shots, å det visste jeg ikke var inkludert. Da hadde jeg jo ikke synes at 2500,- var mye. Så det kommer jo helt an på om dette er noe jeg tenker at dette hadde jeg klart bedre.

Dette er en faktor som trekkes frem som negativt ved ritualen, at det er en økning i henhold til prislappen på et utdrikningslag. Nina er ganske positiv til selve tilstelningen, men hun sier også: «[Jeg] synes det er litt kjipt at det fort kan bli veldig dyrt, eller hvis det ligger en forventning om at det er dyrt». Menn virker samlet sett mer tilbøyelige til å bruke penger på

utdrikningslag, enkelte av de mannlige informantene påpekte at det fort kunne blir litt dyrt, og at dette ikke nødvendigvis var en så god utvikling i ritualet.

Enkelte poengterer også at etter noen år har man vært på en del utdrikningslag, og mange av aktivitetene er ofte de samme. Dette gjør at dersom det er noe man har gjort flere ganger før, så ser man ikke på det som hensiktsmessig å betale for det en gang til. Slik blant annet Guro poengterer: «[O]gså skjønner jeg at hvis det er femte gangen du er på drinkkurs på det ene stedet, så er du lei liksom». Her er det igjen mulig å se at ett av målene, eller i det minste ett av ønskene med et utdrikningslag, er at man skal gjøre noe man ikke gjør så ofte. Det å gjennomføre de samme aktivitetene gang på gang fører kanskje ikke til følelsen av å oppleve et brudd i hverdagen, og det trosser da idéen om at utdrikningslag skal være en spesiell anledning.

7.4 Sammenfatning

I dette kapittelet har jeg søkt å svare på det tredje forskningsspørsmålet, og har derfor utforsket sentrale aspekter ved utdrikningslag, betydninger og undersøke hvordan disse fremkommer. Jeg finner at betydningene av utdrikningslaget ser ut til være fellesskap og sosiale bånd. Det fremstår som at utdrikningslag blant annet blir brukt som en plattform i søken etter sosialt fellesskap. Etableringen av de sosiale båndene kan ses på som en forberedelse til bryllupet, og at utdrikningslaget skaper en plattform for opprettelsen og vedlikehold av sosiale relasjoner. Det ser dermed ikke ut til at det kun er brud eller brudgom som forbereder seg til det kommende rolleskifte i utdrikningslaget, men at også deltakerne forbereder seg til å være gjester på bryllupsdagen. Studien finner støtte til å kunne si at deltakerne i utdrikningslag opplever kollektiv livslyst. Man skal gjøre noe man ikke gjør til vanlig, noe som tyder på et ønske om et brudd i rutiner. Det å være fritatt fra samfunnets sanksjonsverk i en dag, tilbyr nettopp denne muligheten.

Det finnes flere lag av sosiale forpliktelser relatert til utdrikningslag. Kontrollen deltakerne besitter, og som hovedpersonen er bevisst på at de besitter, preger forløpet i et utdrikningslag. Da gaven, som utdrikningslaget er, setter hovedpersonen i en underliggende posisjon. Det oppstår også en forpliktelse i det å bli invitert til et utdrikningslag, da det forventes at deltakelse på utdrikningslaget er noe som blir prioriterer. Det fremstilles en forventning om at

utdrikningslag er noe man skal ta seg råd til, noe som fører inn på det økonomiske aspektet ved utdrikningslag. Jeg finner i denne sammenheng at kvinnene er mer skeptisk til å bruke penger på utdrikningslag, og er opptatt av å vite hva pengene skal gå til. Mennene er derimot litt mer tilbøyelige til å bruke mer penger, så lenge det inkluderer alle.

8 Oppsummerende betraktninger og avslutning

I dette avsluttende kapitlet vil jeg fremheve og diskutere sentrale funn i denne undersøkelsen av utdrikningslag som kulturelt rituale. Gjennom et teoretisk rammeverk, historie, tidligere forskning og et empirisk materiale har jeg undersøkt denne sosiale praksisen. Ambisjonen har vært å tilegne en bedre forståelse av hva utdrikningslag innebærer, og undersøke hvilke premisser utdrikningslag eksisterer under i dag. Forskningsspørsmålene som oppgaven er bygd på omhandler: hvordan utdrikningslag gjennomføres, hvilken rolle det har, hvordan kvinner og menn beskriver deres erfaringer med utdrikningslag, hvilke forestillinger de har om gjennomførelsen hos det motsatt kjønn, samt hvilke elementer som er sentrale, hvilke betydninger de har og hvordan disse fremkommer i ritualet.

I kapittel to presenterte jeg utdrikningslagets historie for å gi et bakteppe om hvordan tradisjonen har utviklet seg, og hvilke funksjon ritualet tidligere har hatt. Det teoretiske rammeverket og tidligere forskning på temaet ble fremlagt i kapittel tre, hvor jeg har trukket frem teorier relatert til kulturanalyse, ritualer, gaveøkonomi og begreper som har bidratt til å forstå de sosiale båndene og fellesskapet i et utdrikningslag. Den tidligere forskningen jeg har trukket frem har gitt muligheten til å se om noen tidligere funn har likheter og/eller forskjeller med mine egne funn. På denne måten har det vært mulig å belyse utdrikningslag fra flere sider. I kapittel fire gjorde jeg rede for de metodiske valgene jeg har tatt i løpet av prosjektets prosess, og argumenterte for at en kvalitativ tilnærming og fokusgruppeintervju var den beste fremgangsmåten for å kunne svare på mine forskningsspørsmål.

Kapittel fem svarer til det første forskningsspørsmålet i dette prosjektet, og omhandler utdrikningslagets gjennomførelse og rolle i vår kultur. Undersøkelsen finner her støtte til at utdrikningslag gjennomføres i henhold til en fast oppbygning, et sterkt script og regelmessighet, noe som gir grunnlag for å omtale utdrikningslag som et kulturelt rituale (Frønes, 2001; Pedersen, 1992). Jeg finner at det kvinnelige utdrikningslaget fremstår å være for bruden, og hvorvidt utdrikningslaget blir ansett som vellykket baserer seg på i hvor stor grad bruden er fornøyd. Det mannlige utdrikningslaget fremstår i større grad å være for alle deltakerne, og det er her flere faktorer som spiller inn på hvorvidt utdrikningslaget kan anses å være vellykket. Studien finner støtte til at et av utdrikningslagets roller er å skape brudd i hverdagens rutiner, og gir en mulighet til å oppleve kollektiv livslyst (Durkheim, 1995;

Tutenges, 2013). Dette kapittelet viser at det er flere elementer som henger igjen fra tidligere måter å gjennomføre utdrikningslag på, og i henhold til hvilken rolle ritualet har. Jeg identifiserte flere likheter til det Hylland fant i 1995, noe som viser til at det er noen elementer ved utdrikningslag som ser ut til å vedvare.

I kapittel seks forsøker jeg å svare på det andre forskningsspørsmål, som omhandler informantene beskrivelser av eget og forestillinger om det motsatte kjønns utdrikningslag. Undersøkelsen viser til at kvinner og menn trekker på ulike deler av det kulturelle repertoaret i gjennomførelsen av utdrikningslag, relatert til hva som er assosiert med kvinnelige og mannlige utdrikningslag (Swidler, 1986). Jeg finner at den kvinnelige versjonen er et seksualisert rituale, og at kvinnene i utvalget har et svært ambivalent forhold til tradisjonen. Det mannlige utdrikningslaget er preget av alkohol, samhold og fremstillingen av maskulinitet. Jeg finner at likheten mellom de to formene for utdrikningslag ligger i oppbygningen av og rammene rundt ritualet. Utdrikningslag er fremdeles til dels preget av tradisjonelle kjønnsroller, noe som kan forklares ved at deltakerne ser ut til å være nokså låst til det kulturelle repertoaret som assosieres med deres kjønn.

Kapittel syv svarer til det tredje forskningsspørsmålet, om sentrale aspekter, betydninger av disse og hvordan disse fremkommer i ritualet. I undersøkelsen finner jeg at sosiale bånd og fellesskap er et sentralt aspekt ved utdrikningslag, hvor både benyttelsen av utdrikningslag som kulturelt rituale og søken etter en opplevelse av kollektiv livslust viser til et behov for sosialt fellesskap og relasjoner (Durkheim, 1995; Turner, 1974a). Forpliktelse fremstår også som et sentralt aspekt, da det gjennomgående oppstår forpliktelser både før og i løpet av ritualet. Dette fremkommer blant annet i deltakernes kontroll over brud eller brudgom, og i hovedpersonens ofringer for å oppnå sosial aksept og balanse i relasjonene (Mauss, 1990; Blau, 1964). Det økonomiske aspektet ser også ut til å være sentralt, da det ligger en forventning om at man skal ta seg råd til å delta, og at det i denne sammenheng ser ut til at kollektivet står over individet.

I denne studien er det enkelte karakteristikker som ser ut til å gå igjen. I alle kapitlene fant jeg tvetydighet overfor utdrikningslag, både i henhold til opprettholdelse, rolle og forhold til tradisjonen. Utdrikningslag fremstår å være bundet til et kulturelt repertoar, og dette fremstår å være internalisert i vår kulturelle kunnskap (Swidler, 1986). Jeg har i den forbindelse funnet grunnlag for å omtale både opprettholdelsen og gjennomførelsen av utdrikningslag som en

tatt-for-gitt kunnskap. I undersøkelsen fremkommer det at menn har et bedre og mer inngående forhold til utdrikningslag, de er generelt mer positive til ritualet og det fremstår som at de mener utdrikningslag er viktig for vennegjengen. Som Qviller (1996) påpeker, er det en lang tradisjon for at menn omgås i dette formatet, altså i drikkelag. En mulig forklaringen på at menn virker mer positive til utdrikningslag kan ha noe å gjøre med at utdrikningslag er en mer etablert praksis for menn enn for kvinner. Det var også gjennomgående i studien at utdrikningslag fremdeles virker å være en forberedelse på hovedpersonens kommende rolleovergang. Gjennom beskrivelser og historier finner jeg også støtte til at utdrikningslag foregår i en liminalfase, og er en del av et overgangsrite som foregår fra forlovelse til bryllup (van Gennep, 1960; Turner, 1974a; 1974b).

Til tross for lag med forpliktelser, økonomiske overveielser og tvetydighet i forbindelse med opprettholdelsen av ritualet, fremstår det som at den overordnede oppfattelsen er at utdrikningslag er et morsomt, annerledes og til dels fint rituale. Alle i utvalget viste interesse og var positive til en slik type markering, dog i ulike former. Dette viser til at deltakerne på et utdrikningslag også opplever glede i det sosiale fellesskapet og båndene som skapes i ritualet. Det tyder på at det sosiale ved utdrikningslag til dels overskygger forpliktelsene, og jeg vil i forlengelse av dette derfor omtale utdrikningslag som en forpliktende glede.

8.1 Kjønnroller og syn på ekteskap i samtiden

Denne undersøkelsen avdekker spørsmål knyttet til både kjønn og synet på ekteskap i vår kultur, samt søken etter og ofrene man gjør for sosialt fellesskap. Utdrikningslag ser ut til å være et tegn på søken etter sosialt fellesskap og brudd fra hverdag, og dette kulturelle ritualet tilbyr en mulighet for tett samhold, aktiviteter og opplevelser utenom det vanlige.

Gjennomførelsen av utdrikningslag i dag kan tyde på at tradisjonelle kjønnroller i dette ritualet har holdt seg relativt stabilt, og ikke gått gjennom veldig store endringer. Det mannlige utdrikningslaget ser fremdeles ut til å preges av en fremvisning av maskulinitet og manndom, hvor menn skal være menn sammen (Briggs & Ellis, 2017; Thurnell-Read, 2011). Bruken av uttrykk som ”gutte-aktiviteter” og ”feminine aktiviteter”, sier noe om kjønnrollene som uttrykker seg i forbindelse med et utdrikningslag. Denne undersøkelsen gir derimot støtte til at det seksualiserte ved det mannlige utdrikningslaget ikke lenger står like

sterkt som før, noe som kan være et resultat av at Norge har utviklet seg til å bli et mer likestilt samfunn. Synet på kvinner og deres rolle, både i samfunn og i ekteskap, har hatt en krapp utvikling, noe som i denne sammenheng ser ut til å fremkomme i det mannlige utdrikningslaget.

Det kvinnelige utdrikningslaget er fremdeles preget av seksualisert elementer, i både objekter og leker, noe som viser til at det kvinnelige utdrikningslaget fremdeles er til dels et seksuelt rituale. Jeg fant derimot ikke støtte til å beskrive det kvinnelige utdrikningslaget som et hyperseksuelt rituale, slik Montemurro (2003) gjorde i sin studie. Utdrikningslag med sin historie har blitt en tradisjon og en del av det kulturelle bildet, og i den forlengelse det kulturelle repertoaret (Swidler, 1986). Det tyder på at måten å gjennomføre utdrikningslag på faller under en form for tatt-for-gitt kunnskap, da sentrale elementer ved ritualet ser ut til å bevares over tid. Dette kan bety at både det å reflektere over hvorfor visse elementer er en del av ritualet, og det å eventuelt skulle bytte ut noen av disse elementene vil være krevende, da dette tilsier at man må bytte ut deler av det kulturelle repertoaret. Dette kan være en mulig forklaring til at kjønnsrollene i utdrikningslagets gjennomførelse består. Utdrikningslag er en feiring som bærer med seg en tradisjon, og vil derfor være vanskelig å endre på.

Utdrikningslagene som informantene beskrev viser også til noen holdninger til ekteskap, og hva denne institusjonen representerer i vår kultur i dag. Uttalelsene tyder på at de tenker ekteskap er noe endelig. Med tanke på en forholdsvis høy andel skilsmisser i Norge, kommer det ikke gjennom fra informantene at de tenker at ekteskap er noe midlertidig eller noe man tar lett på (SSB, 2018). De fleste fremstiller dette som et stort og viktig valg, som tyder på at man har valgt seg noen for livet. Noen mente også at det står sterkere i dag, nettopp på grunn av at man har valgt om å skille seg, noe som viser til at man i dag større grad velger den man har giftet seg med, hver dag. I denne studien kommer jeg frem til at utdrikningslag ikke er et overgangsrite i seg selv, men er derimot en del av et overgangsrite og i forlengelse av det en forberedelse til en kommende rolleovergang. De av informantene som hadde giftet seg og hatt utdrikningslag følte ikke noen endring i løpet av eller etter utdrikningslaget, men derimot gjorde det i bryllupet. Utdrikningslaget i seg selv gjør ikke noe med hovedpersonen, men er en forberedelse til det som skal komme.

8.2 Videre forskning

I forlengelse av denne studien er det mye som er mulig å utforske både bredere og nærmere. Kjønnsspektene, sosiale bånd, fellesskap og forpliktelse er alle aspekter ved utdrikningslag som er verdt å utforske mer, samt hvordan vi benytter det kulturelle repertoaret vi har tilgjengelig. I løpet av studien har jeg observert tendenser til endring ved at blant annet kvinner har deltatt på mannlige utdrikningslag og motsatt, det ville vært interessant å se hvilke roller som inntas i denne situasjonen, og om dette endrer noe i gjennomførelsen eller type atferd i utdrikningslagene. Jeg mener det er både samfunnsvitenskapelig viktig og interessant å undersøke hvordan vi blir påvirket, og hvorfor vi gjennomfører sosiale praksiser som vi ikke helt vet hvor kommer fra, da det ser ut til at vi benytter slike praksiser fordi de fyller et behov for sosialt fellesskap og brudd fra hverdagens rutiner.

Litteraturliste

- Blaikie, N. (2010). *Designing Social Research*. 2. Utgave. Cambridge: Polity Press.
- Blau, P. (1964). *Exchange and Power in Social Life*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Beccaria, F. & Sande, A. (2003). Drinking Game and Rite of Life Projects. *Young*, Vol. 11(2), s. 99-119.
- Briggs, D. & Ellis, A. (2017). The Last Night of Freedom: Consumerism, Deviance and the "Stag Party". *Deviant Behavior*, 38:7, s. 756-767.
- Bryman, A. (2008). *Social Research Methods*. 3. Utgave. Oxford: Oxford University Press.
- Carlsson, L. (1969). Äkteskapets Ingående Enligt Äldre Rätt. I: Lindberg, E. F. red. *Fataburen. Nordiska Museets och Skansens Årsbok 1969*. Tryckeribolaget Ivar Hæggström AB, s. 9-24.
- Chaucer, G. (2015). *Canterbury Tales: A Reader-Friendly Edition*. Murphy, M. red. New York: Conal and Gavin Press.
- Durkheim, E. (1995). *The Elementary Forms of Religious Life*. New York: The Free Press.
- Dybdahl, A. (2018a, 8. mars). *Halloween*. I: Store Norske Leksikon. Hentet fra: < <https://snl.no/halloween> >. [Lest: 30.05.2018].
- Dybdahl, A. (2018b, 13. februar). *Valentinsdag*. I: Store Norske Leksikon. Hentet fra: < <https://snl.no/valentinsdag> >. [Lest: 30.05.2018].
- Dybdahl, A. (2018c, 24. april). *Bryllup*. I: Store Norske Leksikon. Hentet fra: < <https://snl.no/bryllup> >. [Lest: 21. 06.2018].
- Fjær, E. G., Pedersen, W. & Sandberg, S. (2016). Party on Wheels: Mobile Party Spaces in the Norwegian High School Graduation Celebration. *The British Journal of Sociology*, Vol. 67 (2), s. 328-347.
- Fletcher (2002). *Pre-Nup Party*. [Internett]. My City Paper. New York City. Hentet fra: <<http://mycitypaper.com/articles/021402/vows.vowsf.shtml>>. [Lest: 02.03.2018].
- Frønes, I. (2001). *Handling, Kultur og Mening*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Griswold, W. (2013). *Cultures and Societies in a Changing World*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc, s. 1-18.
- Haire, M. (2009). *Bachelor Parties*. [Internett]. Time. Hentet fra: < <http://content.time.com/time/arts/article/0,8599,1904885,00.html> >. Lest: 02.03.2018.
- Hellspong, M. (1969). Svensxor och möhippor. I: Lindberg, E. F. (Red.), *Fataburen. Nordiska Museets och Skansens Årsbok 1969*. 105-120. Tryckeribolaget Ivar Hæggström

AB.

- Hellspong, M. (1988). Stag Parties and Hen Parties in Sweden. *Ethnologia Scandinavica*, 18, s. 111-116.
- Hodne, B., Hodne, Ø., Gambo, R. (1985). *Det stod seg et bryllup. Ekteskapet i Norge gjennom tidene*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag.
- Hylland, O. M. (1995). *Vennskap & Ydmykelse: En Analyse av Utdrikningslag som kulturelt fenomen*. [Hovedoppgave]. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Knudsen, T., Sommerfelt, A. & Noreng, H. (1983). *Norsk Riksmålordbok*. Bærum: Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur og Kunnskapsforlaget. Bind IV.
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2009). *Det Kvalitative Forskningsinterju*. 2. Utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det Kvalitative Forskningsintervju*. 3. Utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Larsen, H. (2013). *Den Nye Kultursosiologien*. Oslo: Universitetsforlaget
- LaPeter, L. (2003). *Skipping the raunch. What gives? These days many grooms opt for low-key bachelor parties, sans stripper, mines the mayhem*. [Internett]. St. Petersburg Times, 16.juni. Hentet fra:
<http://www.sptimes.com/2003/06/16/Tampabay/Skipping_the_raunch.shtml>. [Lest: 22.02.2018].
- Leonard, D. (1980). *Sex and Generation*. London & New York: Tavistock publications.
- Mauss, M. (1990). *The Gift. The Form and Reason for Exchange in Archaic Societies*. Oversatt av: Halls, W. D. London: Routledge.
- Montemurro, B. (2003). Sex Symbols: The Bachelorette Party as a Window to Change in Women's Sexual Expression. *Sexuality and Culture*, Vol. 7(2), s. 3-29.
- Montemurro, B. (2006). *Something Old. Something Bold*. New Brunswick, New Jersey & London: Rutgers University Press.
- Olaveson, T. (2004). "Connectedness" and the Rave Experience: Rave as New Religious Movement? I: St. John, G. red. *Rave Culture and Religion*. New York: Routledge. s. 83-104.
- Pedersen, W. (1992). *Overgangsriter, Liminalitet og Rus*. Nordisk Alkoholtidsskrift, Vol. 9(2), s. 98-107.
- Platon (1994). *Drikkegildet i Athen. Symposium*. Oversatt av Egil A. Wyller. Grøndahl Dreyer. Oversettelse av Συμπόσιον, ca. 385 f. kr.
- Qviller, B. (1996). *Rusens historie*. Gjøvik: Det Norske samlaget.

- Ragin, C. C. & Amoroso, L. M. (2011). *Constructing Social Research*. California: Pine Forge Press, SAGE Publications inc.
- Sande, A. (2000). Den Norske Russefeiringen: Om meningen med rusmiddelbruk sett gjennom russefeiring som et ritual. *Nordisk Alkohol- & Narkotikatidsskrift*. Vol. 17 (5-6), s. 340 - 354.
- Sande, A. (2002). Intoxication and rite of passage to adulthood in Norway. *Contemporary Drug Problems*, Vol. 29(2), s. 277 – 303.
- SSB – Statistisk Sentralbyrå (2015). *Kunnskapsstatus om fruktbarhet og samliv i Norge*. [Internett]. Hentet fra: < https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/232700?ts=14e299bfeb0 >. [Lest: 11.04.2018].
- SSB – Statistisk Sentralbyrå (2018). *Ekteskap og Skilsmisser*. [Internett]. Hentet fra: < <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/ekteskap/aar-detaljerte-tal> >. [Lest: 15.06.2018].
- Stewart, L. (1996). *Bryllup i Norge. Om Bondebryllup og Dagens Bryllupsfeiring*. Teknologiske forlag.
- Swidler, A. (1986). *Culture in Action: Symbols and Strategies*. *American Sociological Review*, Vol. 51(2), s. 273-286.
- Thurnell-Read, T. (2011). Off the Leash and Out of Control: Masculinities and Embodiment in Eastern European Stag Tourism. *Sociology*, 45:6, s. 977-991.
- Troels-Lund, T. (1969). *Dagligt Liv i Norden i det sekstende Århundrede*. Utgave 6, ved Erik Kjersgaard. Bind 5: Trolovelse; Forberedelse til Bryllup. Danmark: Gyldendal.
- Turner, V. (1974a). *Dramas, Fields, and Metaphors: Symbolic Action in Human Society*. Ithaca: Cornell University Press.
- Turner, V. (1974b). *Liminal to Liminoid, in Play, Flow, and Ritual: An Essay in Comparative Symbolology*. Rice Institute Pamphlet, Rice University Studies, 60, nr. 3. Rice University: < <http://hdl.handle.net/1911/63159> >.
- Tutenges, S. (2013). *The Road of Excess*. Harvard Divinity Bulletin, Vol. 41, NOS. 1 & 2. Hentet fra: < <https://bulletin.hds.harvard.edu/articles/winterspring2013/road-excess> >.
- Utdrkningslag. (2018). Bokmålsordboka, Universitetet i Bergen og Språkrådet. Hentet fra: < https://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=utdrkningslag&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&bokmaal=+&ordbok=begge >. [Lest: 20.06.2018].
- van Gennep, A. (1960). *Rites of Passage*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Williams, N. C. (1994). The Bachelor's Transgression: Identity and Difference in the Bachelor Party. *Journal of American Folklore*, Vol. 107 (423), s. 106-120.

Alle kilder brukt i denne oppgaven er oppgitt her.

Antall ord: 32 746

Vedlegg 1

Kontaktskriv til eget nettverk

Hei ...

Jeg holder på med min masteroppgave, hvor jeg skriver om utdrikningslag og dets rolle som et kulturelt rituale og som tradisjon. I den forbindelse søker jeg informanter til dette prosjektet, noe jeg håper du kanskje kan hjelpe meg med.

Av forskningsmetodiske grunner vil jeg helst ikke intervju noen jeg kjenner godt personlig, så hvis du kjenner noen i Oslo-området i alderen 20-40, som har deltatt på ett eller flere utdrikningslag, og som du tenker kunne vært interessert i å delta i et slikt prosjekt, hadde jeg satt veldig pris på om du videresendte teksten under.

Håper du kan hjelpe meg med dette!

Mvh

Sofie

Hei!

Mitt navn er Sofie Schiefloe Andersen, og jeg er masterstudent i sosiologi ved Universitetet i Oslo. Jeg holder på med et prosjekt som tar for seg temaet utdrikningslag, og jeg ønsker å se nærmere på dette som et kulturelt rituale og som tradisjon. Jeg søker personer som har deltatt på ett eller flere utdrikningslag, som er interesserte i å delta på et gruppeintervju med meg og 3-4 andre deltakere. Dette er en invitasjon til en interessant samtale, hvor vi kan dele erfaringer og tanker rundt utdrikningslag.

Intervjuet vil finne sted i Oslo i perioden november - januar, og det vil vare i overkant av en time på en ledig ettermiddag eller helg. Hvis dette virker interessant, og du kunne tenkt deg å være en del av dette prosjektet kan du sende meg din e-postadresse på sofieschiefloe@gmail.com, så kan jeg sende mer informasjon. Jeg hadde satt stor pris på din deltakelse.

Mvh

Sofie Schiefloe Andersen

Vedlegg 2

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Utdrikningslag som kulturelt rituale

Bakgrunn og formål

Mitt navn er Sofie Schiefloe Andersen og jeg er masterstudent i sosiologi ved Universitet i Oslo. I min masteroppgave gjør jeg en undersøkelse av utdrikningslag, hvor jeg ønsker å finne ut at hva et utdrikningslag innebærer, hva det symboliserer, på hvilken måte utdrikningslag blir gjennomført, samt hva og hvilke elementer som skiller et utdrikningslag fra en vanlig fest. Jeg ønsker å beskrive ritualet, og undersøke om det finnes noen forskjeller i utførelsen mellom kvinner og menn.

Jeg henvender meg til deg med tanke på din tidligere deltakelse på ett eller flere utdrikningslag.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Det å være med i denne studien innebærer å delta i et fokusgruppeintervju med rundt 4-5 personer. Vi skal snakke om hva som skjedde på ulike utdrikningslag og hva deltakerne tenker om tradisjonen. Intervjuet vil ta litt over en time, og for å dokumentere materialet for prosjektet vil det bli tatt opp på lydopptak, og notater vil bli tatt underveis. Det vil etter planen være totalt fire grupper med i studien, hvor to består av kvinner og to består av menn.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun masterstudent og veileder som vil kunne ha tilgang til personopplysningene, altså Sofie Schiefloe Andersen og professor ved Universitetet i Oslo Anne Krogstad. Opplysningene vil innebære navn, epost og telefonnummer. Personopplysningene vil bli oppbevart separat fra det øvrige datamaterialet, og alle filer vil være passordbeskyttet. Lydopptaket vil bli oppbevart innelåst. Hvis det er noen elementer i materialet som er gjenkjennbart, vil disse endres slik at det ikke skal være mulig å gjenkjenne deltakerne i publikasjonen av masteroppgaven.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31.06.2018, men vil senest avsluttes i november 2018. Datamaterialet vil, som tidligere nevnt, bli anonymisert, og ved prosjektslutt vil også lydopptak og personidentifiserende informasjon slettes.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil ingen av opplysningene du har gitt bli brukt i prosjektet.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Sofie Schiefloe Andersen på telefon 48 29 35 02 eller på mail ved sofieschiefloe@gmail.com, eller med professor Anne Krogstad som er veileder for prosjektet på telefon 22 84 43 94 eller på mail ved anne.krogstad@sosgeo.uio.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3

Intervjuguide – Hovedpunkter

Utdrikningslag som tradisjon

- Assosiasjoner til utdrikningslag
- Hvis noen velger å ikke ha utdrikningslag
- Typisk for utdrikningslag – elementer fra vanlig fest
- Ulikheter kvinner og menn
- Ulikheter før heterofilt/homofilt ekteskap

Egne opplevelser

- Barn?
- Kjønnfordeling
- Alkohol
- Hva skjedde?
- Målet med utdrikningslaget?
- Likheter og forskjeller mellom ulike
- Grenser

Symbol og seperasjon

- Hva betyr det?
- Ville du valgt det selv?
- Hva markeres?
- Hva betyr det for vennegjengen?

Teoretiske spørsmål

Vedlegg 4

Intervjuguide/Temakategorier – Utdrikningslag som kulturelt rituale

Utdrikningslag som tradisjon

- Hva er et utdrikningslag?
- Hva assosierer dere med fenomenet utdrikningslag?
- Tenker dere at utdrikningslag er vanlig/forventet/normen?
- Hva tenker dere om utdrikningslag som tradisjon?
- Hvordan tenker dere at utdrikningslag har utviklet seg?
- Hva tenker dere hvis noen velger å ikke ha et utdrikningslag?
- Hva tenker dere om fremstillingen av utdrikningslag i media og filmer?
 - Hvor henter man inspirasjon fra?
- Hva tenker dere er typisk for et utdrikningslag?
 - Hvilke elementer ”burde” være med?
 - Hva skiller utdrikningslag fra en vanlig fest?
- Tenker dere at det er en forskjell i gjennomførelsen mellom kvinner og menn, eventuelt hva?
- Tenker dere at det er en forskjell i gjennomførelsen av utdrikningslag i sammenheng med et homofilt og heterofilt ekteskap?
 - Eventuelt hva?

Egne opplevelser på utdrikningslag

- Hvor mange utdrikningslag har du/dere vært på?
 - Noen som selv var brud/brudgom i utdrikningslaget?
- Hvor mange var på utdrikningslaget/ene?
- Hvordan var kjønnsfordelingen? Kun kvinner/kun menn?
- Hadde de som giftet seg barn fra før?
 - Hadde det noen påvirkning på hvordan utdrikningslaget ble gjennomført?
- Hvor foregikk utdrikningslaget?
 - Hvorfor her?
- Var det alkohol involvert?

- Hva gjorde dere?
 - (Hva skjedde?)
- Hvordan var det lagt opp med tanke på den som skulle gifte seg?
- Hva synes du/dere om utdrikningslaget/ene?
- Hva var målet/hvordan håpte dere at utdrikningslaget skulle være?
 - Hva skulle skje?
- Hvor lenge varte utdrikningslaget?
- Hvor gammel var den som giftet seg?
- Hvis dere har vært på flere, var det noen forskjeller/likheter i gjennomførelsen?
 - Hva skjedde?
- Hva tenker dere spiller inn på at utdrikningslag blir som de blir?
 - Alder
 - Vennegjeng
 - Kjønn
 - Egne tradisjoner
 - Sted – by/bygd
 - Barn
- Hvor lang tid brukte dere på å planlegge utdrikningslaget?
- Hvem betalte for utdrikningslaget?
 - Var det noe budsjett for utdrikningslaget?
 - Hvor mye tenker dere er vanlig å bruke på et utdrikningslag?
- Hvor går grensene for hva man kan gjøre på et utdrikningslag?
 - Hvor mye kan man drite ut?
 - Hva man kan gjøre?
- Vil dere anse utdrikningslaget/ene som dere har deltatt i som vellykket?
 - Hva skal til for at et utdrikningslag er vellykket?

Symbol og seperasjon

- Hva tenker dere at utdrikningslaget betyr for den som gifter seg?
 - Hvorfor ønsker man utdrikningslag?
 - Er det en viktig del av overgangen til ekteskap?
 - Hvis dere skulle giftet dere, er det viktig for dere å ha et utdrikningslag?
- Hva er det som markeres?

- Hva betyr utdrikningslaget for vennegjengen?
- Tenker dere at utdrikningslaget sier noe om vennegjengens fortid og fremtid?

Teori og tidligere forskning

- I henhold til tidligere forskning på tema, beskrives utdrikningslag for kvinner som et uttrykk for deres seksualitet, og at det er et standpunkt om at det ikke kun er menn som gir opp deres seksuelle frihet – hva tenker dere om dette? Er dette noe dere kjenner dere igjen i?
- Utdrikningslag som rituale kan kobles til russetiden, hvor forskning viser til at det oppstår en energisk og kollektiv livslyst/boble, og at man bruker ulike objekter eller antrekk for å skille gruppen fra resten av samfunnet – opplevde dere en sånn type boble?
- Forskning på overgangsritualer i Norge kommer frem til at alkohol er en stor del av sånne type markeringer – hva tenker dere om dette? Var det viktig i det/de utdrikningslagene dere har vært i? Beskriver dette deres erfaringer med utdrikningslag?
- I henhold til forskning på brudgommens utdrikningslag, var det en som kom frem til at det var preget av utstøting og ydmykelse av brudgommen – ble sett på som en overgang fra singeliv/vennegjeng til monogami og ekteskap – passer dette med deres oppfattelse og/eller erfaringer med utdrikningslag?
- Har dere noen historier dere ønsker å fortelle?
- Er det noe annet dere ønsker å tilføye?